

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFETE HAZIRLIK TUTUMUNU
ETKİLEYEN BİREYSEL DEĞİŞKENLER

Yusuf UYAN

Danışman
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR

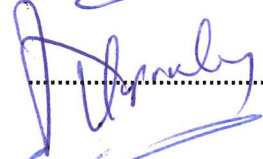
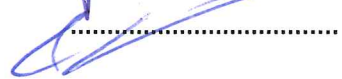
İZMİR-2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : YUSUF UYAN
Öğrenci No : 2014800997
Tez Başlığı : Afete Hazrlık Tutumunu Etkileyen Bireysel Değişkenler

Savunma Tarihi : 24/06/2019
Danışmanı : Prof.Dr.Özlem ÇAKIR

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Özlem ÇAKIR	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Zerrin Toprak KARAMAN	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr.Ali EKŞİ	- Ege Üniversitesi	

YUSUF UYAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Afete Hazırlık Tutumunu Etkiyen Bireysel Değişkenler**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Yusuf UYAN

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Afete Hazırlık Tutumunu Etkiyen Bireysel Değişkenler
Yusuf UYAN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Üniversitesi
Afet Yönetimi Anabilim Dalı
Afet Yönetimi Programı

Günümüzde afetler sonucunda ortaya çıkan kayıpların önlenmesi için birçok eğitim, tanıtım ve bilinçlendirme çalışması yapılsada, insanların afetlere olan hazırlık yaklaşımları tam anlamıyla geliştirilememektedir. Bu durum da insanların afetlere karşı sahip oldukları tutumla yakından ilgilidir. Tutumlar; düşünsel, duygusal ve davranışsal ögelere sahiptir. Bu üç öge üzerinde gerekli etki yapılamadığı sürece bireylerin afete hazırlık seviyeleri olumlu yönde değişiklik göstermemektedir.

Bu çalışmanın amacı, afete hazırlık tutumunu etkileyen bireysel değişkenleri belirlemek ve ‘*afete hazırlık tutumu*’ kavramını incelemektir. Bu kapsamda, öncelikli olarak araştırmada kullanılacak teorik ve kavramsal çerçeve belirlenmiştir. Konu ile ilgili literatür araştırmasının ardından veri toplama aracı olarak 58 sorudan oluşan soru formu sahada uygulanmıştır. Soru formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özellikleri, ikinci bölümünde genel afet bilinç ve hazırlık düzeyleri, üçüncü bölümünde ise afetlere hazırlık tutumları ile ilgili sorular yer almaktadır. Araştırmanın evreni Isparta il merkezinde ikamet eden 18-65 yaş arası okur-yazar kişilerdir. Elde edilen veriler SPSS 21 paket programında Ki-Kare, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak, bireysel değişkenlerin afete hazırlık tutumunu ve bu durumun da afete hazırlık seviyesini etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Tutum, Afete Hazırlık Tutumu.

ABSTRACT
Master's Thesis

Individual Variables Impacting Disaster Preparedness Attitudes

Yusuf UYAN

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Disaster Administer
Disaster Management Programme

The attitudes of people regarding disaster preparations have not developed entirely despite the fact that various trainings, raising awareness activities or events have recently been conducted for purposes of minimizing the losses after disasters. This is closely related to the attitudes of people towards the disasters. The attitudes have spiritual, sensual and behavioral properties. No positive improvements could be tracked in the disaster preparation levels of individuals unless these three areas have been impacted properly.

The objective of this study is to determine the individual variables impacting disaster preparation attitude and to examine the concept of "*attitude of disaster preparation*". To this end, the frameworks of the theoretical and conceptual methods that will be used in the study have primarily been designed. Following the literature scan regarding the topic, a question form involving 58 questions designed to collect data have been implemented in field. The first part of the question form involves the demographic properties of the participants while the second part involves disaster awareness and preparedness levels and finally the last section involves questions to test disaster preparation attitudes. The population of the study is formed by literate aged 18 to 65 residing in Isparta city center. The data obtained from the question form have been analyzed via SSPS 21 package software and via Ki-Kare, Mann Whitney U and Kruskal Wallis tests. In conclusion, it has been found that the individual

variables impact disaster preparation attitude and that this, hence, impacts the level of disaster preparation.

Keywords: Disaster, Disaster Management, Attitude, Disaster Preparation Attitude.

**AFETE HAZIRLIK TUTUMUNU
ETKİLEYEN BİREYSEL DEĞİŞKENLER
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EK LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AFET KAVRAMI VE AFET YÖNETİMİ

1.1 AFET KAVRAMI	3
1.2 ACİL DURUM KAVRAMI	5
1.3 KAYNAKLARINA GÖRE AFET TIPLERİ	5
1.3.1 Doğa Kaynaklı Afetler (Doğal Afetler)	6
1.3.2 İnsan Kaynaklı Afetler	8
1.4 AFET YÖNETİMİ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	9
1.4.1 Afet Öncesi	11
1.4.1.1 Zarar Azaltma	12
1.4.1.2 Hazırlık	13
1.4.2 Afet Anı ve Sonrası Dönem	14
1.4.2.1 Müdahale	14
1.4.2.2 İyileştirme	15
1.5 RİSK YÖNETİMİ	16
1.6 KRİZ YÖNETİMİ	17
1.7 TÜRKİYE’DE AFET YÖNETİMİ	19
1.7.1 İdari Birimler	19
1.7.2 Üniversiteler	20
1.7.3 Sivil Toplum Kuruluşları	21

İKİNCİ BÖLÜM

TUTUM KAVRAMI

2.1 TUTUM	23
2.2 TUTUMLARIN ÖZELLİKLERİ	24
2.3 TUTUMU OLUŞTURAN TEMEL ÖGELER.....	25
2.3.1 Düşünsel Öge/Bilişsel öge	26
2.3.2 Duygusal Öge	27
2.3.3 Davranışsal Öge.....	28
2.4 TUTUMLARIN OLUŞMASI VE DEĞİŞMESİ	28
2.4.1 Oluşması	29
2.4.2 Değişmesi.....	31
2.5 AFETE HAZIRLIK TUTUMU.....	31
2.5.1 Afete Hazırlık Tutumunun Oluşması.....	32
2.5.1.1 Düşünce (Biliş) Boyutu.....	38
2.5.1.1.1 Afet Bilinci	39
2.5.1.1.2 Öğrenme	39
2.5.1.1.3 Kadercilik	40
2.5.1.1.4 Deneyim	41
2.5.1.1.5 Duyum	42
2.5.1.2 Duygu Boyutu	43
2.5.1.2.1 Stres	43
2.5.1.2.2 Öfke	44
2.5.1.2.3 Travma.....	45
2.5.1.2.4 Güven	46
2.5.1.2.5 Korku	47
2.5.1.2.6 Kaygı	48
2.5.1.3 Davranış Boyutu	48
2.5.1.3.1 Afete Hazırlık	50
2.5.1.3.2 Eğitim Alma	51
2.5.1.3.3 Yardım Etme (Gönüllülük)	52
2.5.1.3.4 Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği.....	52
2.5.1.3.5 Tatbikatlara Katılma.....	53
2.6 AFETE HAZIRLIK TUTUMUNUN AFETLERE HAZIRLIKLA OLAN İLİŞKİSİ.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFETE HAZIRLIK TUTUMUNU ETKİLEYEN BİREYSEL DEĞİŞKENLERİ BELİRLEMeye YÖNELİK İSPARTA ÖRNEĞİ ARAŞTIRMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	57
3.2 ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	57
3.3 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMLERİ	57
3.4 VERİ TOPLAMA ARACI	58

3.5 VERİLERİN ANALİZİ.....	59
3.6 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	59
3.7 BULGULAR	59
TARTIŞMA	76
SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	91
EK	125

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AHDER	: Afete Hazırlık Derneği
AYAYDER	: Acil Yardım ve Afet Yöneticileri Derneği
CRED	: Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi
DASK	: Doğal Afet Sigortalar Kurumu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EMA	: Acil Durum Yönetimi Avustralya
EM-DAT	: Uluslararası Afet Veri Tabanı
FEMA	: Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı
GFDRR	: Afet Azaltma ve Geri Kazanma Küresel Tesisi
ICN	: Uluslararası Hemşireler Konseyi
IFRC	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyon
KBRN	: Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik Ve Nükleer
NCDP	: Ulusal Afete Hazırlık Merkezi
NFPA	: Ulusal Yangından Korunma Derneği
NGO	: Hükümet Dışı Sivil Toplum Örgütleri
OKMRC	: Oklahoma Sağlık Birliği
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket
SS	: Start Sapma
ss.	: Sayfadan Sayfaya
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odası Birliği
UNDHA	: Birleşmiş Milletler İnsani İşler Dairesi Başkanlığı
UNISDR	: Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Yardım Fonu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Doğa Kaynaklı Afet Tipleri	s.6
Tablo 2: Ülkelerin Afet Yönetimi Sistemleri Örnekleri	s.11
Tablo 3: Tutum Ögelerinin İncelenmesi	s.26
Tablo 4: Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı (Isparta, 2017)	s.60
Tablo 5: Katılımcıların Hane Halkından Özel Yardıma İhtiyaç Olanların Dağılımı	s.62
Tablo 6: Katılımcılar Açısından Afet Kavramının Dağılımı	s.62
Tablo 7: Katılımcıların Geçmiş On Yıla Ait Yaşadığı Bölgedeki Afetlerle İlgili Bilgi Düzeyleri	s.63
Tablo 8: Katılımcıların Afet Tipleri Hakkında Sahip Oldukları Bilgilerin Dağılımı	s.63
Tablo 9: Katılımcıların İkamet Ettiği Çevreye Göre Afet Risk Değerlendirmesi	s.64
Tablo 10: Katılımcıların Çalıştığı Çevreye Göre Afet Risk Değerlendirmesi	s.64
Tablo 11: Katılımcıların Bazı Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı	s.65
Tablo 12: Katılımcıların Afetlere Karşı Hazırlık Durumlarının Dağılımı	s.65
Tablo 13: Afetlere Karşı Daha Önceden Hazırlığı Olan Katılımcıların Şu Anki Durumlarının Dağılımı	s.66
Tablo 14: Katılımcıların Afetler Konusunda Bilinç Düzeyleriyle İlgili Dağılımı	s.66
Tablo 15: Katılımcıların Afet Anında Davranış Şekillerini Bilme Durumlarının Dağılımı	s.67
Tablo 16: Katılımcıların Afet Öncesi Hazırlık İçin Öğrendiklerini Uygulamama Nedenleri	s.67
Tablo 17: Katılımcıların Afetlere Hazırlıkla İlgili Değerlendirmelerinin Dağılımı	s.68
Tablo 18: Tutuma İlişkin Sorular Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri	s.69
Tablo 19: Katılımların Bazı Özellikleri İle Bir Afet Anındaki Davranışlarının Önemlilik Testi	s.69
Tablo 20: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.69

Tablo 21: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.70
Tablo 22: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.70
Tablo 23: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.70
Tablo 24: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.71
Tablo 25: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.71
Tablo 26: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.71
Tablo 27: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi	s.72
Tablo 28: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afet Konusunda Eğitim Almaları Arasındaki Önemlilik Testi	s.72
Tablo 29: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Evinde Afet Çantası Bulunması Arasındaki Önemlilik Testi	s.73
Tablo 30: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Yetkililerden Afet Konusundan Eğitim Alınmasıyla Arasındaki Önemlilik Testi	s.73
Tablo 31: Bazı Çok Gruplu Bağımsız Değişkenler İle SBYD-II Ölçek Puanı Arasındaki İlişki	s.74
Tablo 32: Bazı İki Gruplu Bağımsız Değişkenler İle SBYD-II Ölçek Puanı Arasındaki İlişki	s.75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Afet Yönetimi Sistemi Döngüsü	s.10
Şekil 2: Tutum Geliştirme Süreci	s.30
Şekil 3: Afet Önleme Bilgi Düzeyi Değerlendirmesi	s.34
Şekil 4: Düşünce, Duygu ve Davranış Boyutlarının Kavramsal Çerçevesi	s.36
Şekil 5: Afete Hazırlık Tutumu Boyutlarının Birbiriyle İlişkisi	s.37
Şekil 6: Tutum – Ortam – Alışkanlıklar- Beklenti- Davranış İlişkisi	s.49

EK LİSTESİ

Ek 1: Soru Formu Örneği

ek s.1

GİRİŞ

Afetler; geçmişten gelen etkileri, günümüzdeki olası tehlikeleri ve geleceğimizin şekillenmesi konuları ile önemini her zaman korumaktadır. Deprem, sel, volkanik patlama, fırtına, terör olayları, maden göçükleri, kuş gribi gibi farklı şekillerde ortaya çıkan afetler bazen aniden ve herhangi bir belirti olmadan bazen de tehlike sinyalleri vererek oluşup günler veya haftalar süren olaylardır (Kadıoğlu, 2008a: 1). Bir olayın afet olarak nitelendirilebilmesi için toplumlar ve yerleşim birimleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi veya insan faaliyetlerini bozarak ya da kesintiye uğratarak dışarıdan yardım almadan düzeltilemeyecek duruma getirmesi gerekmektedir (Karan, 2014: 1).

İklimsel, jeolojik ve sosyolojik koşulların farklı olması, değişik coğrafyalarda yaşayan insanların afete bakış açılarını etkilemektedir. Tsunami ve volkan patlaması gibi afetler bizlere yabancı iken, deprem, sel, kuraklık, kaya düşmesi ve savaşlar nedeniyle yaşanan dış göçler daha aşina olduğumuz durumlardır. Afetlerin Uluslararası Afet Veri Tabanı (EM-DAT) verilerine göre 1923-2016 yılları arasında ülkemizde meydana gelen afetlerin %51,1'i doğa kaynaklı, %48,9'u insan kaynaklıdır (Bahadır ve Uçku, 2018: 176).

Afetler oluşturduğu ekonomik, kültürel ve sosyal zararlar sürdürülebilir kalkınma ve ulusal güvenliğinin sağlanmasını zorlaştıran etmenlerden biridir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 96). Afetler sonrasında yaşanan dolandırıcılık veya yardım malzemelerinin çalınması (Arslan, 2016:746) ve son yıllardaki dış göçler nedeni ile güvenlik açığı kavramının afet yönetimi içerisindeki önemi ortaya çıkmıştır (Karaman, 2018: 502).

Afetler meydana geldikten sonra beklenen risk oranı kadar kriz ortamı yaratır. Kriz ortamlarını yönetmek her zaman riski yönetmekten çok daha zor ve maliyetlidir. *“Etkin bir afet planlamasında en önemli unsur afet gelmeden önce hayat kurtarıcı önlemleri sağlamaktır”* (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 162). Bu nedenle ülkemiz 2009 yılından itibaren bütünleşik afet yönetimi sistemine geçerek afet sonrası için değil afet öncesi için bütün imkânlarını kullanmaya başlamıştır. Afet yönetiminde uygulanan bu yeni sistem ile kamu ve özel kuruluşlar ile toplumun tamamının planlamada etkin rol alması hedeflenmektedir. Bu kapsamda günümüzde afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık evreleri ile ilgili yurt genelinde seminerler, toplantılar,

eğitimler ve tatbikat yapılmaktadır. Bilinçli bireylerin afetlere karşı duyarlı olacağı düşünülerek bu sayede afet bilinci ve afete karşı bir tutum oluşturulmak amaçlanmaktadır. Fakat yapılan tüm bu çalışmalara rağmen, yaşanan afetlerin sonuçları insanların afetlere hazırlık seviyesi ve afete karşı tutumlarımız henüz istenen düzeye ulaşabilmiş değildir.

Afetlerin tutumlarla olan ilişkisi anlayabilmek için önce tutum kavramını anlamak gerekir. Tutum; bir obje, konu ya da olaya karşı sahip olunan düşünsel, duygusal ve davranışsal öğelerinin eğilimidir (Kağıtçıbaşı, 2010: 110). Tutumlar öğrenilir, tecrübe edilir, eyleme uygun hale getirilir ve bu eylemler sonucunda olumlu ya da olumsuz olarak yön belirlenir (Fishbein ve Ajzen, 1975: 216). Düşünsel, duygusal ve davranışsal öğeler tutumun temel üç ögesidir ve afetlere karşı bu üç ögenin beraber ortaya çıkması gerekmektedir (Baysal, 1981: 14). Örneğin afetler konusunda eğitim almış bir birey, eğitimin içeriğinin öneminin farkında olmasına rağmen aile afet planını veya evinin Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) sigortasını yapmamıştır. Burada duygular davranışa dönüşmemiş ve tutumun bütün öğeleri ortaya çıkmadığı için afetlere hazırlık tutumu tam olarak oluşturulamamış demektir.

Bu araştırmanın amacı; afetlerle ilgili bireysel değişkenlerin (demografik özellikler, yaşanan bölgenin afetlerle olan ilişkisi, bireyin daha önce herhangi bir afetten etkilenmesi, afetler hakkında yetkililere ulaşabilme, afet risk toleransı, afetler konusunda eğitim alma ve afetler konusunda alınan eğitimlerin sürdürebilmesi ve pekiştirilmesi) tutumlarımız üzerinden değerlendirilerek afete hazırlık tutumu kavramının incelenmesidir. Bununla beraber insanların aldıkları eğitimler ve edindikleri tecrübelerle rağmen neden hala afetlere hazırlık düzeylerinin yetersiz olduğu ve bunun tutumlarımız için önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Üç bölümden oluşan araştırmamızın birinci bölümünde afet ve afet yönetimi alanındaki temel kavramlar ve Türkiye'deki afet yönetimi sistemi incelenmiştir. İkinci bölümde tutum kavramı açıklanarak afete hazırlık tutumu içeriği oluşturulmaya çalışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde alan araştırması olan soru formu çalışması ile elde edilen verilerin analizi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Sonuç kısmında ise elde edilen veriler değerlendirilerek afete hazırlık tutumunun önemi ve bunun davranışta sergilenmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AFET KAVRAMI VE AFET YÖNETİMİ

1.1 Afet Kavramı

Afetler, geçmişten günümüze sosyolojik, ekonomik, politik, teknolojik ve doğa kaynaklı değişimler nedeniyle birçok farklı niteliklerde ortaya çıkarak insanlar ve diğer canlılar ile genel olarak toplum yaşamını çeşitli boyutlarda zararlara maruz bırakan olaylardır (Karaman, 2016: 1). Afet kelimesi dünya üzerinde birçok tanımlamaya ve açıklamaya sahiptir. Tanımına bakarsak afet; *“toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylardır”* (AFAD, 2014: 23). Dombrowsky (1998)'e göre afetler etki değil, etkilerin sonuçlarıdır.

Afet kavramı birçok bilim alanı tarafından incelenen, multidisipliner çalışmalara konu olan bir kavramdır. Afet ile ilgili olarak her bilim dalı kendine özgü farklı tanımlamalar yapmıştır. Bunun en önemli sebebi ise kavramın statik kelimeler yardımıyla ifade edilmeye çalışılmasıdır (Eryılmaz ve Dizer, 2005: 9). Afet kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde, Arapça kökenli olup *“büyük felaket, bela, yıkım”* anlamlarına gelmektedir (Develioğlu, 1978: 13). Türk Dil Kurumu (TDK) büyük sözlüğünde afet kelimesi, *“çeşitli doğa olaylarının neden olduğu yıkım, kıran, çok kötü, hastalıkların dokularda yaptığı bozukluk”* şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2006). Bu çalışmada *“afet”* anlam olarak İngilizce’deki *“disaster”* sözcüğünün karşılığı olarak kullanılacaktır.

Sosyal bilimler alanında çalışmalar yapan kişilerin afet kavramıyla ilgili farklı tanımlamaları literatürde yer almaktadır. Tierny (1989) afeti, belirli bir coğrafi bölgede aniden ortaya çıkan, sosyoekonomik kayıplara ve dolayısıyla toplumun yaşantısının sekteye uğramasına neden olan olaylar şeklinde ifade etmektedir. Bolin (1989) ise afeti, toplum yaşantısını engelleyen ve stres yaratan çevresel olay olarak tanımlamaktadır (Karancı, 2005: 93). Karaman (2018) afeti; güvenlik yönünden değerlendirmiş ve afetler sonrası oluşabilecek her türlü güvenlik açığına karşı

Çalışmaların yapılarak kamu güvenliğinin sağlaması gerektiğini belirtmiştir (Karaman, 2018: 498). Literatürdeki tanımlamalar incelendiğinde tehlike, hasar görebilirlik, güvenlik açığı, risk ve kriz gibi temel kavramların, afetler ve afet yönetimine ilişkin önemli kavramlar olduğu görülmektedir (Doğan, 2016: 16). Jeolojik ve sosyal süreçlerin birleşimden oluşan afetler, bu süreçlerle ilgili yaşanan değişimlerden etkilenmektedir (Tobin ve Montz, 1997: 11-12).

Bir olayın afet olarak nitelendirilmesi ülkelere göre de değişiklik göstermektedir. Ülkemizde bir olayın afet sayılabilmesi için felakete uğrayan meskn yerlerin büyüklüğü, zarar gören yapı ve tesislerin genel hayata etki derecesi ve ekonomik ve sosyal etkiler gibi farklı kriterler göz önüne alınmaktadır (7269 Sayılı Kanun, 1959: md.1). Diğer taraftan, Belçika’da bir olayın afet olarak nitelendirilebilmesi için en az 10 kişinin ölmesi, en az 100 kişinin yaralanması, acil durum bildirisinin yayınlanması ve uluslararası yardım çağrısında bulunulması kriterlerini sağlaması gerekmektedir (CRED)*. Dünya Sağlık rgt’ne (DSÖ) göre afet “*etkilenen toplumun normal koşullarını bozan ve hasar görebilirlik kapasitesini aşan olaydır*” (WHO, 2002: 3).

Ekolojik olay olmasının yanında birçok kişi artık insan faaliyetinin de afet olaylarına ilişkin şartları yarattığını kabul etmektedir (Cannon, 1994: 16). Bunun yanında afetlerden kaynaklanan insani kayıplar azalırken, varlıkların zarar görmesi küresel olarak artmakta ve sürdürülebilir kalkınma çabaları sekteye uğramaktadır (GFDRR, 2017: 30-60). Özellikle gelişmekte olan birçok ülkenin ekonomik olarak büyümesinin yavaşlamasına neden olmaktadır (Press and Hamilton, 1999: 1927).

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC)’ na göre afet, “*bir topluluğun veya toplumun işleyişini ciddi biçimde bozan ve toplumun kendi kaynaklarını kullanarak baş edebilme yeteneğini aşan beşeri, maddi ve ekonomik veya çevresel kayıplara neden olan ani ve talihsiz bir olaydır. Sık sık doğadan kaynaklanıyor olsa da felaketler insan kkenlide olabilir*”.

*www.cred.com.be Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi, Louvain niversitesi’nin araştırma birimidir. Üniversitenin UCLouvain Brüksel Woluwe kampüsündeki Halk Sağlığı Okulu’nda bulunmaktadır.

Yine Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu tarafından afet tanımlanmanın yanında bir formül (Denklem 1) oluşturulmaya çalışılmıştır (IFRC, 2017).

$$\text{Afet} = \text{Savunmasızlık (zarar görebilirlik)} + \frac{\text{tehlike}}{\text{kapasite}} \quad (1)$$

Bir afet savunmasız insanlar üzerinde bir tehlike oluşturduğunda ortaya çıkar ve kapasite seviyesine göre zarar verir. Bu formülü bir örnekle açıklarsak; İstanbul'da karşılaşılabileceğimiz 7,0 şiddetinde bir deprem tehlikesi olduğu varsayalım. Oluşabilecek depremin kendisi hâlihazırda tehlike olarak görülmektedir. Potansiyel afetin meydana gelmesiyle toplumun direnç durumuna göre karşılaşacağı olası zararlarının (ölüm, yaralanma, hasar, yıkım, kayıp) derecesi savunmasızlık olarak ifade edilir. Beklenen depreme karşı yapılan hazırlıklar (eğitim, dayanıklı yapı, ...) ise kapasiteyi açıklar ve depremin neden olabileceği zararı en aza indirmeyi amaçlar. Buradan hareketle, tehlikelerin, zarar görebilirliğin ve güvenlik açığının erken dönemde farkına varılıp kapasitenin arttırılması risk seviyesini düşürecektir.

1.2 Acil Durum Kavramı

Acil durum, halk sağlığına veya kamu güvenliğine tehdit oluşturan olaylar ile derhal harekete geçilmesi gereken diğer benzersiz koşulları içeren durumlardır (DHS, 2008: 59). Acil durum kavramı anlam bakımından afet kavramına yakın olmasından dolayı biyolojik ve teknolojik tehlikeler ya da sağlık alanındaki acil durumlar bağlamında birbirinin yerine kullanılabilir (UNISDR, 2017). Ama acil durumlar dışarıdan yardım almayı gerektirecek olaylar değil, çoğu zaman yerel imkânlarla halledilebilen ivedi durum ve hallerdir (AFAD, 2014: 20). Ani, beklenmedik ve anında önlemler alınması gereken bir olay olması yanında etkisi sınırlıdır (UNDHA, 1992). Yani günlük yaşamımızda karşılaştığımız olaylardan daha önemli, ancak afetlere kıyasla daha basit ve etkisi daha küçük durumlardır (Kadioğlu, 2011: 37).

1.3 Kaynaklarına Göre Afet Tipleri

Afetler literatürde özelliklerine göre birçok farklı şekillerde sınıflandırılabilir ya da yaygın olarak kaynağına göre sınıflandırma şekli kullanılmaktadır. Afetler

kaynaklarına göre “doğa”, “teknolojik” ve “insan kaynaklı” olmak üzere de üç sınıfa ayrılmasının yanında savaş gibi kaynağı benzer olan (teknolojik ve insan) afetlere ise “*karmaşık afetler*” denilmektedir (Kadioğlu, 2011: 40). Son yıllardaki yapılan çalışmalarda afetler “doğa” ve “insan” kaynaklı olarak iki sınıfta incelenmektedir (Kadioğlu, 2011: 40; Quarentelly 1985: 1).

Doğa kaynaklı afetler beklenmedik bir şekilde aniden, doğa kaynaklı olmayan afetler ise, insanlar tarafından bilerek veya bilmeden zarar vermeleri sonucunda oluşabilmektedir (ICN, 2009).

1.3.1 Doğa Kaynaklı Afetler (Doğal Afetler)

Açıklamasına bakarsak; “*deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, göktaşı düşmesi vb. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen ad*” dır (AFAD, 2014: 64).

Hoyois ve diğerlerine (2006) göre doğa kaynaklı afetler, büyük bir bölgeyi etkileyen farklı kökenli ve/veya tetikli olayların sonucunda ortaya çıkan durumlardır. Doğa kaynaklı afetleri kökenine göre sınıflandırırsak;

Tablo 1: Doğa Kaynaklı Afet Tipleri

Afet Tipleri					
Jeolojik	Hidrolojik	Meteorolojik	Klimatolojik	Biyolojik	Dünya dışı
Deprem	Sel	Fırtına	Kuraklık	Salgınlar	Uzay hava değişimi
Büyük toprak hareketi	Heyelan	Aşırı sıcaklık	Buz göllerinin erimesi	Böcek istilası	
Volkan	Büyük dalgalar	Sis	Orman yangınları		

Kaynak: AFAD, 2014; Hoyois ve diğerleri, 2006.

İnsanlar, doğa kaynaklı afetlerin etkisi azaltma veya önlenme çalışmalarına önem verse de, aslında yaşam biçimi nedeni ile meteorolojik ve klimatolojik afetlerin sayısının artmasına neden olmaktadır. Özellikle son yıllarda riskli bölgelerde yapılaşmanın artması, yani nüfus artışının hızla yükselmesi ile beraber sanayi alanların büyümesi, çarpık yapılaşma, ağaçların kesilmesi, suların kirletilmesi ve sera

gazi etkisi gibi iklim değişikliğine neden olan insani etkiler nedeni ile doğal afetlerin hem sayısı hem de çeşitliliği artmaktadır (Torre-Enciso ve Laye, 2001: 64). Birçok bölgede daha önce görülmemiş afet tipleri bu nedenlerden dolayı ilk defa ortaya çıkmaktadır (Doğan, 2015: 24). İnsan kaynaklı aktivite derken kaynağın insan olduğu değil, kaynağı etkileyen unsurun insan olduğundan bahsedilmektedir.

Doğa kaynaklı afetler, sonuçları bakımından ekonomik kayıpların yanı sıra can kayıpları meydana getirmekte, her ne kadar bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya konan teknolojik yenilikler ile bu kayıplar azaltılmaya çalışılsa da insanoğlunun yaptığı hiçbir gayret doğa kaynaklı afetlerin ortaya çıkışını önleyememektedir (Birkland, 2007: 47). Fakat iklim değişikliği üzerine yapılan son yıllardaki çalışmalar sayesinde meteorolojik ve klimatolojik afetlerin önemli ölçüde tahmin ve takibi mümkün olduğu için hazırlık çalışmaları yapılabilmektedir.

“Doğa kaynaklı afet olgusu sadece fiziksel nitelikte değildir; doğal afet olgusunun sosyal, ekonomik ve politik boyutları da söz konusudur. Afetler bölge ve ülke ekonomilerine zarar verdiği için bunların insanlar üzerinde de sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkileri olmaktadır. Doğa kaynaklı afetlerin çeşitleri ve önem sıraları ülkeden ülkeye de değişmektedir” (Tanyaş ve diğerleri, 2013: 1).

Günümüzde doğa kaynaklı afetlerin sıklığı ile ekonomik zararları gittikçe artarak (Torrence ve Grattan, 2002: 2) ulusal ya da uluslararası ölçekte sermaye stokunu azaltmakta ve gayri safi yurt içi hasılanın azalmasına neden olmaktadır (Pindyck ve Wang, 2011: 306). Dünyadaki en büyük reasürans şirketi Münich Re, 2011 yılında yaşanan doğa kaynaklı afetlerin sonucunda 380 milyar dolar zarara uğramıştır. Şirket tarihinin en büyük zararı olmuştur (Naismith, 2012).

Uluslararası veri tabanı EM-DAT kayıtlarına göre 1994 ile 2013 yılları arasında meydana gelen 6,873 doğa kaynaklı afette; 1,35 milyon insan hayatını kaybetmiş ve 218 milyon insan afetzede olmuştur (<https://www.cred.be/node/1355>). Yapılan araştırmalarda, 2000 yılından sonra iklimlerle ilgili afetlerin arttığı ve (Ersoy, 2016: 2) meydana gelen doğa kaynaklı afetlerin doğrudan ve dolaylı tahmini ekonomik maliyetinin 1 trilyon dolar civarında olduğu belirtilmiştir (Hallegatte ve Przyluski, 2010: 19). Doğa kaynaklı afetlerin büyük ekonomik ve can kayıplarına neden olması nedeniyle uluslararası çalışmalar başlatılmıştır. Afet yönetimi sistemi üzerine yeni stratejiler tasarlanarak 1990-1999 yılları arası Birleşmiş Milletler (BM)

kararlarıyla “*Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı*” olarak tanımlanmıştır. 1994 yılında Yokohama Konferansı ile yeni eylem planları belirlenmiş, 2000 yılında International Strategy for Disaster Reduction (ISDR) kuruldu ve devamında 2005 yılında yapılan Kobe Konferansında 2005-2015 yılları arası Hyogo Eylem Çerçevesi (Hyogo Framework for Action-HFA) kapsamında afet yönetimi etkinlik çalışmalarına devam edilmiştir (Balamir, 2007: 32). 2012 yılında Meksika’da gerçekleşen ve ana konusu finans olan G20 toplantısında, afet maliyetleriyle ilgili olarak, afet öncesi önlemlerine yönelik “*doğa kaynaklı afetlerin artan maliyetlerine karşı eylem*” kararı alınmıştır (Ersoy, 2013: 2).

1.3.2 İnsan Kaynaklı Afetler

Kaynağının insan olduğu düşünülen afetler; “*politik ve insan kaynağının etkili olduğu savaşlar, iç çatışmalar, terör eylemleri, büyük göçler, endüstriyel kazalar, gibi olaylar ve bunların doğurduğu sonuçların tümüdür*” (AFAD, 2014: 91). Bir başka tanımlamayla insan kaynaklı afetler; teknolojik ya da insanların oluşturduğu tehlikelerden (kanundışı yapılaşma, büyük yangınlar, terör olayları, göçe zorlanan nüfuslar, Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer (KBRN) saldırıları) ortaya çıkan olaylardır. İçerisinde çevresel bozulma, kirlilik ve kazaları içerir (IFRC, 2017).

Görüldüğü gibi kaynağı insan olan afetlerin büyük çoğunluğu ihmal, dikkatsizlik, hata, kötü niyet gibi insan eylemleri sonucunda gelişmekte (Akdur, 2000: 4) ve diğer insanlar ile habitata büyük zararlar vermektedir (Altun, 2018: 6). Doğa kaynaklı afetler meydana geldikleri alan ve çevresini etkilerken insan kaynaklı afetlerin küresel çapta etkisi olabilir. Örnek olarak; nükleer santral patlaması, petrol sızıntısı veya terör saldırıları (Joint Chiefs of Staff, 2006: III-11).

Son yıllarda özellikle insan kaynaklı afetler sayıca artmakta olup hem ekonomik hemde sosyal kayıplar doğurmaktadır. BM verilerine göre 2013 yılı itibarı ile çeşitli nedenlerden (savaş, işkence ve kötü muamele) dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların (sığınmacı) sayısı dünya genelinde 50 milyonun üzerine çıkmış durumdadır (Ünal, 2014: 74). Ülkemizde ise İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 25 Ocak 2018 tarihindeki açıklamasına göre; biyometrik verilerle kayıt altına alınan Suriyeli sığınmacı sayısı toplam 3.466.263

kişidir. Ekonomik olarak ise Suriyeli sığınmacılar için harcanan maliyetin 2017 sonu itibarı ile 30 milyar doları geçtiği belirtilmektedir. (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi, 2018).

1.4 Afet Yönetimi Kavramsal Çerçevesi

Afet yönetimi; afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması amacıyla, afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık, afet anı müdahale ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarının toplumun her kesimiyle birlikte planlanması, organize edilmesi, uygulanması ve yasal düzenlemelerin yapılması ile tüm kurum ve kuruluşların, kaynaklarının belirtilen ortak amaçlar doğrultusunda kullanmayı amaçlayan dinamik ve karmaşık yönetim şeklidir (Kadıoğlu, 2011: 48). Bir başka deyişle, *“afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele sürecidir”* (AFAD, 2014: 25).

Afet yönetimi için afetlerin meydana geldiği bölge, oluş sıklığı ve çeşitliliği farklılık oluştursa da amaç aynıdır. Buda süreci en iyi şekilde yönetmek. Yani afetler nedeniyle etkilenen toplulukların hayatları ve malları ile bölgenin ekolojik, ekonomik ve politik istikrarının korunmasıdır (Gökçe ve diğerleri, 2008: 111). Bir afetin her evresi için yönetimin aldığı kararlar ile gerçekleştirilen eylemlerimin bütünü afet yönetimini oluşturmaktadır. Afetler meydana gelmeden önleme çalışmaları ile başlayıp afetler sonrası rehabilitasyon çalışmaları ile devam eder ve var olan kaynakların bu alanda en uygun şekilde kullanılması sağlanır. Afet yönetimi disiplinler arası bir çalışmayı gerektirdiği için çok aktörlü ve kapsamlı bir yapıya sahiptir (Ergünay, 2008: 3).

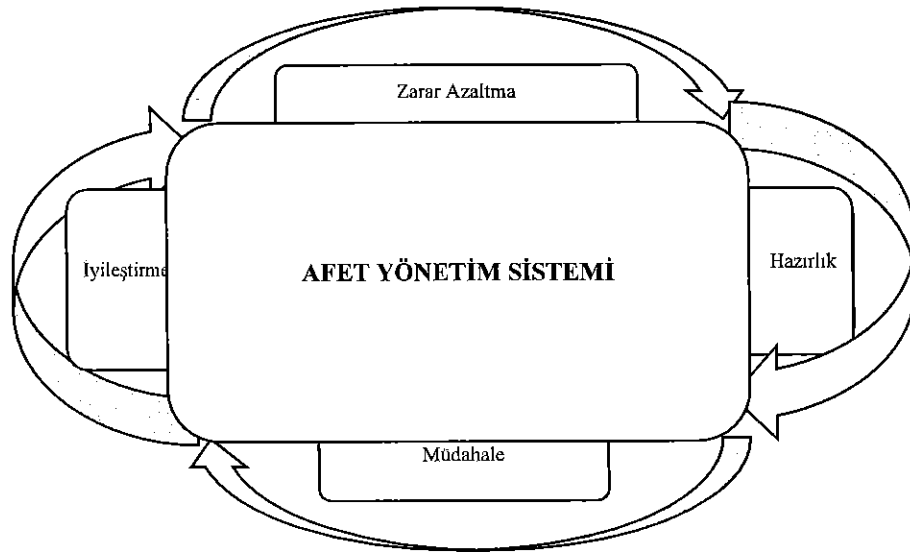
Ülkemizde Kalkınma Bakanlığının Onuncu Kalkınma Planları kapsamında hazırlamış olduğu afet yönetimi etkinlik raporunda afet yönetimini; bütünsel, çağdaş, toplum tabanlı, can ve mal kaybını önlemeye yönelik olduğundan bahsetmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 37). Günümüzde bölgeler arası afetlerin yaşanma sıklığının ve toplumdaki yıkıcı etkilerinin artması nedeniyle her ülkenin afet olayları karşısında en uygun afet yönetimi stratejisini geliştirmesi gerekmektedir (Putra ve diğerleri, 2011: 4; Yamamoto, 2008:6). Geliştirilen strateji ise en alttaki

birimden en üstteki birime ve toplumla beraber bütünleşmiş şekilde uygulandığında etkili olabilir. Buda afet kültürüne sahip olunduğunun bir göstergesidir.

Uluslararası düzeyde afet zararlarını azaltma çalışmaları kapsamında, afet yönetimi sisteminde içerisinde afet sonrasına verilen önem afet öncesine yönlendirmiştir. Bunun sonucunda; afet yönetimi döngüsü oluşturulmuş ve afet anı, yanıt aşaması, kurtarma/rehabilitasyon aşaması, risk/zarar azaltma aşaması ve hazırlık aşamasına bölünmüştür (Quarentelly, 1985: 43; Romano, 1995: 43).

Buna benzer şekilde Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı (FEMA) hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirmeden oluşan afet yönetim sistemini uygulamıştır (FEMA, 1999). Ülkemiz, afet yönetimi sistemi olarak aynı şekilde dört ana evresi olan afet yönetim sistemini kullanmakta olup evreler bütünleşik olarak ele alınmıştır ve evrelerin tamamını kapsayan bir döngüye işaret edilmiştir (AFAD, 2015; Kadioğlu, 2011: 52).

Şekil 1: Afet Yönetimi Sistemi Döngüsü

Kaynak: AFAD, 2015

İdeal bir afet yönetimi sistemi, afet öncesi, afet anı ve afet sonrası olarak üç dönemden oluşur ve ihtiyaç duyulan tüm çalışmaları kapsar (Demirci ve Karakuyu, 2004: 72; Güllkan ve diğerleri, 2003: 4; Kadioğlu, 2011: 52). Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılabilmesi için afet öncesi (zarar azaltma ve hazırlık), afet sırası ve

afet sonrasında (müdahale ve iyileştirme) yapılacak işlerin belirlenmesi ve bunların uygulanabilmesi için tüm kamu ve özel kuruluşlar ile toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Ekşi, 2016: 75; Sarp, 1999: 14).

Afet yönetiminin bu üç dönemi incelendiğinde; *“afet olayının oluşmasından hemen sonra ortaya çıkıp, afetin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ile biten bir süreci değil, afetin önlenmesi veya zararlarının azaltılması için afet olayının öncesinde başlayıp afet anında ve sonrasında devam eden bir süreci ifade eder”* (Özkan, 2003: 20). Birçok ülkenin afet yönetim sistemi üç dönemden oluşmakta olup değişik sayıda ve tipte evrelere bölünmüştür (Lönnermark ve diğerleri, 2016: 21).

Tablo 2: Ülkelerin Afet Yönetimi Sistemleri Örnekleri

Afet	Casceff, un, ocha, fema	Avrupa Birliği	Belçika	Fransa	İsveç	Hollanda	İngiltere	Türkiye
Öncesi	Zarar Azaltma	Önleme	Önleyici Tedbir	Risk Tanımlama Ön Değerlendirme	Risk ve Kapasite Değerlendirme	Önleyici Tedbir	Tahmin Ön Değerlendirme	Zarar Azaltma
	Hazırlık		Önleme	Önleme	Önleme	Önleme	Önleme	
			Hazırlanma	Hazırlanma	Hazırlanma	Hazırlanma	Hazırlanma	Hazırlık
	Müdahale	Müdahale	Uygulama	Olay/Durum	Müdahale	Bastırma	Müdahale	Müdahale
Sonrası	İyileştirme	İyileştirme	Değerlendirme	İyileştirme Geri Bildirim	İyileştirme	İyileştirme	İyileştirme	İyileştirme

Kaynak: Lönnermark ve diğerleri, 2016: 21

1.4.1 Afet Öncesi

Afet yönetimi sistemi içinde en önemli dönem afet öncesidir ve bu dönemin önemini anlamak aslında afet yönetiminin önemini anladığımızı ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda afetlerle etkili mücadelenin yolu, afet öncesi dönemden başlayarak afetlerin sebep olabileceği zarar ve kayıpları azaltacak önlemleri almaktan geçmektedir (Güler, 2007: 118).

Afet öncesi dönemde ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışmalar yürütülmesinin yanında yerel toplulukların da bu çalışmalara katılmaları ve oluşturulan planlara dâhil olmaları beklenilmektedir. Çünkü yönetsel olarak

yapılan çalışmalara toplumsal bazda katılım oluşmazsa, çalışmalar tam manasıyla amacına ulaşamaz ve istenilen düzeyde önlemler alınamayabilir.

Ülkemizde 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) kurulması ile yeni afet yönetim sistemine geçilmiş ve afet öncesi dönemin önemine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Amaç, ulusal ve yerel seviyede afet olmadan zarar azaltma ve hazırlık çalışmalarını etkin bir şekilde uygulayarak toplumla bütünleştirmektir (Kadıoğlu, 2011:107). Bu amaçla birlikte, *''afet öncesi dönem; afet zararlarını en aza indirebilmek amacıyla gerekli önlemleri almak, mümkün olan hallerde önlemek, mümkün olmayan durumlarda ise acil kurtarma ve yardım çalışmalarını etkin bir biçimde yapılmasını sağlamak, afet zararlarının azaltılması çalışmalarını kalkınmanın her aşamasına yaymayı ve insanları bu konuda eğitmeyi amaçlamaktadır''* (AFAD, 2012: 28).

1.4.1.1 Zarar Azaltma

Afet öncesi dönemin zarar azaltma evresi, olası bir afetin risklerinin ortadan kaldırılması veya oluşturabileceği zararların azaltılması için yapılabilecek tüm çalışmaların uygulandığı aşamasıdır (Gündüz, 2009: 31). Afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık çalışmaları, afet yardımı ihtiyacının en aza indirilmesine ve afet yönetiminin başarılı olmasına yardımcı olmaktadır (UNISDR, 2002).

Zarar azaltma, toplumun doğa ve insan kaynaklı afetlere karşı savunmasızlığını azaltmak için gerçekleştirilebilecek tüm eylemlerin toplamıdır. Birçok alanda çalışmalar yapılarak gerçekleştirilir (UNISDR, 2001). Ekonomik zarar azaltma önlemleri, yakın dönemde bütçe harcamalarını yönlendirirken, uzun dönemde sürdürülebilir kalkınma için çok önemlidir (Kadıoğlu, 2011: 64).

Afet yönetimi sisteminde zarar azaltma evresinin önemini arttırabilmek için 1989 yılında BM Genel Kurulu, anlam ve önem bakımından kapsamında, afetleri önleme, zarar azaltma ve hazırlığın olduğu Uluslararası Zarar Azaltma Günü oluşturulması çağrısında bulundu. İlk olarak Ekim'in ikinci çarşamba günü olmasına karar verilmişken (Karar 44/236, 22 Aralık 1989), yirmi yıl sonra yine BM Genel Kurulu kararıyla değiştirilerek 13 Ekim olmasına karar verildi (Karar 64/200, 21 Aralık 2009). Uluslararası Zarar Azaltma Günü kapsamında her bireyi, toplumu ve hükümeti, daha fazla afete dirençli topluluk ve millet inşa etmek için katılmaya

teşvik etmek amaçlanmaktadır. 2015 yılında düzenlenen BM Afet Risklerinin Azaltılması 3. Dünya Konferansı'nda kabul edilen Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi kapsamında 2030 yılına kadar afetlerin zararlarının azaltılması hedeflenmiştir (UNISDR, 2018).

1.4.1.2 Hazırlık

Afet öncesi dönemin hazırlık evresi; oluşabilecek doğa veya insan kaynaklı afetlere karşı hazırlanan planlar ve uygulamalar ile organize şekilde meydana gelen afet etkilerinin ortadan kaldırılmasıdır (Ergünay, 2009: 22). 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunda; *“afet ve acil durumlara etkin bir müdahale amacıyla önceden yapılan her türlü faaliyetler”* olarak tanımlanmıştır (5902 Sayılı Kanun, 2009: m.2).

Başka bir deyişle, hazırlık evresi bir acil durum veya afet anında can ve malı korumak üzere nasıl müdahale edileceğini önceden planlamak ve hazır tutulacak eğitimli kadroların, malzemenin doğru noktalara konumlandırılması ve kamu güvenliğinin sağlanmasıdır (Ekşi, 2016: 93). Bu işlemler resmi, özel ve gönüllü kuruluşlarının kendilerine özgü özelliklerini göstermeleri ve ortak çalışmaları ile yerine getirilir. Tüm bu yapılanların toplumun her kademesinde daha etkili bir müdahale sağlayacak imkânları geliştireceği ve arama-kurtarma işlemlerini yürütecek kişi veya kuruluşların iş yoğunluğunu azaltacağı unutulmamalıdır (Gülkan ve diğerleri, 2003: 4). Yine afet yönetiminde görev alacak veya görevlendirilebilecek kişilerin eğitimleri ve tatbikatları çalışmaları hazırlık evresinin en önemli konusudur. (Atlı, 2006: 12)

Gillespie ve Streeter da hazırlık evresini; *“bir afete karşılık yapılacak çalışmalara hazır olma derecesi”* olarak tanımlamaktadır. Banerjee ve Gillespie ise; *“etkin müdahale ve iyileştirme çalışmalarının başarısıdır”* şeklinde yorumlamıştır. Sonuç olarak hazırlık evresinin ana amacı kaderci bir anlayışa bürünerek beklemek veya afet sonrası için battaniye, fener, gibi malzemeleri stoklamak değildir. Aksine afet risklerine karşı zarar azaltma çalışmalarını uygulamaya yönelik toplumsal dayanışma içerisinde mücadele etmektir (Gülkan, 1999: 93).

1.4.2 Afet Anı ve Sonrası Dönem

Afet sırasında afet yönetimi kapsamında yapılması gereken faaliyetler; haber alma ve ulaşım olanaklarının tekrar sağlanması, mümkün olan en fazla sayıdaki insanın kurtarılması, afetlerin doğurabileceği ek tehlike ve risklerden insan canının ve malının korunması, her türlü tahliye işleminin yapılması, afetzedelerin hasarlı konutlardan uzaklaştırılması, afetzedelerin hayati ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde sıralanabilir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 152). Afet sonrası hayatın hızlı bir şekilde normale dönebilmesi ancak afetler öncesinde yapılan hazırlık çalışmalarının ilgili birimlerce etkin bir biçimde harekete geçirilmesiyle mümkün olabilir (AFAD, 2012: 27).

Afet esnasında zarar azaltma ve hazırlık evresi çalışmalarının kurumlar, bireyler ve yapılar üzerindeki etkisi daha net bir şekilde görülmektedir. Afetlerin beklenmedik zamanlarda ortaya çıkması sebebiyle planlanan görevlerin uygulanabilirliği ve hazırlık çalışmalarının yeterliliği yapılacak tatbikatlarla test edilmektedir. Sürecin en az hasarla atlatılabilmesi için tatbikatlar sonucunda gözlemlenen eksiklikler zaman kaybetmeden telafi edilmelidir. Afet sonrası dönem, müdahale ve iyileştirme evrelerini kapsamaktadır. Çalışmalar afetten hemen sonra başlamakta ve uzun vadede daimî iskân ve normal yaşama geçiş ile devam etmektedir (Gökkaya ve Dinç, 2017: 767).

1.4.2.1 Müdahale

Müdahale evresi yaşamı, mülkiyeti, işlemleri veya çevreyi tehdit eden bir olayın etkilerini yönetmek için anında oluşturulan veya devam eden faaliyetler, görevler ve sistemler bütünüdür (NFPA, 2016: 6). Bu evre afetin ortaya çıkışını takip eden ve ilk anda tüm bireylerin kendi imkânlarıyla afete cevap verebilecekleri dönemdir (Quarentelly, 1988: 383). Bu aşamada afetzedelerin hayatta kalabilmeleri için her geçen dakikanın önemlidir ve yaşanacak gecikmeler istenmeyen can ve mal kayıplarına neden olabilmektedir (Lindell ve Perry, 1992: 14).

Müdahale evresi afetin büyüklüğü ve kaynağına göre 1 ila 2 ay arasında devam edebilir. Bu süre içerisinde devlet tüm güç ve kaynaklarını afet bölgesindeki çalışmalarda en iyi sonucu alabilmek için etkin bir şekilde kullanılır. Amaç en kısa

zaman içinde en fazla sayıda insan hayatının kurtarılması, ilk yardım ve acil sağlık hizmetlerinin sağlanması, iletişim ve ulaşım kanallarının onarımı, hasar tespit çalışmaları, halkın bilgilendirilmesi ve koordinasyonun sağlanmasıdır (Erkan, 2010: 10). Bunların haricinde ülke dışından da müdahale evresine yardımcı ekipler gelerek sürecin hızlanmasına ve başarılı olmasına yardım edebilir.

En önemli konulardan biride yaşanan afet hakkında halkı en doğru şekilde bilgilendirmektir. Çünkü yapılan doğru bilgilendirme halkın psikolojik olarak rahatlamasını ve kaos ortamının dağılmasını sağlarken, yanlış bir bilgilendirmede okadar kargaşa ve mağduriyetlere neden olabilmektedir (Ehrenreich, 2001: 53).

1.4.2.2 İyileştirme

Afet sonrası dönemin son evresi olan iyileştirme, afetin meydana gelişle beraber başlayarak afetin yarattığı ekonomik ve sosyal etkinin büyüklüğüne göre 1-2 sene devam edebilir. FEMA (1995); iyileştirme çalışmaları genellikle müdahale evresinden sonra başlar, ancak müdahale evresi devam ederken de başlayabilir ve yıllar boyu sürebilir.

Bu evrede yürütülen çalışmaların hedefi; afete maruz kalmış bölgenin altyapısını düzeltme, halkın sosyal ve ekonomik hayatını normale döndürmektir. Bunlar; barınma, yiyecek, su, iletişim, ulaşım, elektrik, kanalizasyon, eğitim, ekonomik ve sosyal alanlar, vb. gibi tekrar normal hayata dönüş için yapılan bütün faaliyetlerdir (Şahin, 2009: 136).

Afetin en büyük etkilerinden biride ekonomiktir. Afet öncesi alınacak önlemlerle sosyal kayıp gibi ekonomik kayıpta önlenebilir. Abromovitz (1991), afet öncesi hazırlık için harcanan her 1 doların afete bağlı olarak karşılaşılabilecek olan 7 dolarlık zararı önlediği tahmin edilmektedir (Gündüz, 2009: 33). Afete maruz kalanlar durumlarını ancak sosyal ve ekonomik kayıplarını anlamaya başlayınca fark edebilmektedirler.

İyileştirme evresinin sonucunda yeniden inşa ile ekonomik ve sosyal hayatın kayıplarının yerine konulmasının yanında insanların kendilerini güvende ve mutlu hissedebilecekleri daha güzel yaşam alanları oluşturulması içinde çaba gösterilmektedir (Şahin, 2009:136).

1.5 Risk Yönetimi

Risk, belirli bir bölgedeki tehlike olasılığına göre kaybedilecek değerlerin ölçüsü veya tehlike varlığına karşı mevcut yapının bundan etkilenme olasılığı ve zararların tahmin edilebilir olmasıdır (Çelikli, 2010: 32). Diğer bir deyişle, *“bir olayın belirli koşul ve ortamlarda doğurabileceği can, mal, ekonomik ve çevresel gibi değerlerin kaybının gerçekleşme olasılığıdır”* (AFAD, 2014: 128).

Belirlenen risklerin bir yönetim altında toplanarak değerlendirme çalışmasına risk analizi denilmektedir. Daha kapsamlı olarak; *“bir toplum veya topluluğun karşı karşıya kalabileceği tehlikelerin belirlenmesi, ölçülmesi ve anlaşılması için risk analizi çalışmaları yapılır. Riskin analizi ve değerlendirmesi gerek ilgili kamu kurumları gerekse diğer paydaşlar tarafından kapsamlı ve sağlam bir yönetim süreci çerçevesinde ele alınması gereken önemli bir konudur”* (Şahin ve Uyan, 2016: 831).

Riskin analizi ve değerlendirmesi kapsamında bir formül oluşturulmuştur (Denklem 2) (AFAD, 2014: 128; Blanchard, 2008: 1060; Ergünay, 2009: 15; Maskrey, 1989: 1)

Afet Riski = Tehlikenin Gerçekleşme Olasılığı x Hasar Görebilirlik (2)

Afet riski, afet sonrasında maruz kalabilecek toplam kayıp ve zararları (can kayıpları, yaralananlar, maddi hasar ve ekonomik faaliyetlerin kesintiye uğraması) içerdiği düşünüldüğünde, doğrudan bu formülle ifade edilmeye çalışılmıştır (Maskrey, 1989: 1). Çünkü belirli bir bölgedeki afet tehdidi, halkı, mülkleri, ekonomik faaliyetleri, kamu hizmetlerini ve benzer birçok konuyu etkilemektedir. Olayların meydana gelme olasılığını ve olayların meydana gelmesi durumunda ortaya çıkacak olan sonuçlarının (genellikle kayıp olarak kavramsallaştırılmış) birleştirilmesiyle tahmin edilebilmektedir.

Bu durumu bir örnekle açıklarsak: Bir bölgenin yüksek miktarda yağış yağması nedeniyle su taşkını tehlikesi oluşmuştur. Fakat bölgenin ormanlık bir alanda olması, altyapı veya insan yerleşimi içermemesi nedeniyle risk oranı düşüktür. Tersine düşük bir su taşkını tehlikesi durumuna karşı, bölge kentleşmiş ve

insan yaşamı içeriyorsa oluşacak zarar büyük olabileceğinden risk oranı büyüktür (Galloway, 2007: iii).

Afet riski, tehlike ve hasar görülebilirlik ile doğru orantılı olarak oluşurken, risk yönetimi ise riskin direk olarak algılandığı ve karar vericilerin riski azalttığı veya dengelediği bir yönetim sürecidir. Afet risk yönetimi; afet risklerinin belirlenerek bu riskleri azaltmaya yönelik imkân ve kaynak değerlendirmesi ile planlamalar yapılarak genel politika ve stratejilerin uygulanmasıdır. Afet risk yönetiminin stratejisini belirleyen, bölgenin ve buna bağlı yapılanmaların risk iştahı, risk toleransı ve riske karşı oluşturdukları tutumlarıdır (Tunç, 2014: 95). Risk toleransı, risk hedefleri etrafında kabul edilebilir bir değişkenliği belirtir. Risk iştahı ise risk toleransı gibi riskin sınırlarını belirler fakat daha kapsayıcıdır (Duran, 2013: 23). Risk yönetimi içerisinde, risklerin önlenmesi ve büyük zararlar oluşturmaması için gerekli önlemlerin alınması, toplumun bilgilendirilmesi ve kapasitesinin geliştirilmesi (savunmasızlığın azaltılması), uygulamaları ile yasal düzenlemeler ve kurumsal yapılanmaların geliştirilmesi faaliyetlerini bulundurmaktadır (Ergünay, 2009: 24).

Ülkeler sahip oldukları risklerden kendilerini korumak ve oluşabilecek zararlardan kaçınmak için afet sigortaları adı altında oluşturulan sigorta fonlarına para yatırmaktadırlar (Cordell ve Yeyati, 2015: 332). Ülkemizde 2000 yılında DASK kurularak depremlere karşı sigorta imkânı oluşturulmuştur (DASK, 2000).

1.6 Kriz Yönetimi

“Kriz; normal düzeni bozan, toplum için olumsuz sonuçlar doğurma olasılığı bulunan fiziksel, sosyal, ekonomik ve politik olayların ortaya çıkması halini ifade eder” (AFAD, 2014: 107). Öngörülme ihtimali bulunsu da büyük ölçüde beklenmedik bir anda meydana gelen ve sonucunda olumsuz etkiler oluşturan olay yâda durumlara da denilebilir.

Krizler; düzgün olmayan ve kaos ortamı yaratan, yeniden düzenlemeye ihtiyaç duyan, istikrarsız, kritik ve tehdit edici durumlardır (Organ ve Hammer, 1982: 474). Oluştugu kamu ya da özel, tüm örgütlenmeleri doğrudan etkiler ve hem psikolojik hem de ekonomik olumsuzluklara yol açarak (Yavaş, 2001: 124) baskı,

güvenlikten yoksun, belirsizlik, endişe ve panik gibi birçok değişkeni bir arada barındıran ortamlar yaratarak uzun süre devam edebilirler (Narbay, 2006: 8).

Kriz hali meydana geldikten sonra, bu durumu normale döndürmek için oluşturulan geçici yönetim şekline kriz yönetimi denilmektedir (AFAD, 2014: 107). Kriz yönetimi; aniden ortaya çıkarak insan sağlığı ve güvenliğini tehdit eden olayların yönetilmesine yardımcı olmak için tasarlanan stratejilerin uygulanması (Narbay, 2006: 5) olsa da farklı türde krizler vardır ve bunların ortaya çıkışları ile yönetilmeleri farklı olmaktadır (Kırım, 1998: 75). Bunun için kriz yönetimi belirli planlar etrafında esnek fakat kural veya kanunlara sahip bir yönetim olarak algılanabilir.

Kriz yönetimi, afet yönetimine göre farklı bir yönetim modelidir. Bunun nedenleri ise devamlılığının bulunmaması, zaman sınırlamasının olmaması, krizi gerektiren olay ve nedenler kalktığında sona ermesidir. Afet yönetimi anlamsal ve uygulama olarak kriz yönetimini içine alabilen bir yönetim şeklidir. Bunun tersi olarak, ülkemizde uzun yıllar kriz yönetimi kavramını, afet yönetimi kavramı yerine kullanılmasından dolayı kriz yönetimi odaklı bir afet yönetim sistemini uygulanmaktaydı. Bu nedenle de afet öncesi zarar azaltma ve hazırlık evrelerine değil afet sonrası müdahale ve iyileştirme evrelerine odaklanılmıştı. Fakat 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile birlikte bütünleşik afet yönetimi sistemine geçiş yapılmış ve afet öncesi döneme ağırlık verilerek afetler bir bütün olarak ele alınmıştır (AFAD, 2012: 20). Afet öncesi dönemde ortaya çıkan kriz yönetimi uygulamaları;

- Olabildiğince fazla sayıda kriz durumuna karşı planlama yapmak,
- Kriz emarelerini önceden fark edebilen sistem ve uygulamalar geliştirmek,
- Kriz anında çalışabilecek tecrübeye sahip nitelikli ekipleri oluşturmak,
- Olabildiğince çok paydaşın planlama ve saha alanındaki uygulamalara katılımını sağlamaktır

(<http://whatis.techtarget.com/definition/crisis-management>).

Afetlerde kriz yönetimi uygulamalarını, birçok farklı açıdan incelemek ve afetin tipi, afetin etkilediği bölge, mevcut kaynaklar ve sosya-ekonomik kayıplar gibi değerlere dikkat etmek gerekmektedir. Bunların yanında afete maruz kalanlar ile

afetlerde görev alan kişilerin gözlemleri de dikkate alınarak psikolojik destek modelleri geliştirilmelidir (Szafranski, 2013).

1.7 Türkiye’de Afet Yönetimi

Jeolojik özellikleri, jeopolitik yapısı ve iklim karakteristiği bakımından afetlerin sık yaşandığı ülkelerden birisi de Türkiye’dir. Doğa ve insan kaynaklı afetlerin meydana geldiği ülkemizde, deprem ve sel başta olmak üzere terör olayları, heyelan, kuraklık, kaya düşmesi ve çığ en fazla yaşanan afet tiplerindendir (Şahin ve Altın, 2016: 324). Birleşik Devletler Üniversitesi (UNU-EHS) Çevre ve İnsan Güvenliği Enstitüsü tarafından hazırlanan 2014 Dünya Risk Raporunda (WRR, 2014), 171 ülke deprem, sel, kuraklık, fırtına ve heyelan gibi doğa kaynaklı afetler yönünden değerlendirmektedir. Türkiye bu ülkeler arasında 107. sıra ile düşük riskli, afetten etkilenebilecek şehir nüfusu bakımından ise yüksek riskli bir ülke konumundadır (Ersoy, 2015:2). Türkiye’de afetlerle mücadele ve müdahale etme görevi merkezi hükümetin sorumluluğundadır. Bu anlamda etkin bir afet yönetim uygulamasının yerine getirilebilmesi için tüm kamu kurumları, özel sektör, belediyeler ile sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmesi gerekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 1).

1.7.1 İdari Birimler

Ülke olarak afetlere sürekli maruz kalmamız nedeniyle geçmişten günümüze afetlerle ilgili Başbakanlık ve Bakanlıklar nezdinde resmi birçok kurum kurulmuş ve görevlendirmeler yapılmıştır. 1959 yılında çıkarılan “7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”(7269 Sayılı Kanun, 1959) afet yönetimi ile ilgili ilk kapsamlı kanundur. Bu kanundan uzun bir süre sonra 2009 yılında çıkarılan “5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” (5902 Sayılı Kanun, 2009) ile bütünleşik ve modern bir afet yönetim sistemine geçilmiştir (Maya ve Çalışkan, 2016: 587).

Türkiye’ de afet ve acil durum hizmetleriyle ilgili koordinasyon, eğitim, lojistik ve mevzuat düzenlemeleri yapılmasından AFAD sorumludur. AFAD tarafından 2013 yılında hazırlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP);

“lkemizde olası afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak hizmet grupları ve koordinasyon birimlerine ait rolleri ve sorumlulukları tanımlanarak, afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensipleri belirlemiştir” (TAMP, 2013: 1). TAMP ile hizmet grupları belirlenmiş ve birçok bakanlık ve bunlara bağlı resmi ve özel kurum ve kuruluşlar afet yönetim sistemini içine dâhil edilmiştir.

1.7.2 Üniversiteler

Türkiye de afet ve acil durumlarla ilgili eğitim, ğretim ve bilgilendirme çalışmalarına son yıllarda daha fazla önem verilmektedir. 1999 Marmara depreminden sonra afetlerin ülkemizi ne kadar büyük boyutta etkilediği görülmüş ve afete hazırlık adı altında, halk bilinçlendirme çalışmaları yapılmaya başlanılmıştır. Bu alışmalar kapsamında ilk olarak Ahmet Mete IşIKARA tarafından okullar ziyaret edilerek öğrencilere deprem ile ilgili eğitimler verilmiş ve kendisi *“deprem dede”* diye anılmıştır (<http://udim.koeri.boun.edu.tr/ISIKARA/index.html>). Eğitim-ğretimde afet bilincinin oluşturulması başladıktan sonra artarak devam etmiştir.

Eğitim ğretimin son halkası olan niversiteler afet eğitimi ve ğretimi konusun da yeni sayılmaktadır. Son yıllarda afet yönetiminin multidisipliner bir alan olduğunun anlaşılması, hem yapılan çalışmalarım çeşidini hem de sayısını artmasına neden olmuştur. *“niversiteler gerek akademik araştırmalar gerekse eğitim seminerleri ile ulusal afet yönetim modelinin oluşturulmasında önemli potansiyele sahiptir”* (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 19). Üniversiteler bünyesinde birçok bölüm kurulmuş ve kurulan bu bölümlerde afet yönetimi alanında eğitimler verilerek, bilgili ve uzman bireyler yetiştirilmek hedeflenilmiştir. şu anda 11 üniversitede 4 yıllık örgün eğitim veren *“Acil Yardım ve Afet Yönetimi”* bölümü, 15 üniversitede 2 yıllık örgün eğitim veren *“Acil Durum ve Afet Yönetimi”* bölümü bulunmaktadır ve bunlar 2018 lme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) yerleştirmesi ile ğrenci almıştır (ÖSYM, 2018). Bunların yanında 14 niversite bünyesinde afet yönetimi alanında lisansüstü (yüksek lisans/doktora) programları mevcuttur.

Yine niversiteler bünyesinde kurulan ğrenci toplulukları ile hem ulusal hem de uluslararası çapta toplantı, seminer ve çalıştaylar dzenlenilmiştir. *“Birçok niversite, afet yönetimine yönelik bilgi ve deneyim birikimini bünyelerinde*

oluşturdukları araştırma ve uygulama merkezleri ile kullanıma sunmakta, bu yolla afet yönetim sisteminin bir parçası haline gelmektedir'' (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 19). Bu alanda 20'den fazla araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır.

1.7.3 Sivil Toplum Kuruluşları

Kamuoyunu aydınlatmak veya yönlendirmek için belirli amaçlar uğruna bir araya gelerek çalışan ve tüm bunları karşılık beklemeden gönüllülük esasıyla hareket ederek yapan kuruluşlara Sivil Toplum Kuruluşları (STK) denilmektedir (Arslan, 2001: 118).

Gelişmiş ülkelerde afet yönetimi alanındaki teknoloji ve uzmanlık konularında hızlı bir ilerleyiş olurken, gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerde bu ilerleyiş aktif olan sivil toplum örgütlerinin sayısı kadardır (Sylves ve Waugh, 1996: 358). Bunun yanında ihtiyaçlar ve gereksinimler sonucu ortaya çıkarak sivil toplumun temelini oluşturan değerlerden biri olan sivil toplum kuruluşları ülkelerin gelişme sürecine katkıda bulunmaktadır (Tutar ve diğerleri, 2002: 440).

Türk Sivil Toplum Örgütleri 1990'lı yıllardan sonra önemli gelişmeler yaşamıştır. Bu gelişmelerin 1992 Rio Zirvesi, 1996 HABITAT II Konferansı ve 1999 Marmara Depremi olarak üç önemli nedeni bulunmaktadır (Yavaşoğlu, 2015). Özellikle Rio Zirvesinden sonra BM Kalkınma Programıyla birlikte uygulanan Yerel Günden 21 ile sürdürebilir kalkınmanın yerel işbirlikçiler ile daha kalıcı ve daha demokratik olacağına karar verilmiştir. Buradan hareketle oluşan afet veya afet yönetimi ile ilgili sivil toplum kuruluşları hem ulusal hem de uluslararası alanda faaliyet alanına sahip olmuştur (Arar, 2002).

17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin yaşanmasından sonra elde edilen tecrübeler ve gereksinimler doğrultusunda devletin çok fazla etkisi altında kalmadan kurulan ve afet alanında faaliyette bulunan hükümet dışı örgütlerin sayıları hızla artmıştır. Hükümet dışı olarak yaklaşık 2000 sivil toplum kuruluşu (NGO)[†] ortaya

[†]NGO: Dünya çapında ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde ve akla gelebilecek hemen her alanda faaliyet gösteren "Hükümetdışı Kuruluşlar" (Non-Governmental Organizations-NGO) olarak isimlendirdiğimiz oluşum, ekonomik ve sosyal gelişim çabalarında giderek güçlü bir aktör olarak da ön plana çıkıyor. (<http://www.mfa.gov.tr>)

çıkmiştir. Bunlardan birçoğu AKUT (Arama Kurtarma Derneği) gibi arama-kurtarma alanında faaliyet gösterirken, daha sonra kurulan AYAYDER (Acil Yardım ve Afet Yöneticileri Derneği) gibi STK'larda afetin yönetimsen boyutuyla ilgili çalışmalar yapmaktadır. Ülkemizdeki afetler alanındaki STK'lar arasında en başarılı ve en köklüsü Türkiye Kızılay Derneği'dir.

İçişleri Bakanlığı tarafından 2000 yılında çıkarılan "*Sivil Savunma Hizmetlerine Gönüllü Katılımların Düzenlenmesiyle*" ilgili yönerge (AFAD, 2015) ile afet yönetimine ilgili STK'larla protokol yapılmıştır. Daha sonra 2013 yılında yayınlanan TAMP ile "*afet bölgesinde görev almak isteyen STK'lar ilgili oldukları ulusal düzeyde hizmet grubu ana çözüm ortağı tarafından, yerel düzeyde ise hizmet grubunun servis koordinatörü tarafından koordine edileceği belirtilmiştir*" (TAMP, 2013: 13).

İKİNCİ BÖLÜM

TUTUM KAVRAMI

2.1 Tutum

Tutum kavramı bilimsel olarak incelendiğinde birçok tanım ve açıklamasının olduğu görülmektedir. Bu açıklamalar arasında birçok benzerlik bulunsada aslında hepside tutumun farklı noktalarına vurgu yapmak istemektedir (Tavşancıl, 2014: 65). Bunlar arasında gerçek anlamda kabul görmüş ve günümüzde kullanılan örneklerine bakarsak;

Smith tutumu; *“bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir”* şeklinde tanımlamaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010: 110). Kağıtçıbaşı bu tanımı eserinde açıklamakta ve tutumun gözlenebilen davranışlardan çıkarsama yapılarak bireye atfedilen bir eğilim olduğu belirtmektedir. Cüceloğlu (2003: 521) bu durumu, *“oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimi”* şeklinde açıklamaktadır. Baysal (1981: 10) ise tutumu, *“Ön eğilimlerin daha kalıcı ve sürekli bir örgütlenmesi şeklinde niteleyerek, gelip geçici eğilimleri tutum kavramı çerçevesinde ele almanın pek tutarlı bir davranış olmayacağını”* belirtmiştir.

Tutumu kavramsal olarak ilk inceleyen ve tanımlayanlar içinden Alport’a göre tutum; *“bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan ve deneysel bilgilerle organize olan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma halidir”* (İnceoğlu, 2011: 17). McClelland’a göre tutum; *“bireyin şimdiki davranışlarını belirleyen geçmiş deneyimlerinin bir özetidir”* (Tolan ve diğerleri, 1985: 259).

Tutumu bir örnek ile ele alırsak. Hüseyin deprem afeti tehlikesi bulunan bir bölgede yaşamasına rağmen deprem için alınacak önlemlerin bir işe yaramayacağını ve özellikle eşyaları sabitlemenin çok gereksiz olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle kendi evi dışında kiracılarına da eşyaları sabitletmemiştir. Burada Hüseyin’in depreme karşı hazırlıklı olma hakkında olumsuz bir tutuma sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu örneği biraz açarsak; Hüseyin’e göre bir deprem anında yaşanan binanın hasar görmesi veya yıkılması durumunda kimsenin kurtulamayacağını,

eşyaların parçalanacağını ve bu nedenle eşyaları duvarlara sabitlemenin eve zarardan başka bir şey olmadığını düşünmektedir. Gözlemlenen veya öğrenilen olaylar davranışa dönüşmüş ve depreme karşı hazırlıklı olma hakkında olumsuz tutum oluşturulmuştur. Tutum, gözlem ve öğrenme ile bireyin davranışlarını etkileyip yanlılığı neden olan duyuşal özelliktir. Aynı şekilde bir kişi, olay ya da nesneler için oluşturduğumuz tutumlar, kararlarımızı olumlu veya olumsuz yönde etkileyerek yönlendirme olasılığı bulunmaktadır (Ülgen, 1995: 97).

İnsanlar örnekteki gibi belli konular hakkında kalıplaşmış veya birden fazla tutuma sahip olabilirler. Sahip olduğumuz tutumlarımız arasında herhangi bir ilişki olsun veya olmasın birbirini etkileyebilirler. Mesela, futbol sporuna olan tutumumuz değıştikçe izleyenler hakkındaki tutumumuz da değışebilmektedir.

Bir tutumun duygu ve düşünce eğilimleri ne kadar kuvvetli ise tutumun davranışa dönüşebilme ihtimalide o kadar kuvvetlidir. Örneğin; yapılan reklam ve kullanıcı yorumları ile kaliteli olduğunu yönünde eğilimimiz arttığı bir ürünü alıp kullanmak isteyebiliriz. Fakat almak istediğimiz ürünün fiyatının çok yüksek olması, ürünün iyi olmasına rağmen bizi daha ekonomik bir ürüne yönlendirebilir. (Akçeşme, 2015). Buda tutumlarımızı her zaman fiziksel davranış şeklinde yerine getiremeyip sadece sözel davranış şeklinde gösterdiğimizin örneğidir.

Genel olarak tutum; *“bireyin çevresindeki herhangi bir konu ya (canlı ya da cansız) karşı sahip olduğu bir tepki ön eğilimini ifade etmektedir. Tutumun konusu, bir ağaç ya da bir başka birey veya bireyler grubu olabileceği gibi, herhangi bir soyut kavram (savaş, barış, sonsuzluk vb.) da olabilir”* (Baysal, 1981: 121).

2.2 Tutumların Özellikleri

Yapılan tanımlardan da anlaşıldığı gibi tutum kavramsal olarak birçok özelliğı içinde barındırmaktadır (Tavşancıl, 2014: 71).

- Tutumlar genetik bir özellik değil yaşararak edinilir.
- Tutumlar kazanıldıktan sonra güçlenir ya da değışikliğe uğrarlar.
- Kalıplaşmamış tutumların değıştirilmesi daha zor olmaktadır.
- Bir objeye karşı tutum oluştuğunda o objeye yönelik eğilimde oluşur ve zamanla da eğilim artmaktadır.

- Bir objeye karşı sahip olunan tutumların olumlu ya da olumsuz olması, o obje hakkında edinilen bilgiler dâhilin de oluşmaktadır.
- Tutumlar kişisel olduğu gibi toplumsalda olur. Kişisel tutumlar kişisel görüş, ilgi ve bilgiye, toplumsal tutumlar ise toplumsal değer, birliktelik ve sürdürülebilirliğe yöneliktir (Tolan ve diğerleri, 1985: 261).

2.3 Tutumu Oluşturan Temel Ögeler

Tutumların düşünsel (bilişsel), duygusal ve davranışsal olmak üzere üç ögesi bulunmaktadır (Breckler, 1984: 1191; İnceoğlu, 2011: 29; Kağıtçıbaşı, 2010: 111; Rosenberg ve Hovland, 1960). Genellikle bu ögeler birbirlerine bağlıdır ve aralarında iç tutarlılık olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayıma göre, *“bireyin bir konu hakkında bildikleri (düşünsel öge), ona nasıl yaklaşacağını (duygusal öge) ve ona karşı nasıl bir tavır ortaya koyacağını (davranışsal öge) belirler”* (İnceoğlu 2011: 29).

Tutumu oluşturan bu ögeleri afetlerle ilişkili bir örnek içinde ele alarak açıklamaya çalışırsak;

Düşünsel öge; yapılan çalışmalar dere yatağı olarak belirlenen yerlerde herhangi bir yapılaşma yapılmasının taşkın riski nedeniyle uygun olmayacağını göstermektedir. Bölgenin kendine ait olduğunu belirten kişi buraya ev yapmanın kendisinin hakkı olduğunu ve gerekli tedbirleri alarak yapabileceğine inanmaktadır. Fakat daha önce yaşanan sel olaylarını hakkında da bilgiye sahip olmakta ve bunları da değerlendirmektedir. Bunlar genel tutumuyla ilgili düşünceleridir ve düşünsel veya bilişsel ögeyi oluştururlar.

Duygusal öge; ev yapılacak bölgenin uygun olmadığı ve yapılaşmanın engelleneceği bilgisi, kişinin hakkının elinden alındığını düşünerek stres ve öfke duyguları ortaya çıkarabilir. Aynı şekilde yaşam kalitesi ve ailesinin güvenliği nedeniyle gelişen güven duygusu bu duyguların önüne de geçebilmektedir. Bunlarda tutumun duygusal ögesini oluştururlar.

Davranışsal öge; kişi bu konu hakkında gerekli düşünsel ve duygusal ögeler değerlendirmesinde yapılaşmadan vazgeçerek daha uygun bir bölgeye ev yapma kararı almıştır. Alınan karar sonucunda bir eylemin ortaya konulması tutumun davranışsal ögesini oluşturmaktadır.

Örnekte de görüldüğü gibi tutum bireyin üç ögesinin uyum içinde olmasıdır. Özellikle kalıplaşmış tutumlarda düşünsel, duygusal ve davranışsal öge tam olarak bulunurken nadiren bazı tutumlarda davranış ögesinin biraz zayıf olduğu görülebilir. Bunların yanında tutum ögelerinin gözlemlenebilen ve ölçülebilen tepkilere yol açmaktadır. Buda tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3: Tutum Ögelerinin İncelenmesi

Tutum Objesi- Tutum Ögeleri			
Gözlenebilen bağımsız değişkenler	{	Uyaran ya da psikolojik obje (Örnek: Bir kişi ya da grup; bir televizyon programı, bir sanat eseri, kadınların çalışmaması fikri; öğrenci olayları, bir ideoloji, vb. gibi)	
Gözlenemeyen, varsayılan ara değişkenler		Tutumlar	
Gözlenebilen bağımlı değişkenler		Bilişsel Öge(belirtileri)	Duygusal öge(belirtileri)
		O tutum objesi hakkında sahip olunan bilgiler (bunların sözle belirtilmesi)	O tutum objesine karşı gözlenebilen duygusal tepkiler, (kalp çarpmasının sıklaşması, heyecanlanma, terleme gibi fizyolojik tepkilerle sözselsel tepkilerin tümü)
			O tutum objesine karşı gözlemlenebilen tüm davranışlar (sözselsel ya da diğer davranışsal)
Tutumların bu tür ele alınışını ilk defa Rosenberg ve Hovland (1960) da görüyoruz			

Kaynak: Kağıtçıbaşı, 2010:113

2.3.1 Düşünsel Öge/Bilişsel öge

Bilişsel öge, “*bireyin düşünce süreçlerinde kullandığı sınıflama olgusudur*” (Tavşancıl, 2014: 72). Yapılan sınıflandırmalar sayesinde bireyin farklı uyaranlara karşı farklı tepkiler oluşturmasını sağlayabilir.

Bu öge, tutumlarımızın sahip olduğu bilgi, birikim, deneyim ve inançlardan oluşmaktadır. “*İnanç ve tutumlar birbirlerine neden sonuç ilişkisi ile bağlıdır. İnanç kavramına nesne ya da olayların nitelikleri ya da varlıklarına ilişkin biçimleyici değerlendirmeleri içeren duygusal öge katıldığında inançlar tutuma*

dönüşür'' (Tavşancıl 2014: 74). Her tutumda inanç vardır diyebiliriz belki ama her inanç tutum oluşturmaz (İnceoğlu 2011: 152).

İnançların yanında bilişsel öge, bireyin genellikle çevresindeki etkileyiciler sonucunda elde ettiği deneyimlerdir. Tutum objesine karşı sahip olduğumuz bilgilerin doğruluğu, o tutumun ne kadar kalıcı olacağında belirleyicidir. Yine bu obje ile ilgili bilgiler değiştikçe tutumumuzda aynı yönde değişebilir. (Baysal,1981: 14). Reklamı çok güzel yapılan bir şampuan hakkında olumlu düşüncelerimiz oluşabilir. Ama şampuanı alıp kullandıktan sonra reklamdaki kadar iyi olmadığı düşünürsek şampuana olan tutumumuz olumsuz olacaktır. Eğer bir nesne ya da duruma karşı olumsuz bir tutum oluşmuş ise, bunun sonucunda olumsuz inanç ve inançlar da oluşacaktır (Demirci ve Karakuyu, 2004: 998). İşte bu deneyimlememiz sonucu bilişsel ögenin değişmesidir.

2.3.2 Duygusal Öge

Tutumun duygusal ögesi, düşünsel ögesine kıyasla daha basit olumlu ya da olumsuz tepkisel ön eğilimdir (Çelik, 2011: 42). *''Buda tutumun bireyden bireye değişen ve gerçeklerle açıklanamayan, hoşlanma ya da hoşlanmama yönünü oluşturur''* (Baysal ve Tekarslan, 1996: 254).

Anderson (1988) beş duyuşsal niteliği *''his, uyum, hedef, yön ve yoğunluk''* tutumla ilişkilendirmiştir. Bu duyuşsal niteliklerle beraber bir objeye karşı oluşturulan duygusal alan sonucunda tutum oluşabilir. Mesela suyun 100 derecede kaynaması gibi sabit bir fikir hakkında bu nitelikler harekete geçemezken dünya kupasında mücadele eden milli futbol takımımız hakkında harekete geçer. Burada tutum objesinin, bireyin amaçlarına hizmet edip etmemesi veya toplumsal değerlere uygun olup olmaması etkilidir (Tavşancıl 2014: 76).

Duygusal öge en temelde sahip olduğumuz duyusal niteliklerin aktarımıdır. Bunu fiziksel bir yol ile ortaya çıkarttığımız da ise davranışsal ögeyi oluşturmuş oluruz (İnceoğlu 2011: 32). Örneğin dinlediğimiz bir müziğe karşı tepki göstermediğimiz sürece, o müziği sevip sevmediğimiz ortaya çıkmaz. Burada tutumun somutluk kazanması için duyguların eyleme dönüşme gerekmektedir.

2.3.3 Davranışsal Öge

Davranışsal öge; bireyin sahip olduğu diğer tutum ögelerinin etkileşimi sonucunda davranış eğiliminin ortaya çıkmasıdır (Baysal, 1981: 16; İncoğlu, 2011: 36). Bu davranış eğilimi söz, hareket veya ikisinin beraber gözlenmesi şeklinde olabilir. Bireyin alışkanlıkları, dâhil olduğu kurallar, eğilimleri ve söz konusu tutum objesi ile doğrudan ilişkili olmayan etmenlerinde etkisi altındadır. Bu nedenle davranışsal öge anlatılırken, duygusal davranış ve normatif davranışı ayırmak gerekir. *“Duygusal davranış tutum konusunun hoşı giden ya da gitmeyen bir durumla ilişkilendirilmesi sonucu ortaya çıkar. Normatif davranış ise doğru davranışın ne olduğu konusundaki inançlara dayanan davranıştır”* (İnceoğlu, 2011: 36).

Tutumun oluşmasında 3 ögenin de olması gerektiği genel kanısına varılmıştır. Fakat yapılan bazı araştırmalarda tutum içinde davranış ögesinin daha zayıf olduğu veya bulunmadığı gözlenmiştir. La Piere ve Kunter yaptıkları deneylerle tutum davranış tutarsızlığını veya davranışın tutum tarafından benimsenmeyişiini ortaya çıkarmıştır (Kağıtçıbaşı, 2010: 116). Ülkemizde olabilecek afetler konusunda riskli konumda olduğumuzu bilmemize rağmen, deprem afeti için DASK sigortasını banka kredisi ile ev alan bir kişi mecburen yaptırmakta ama sigortanın zamanı dolunca bu mecburiyet ortadan kalktığı için yeniletmemektedir.

Yapılan araştırmalarda, içinde bulunulan ortamın bireyi etkileyerek davranışları yönlendirdiğini ve böylece tutumların etkilendiği sonucuna varılmıştır (Minard, 1952). Ancak güçlü tutumlar ortamsal engelleri aşır her durumda aynı davranış gösterebilir (Kağıtçıbaşı, 2010: 117). Özetle üç tutum ögesi arasında karşılıklı güçlü bir etkileşim vardır. Yani, bireyin bir tutum konusunda davranış olumlu veya olumsuz olarak yön değıştirdiğinde, tutumun düşünsel ve duygusal ögeleri de yeniden düzenlenir.

2.4 Tutumların Oluşması ve Değişmesi

Tutumlar; obje veya oluşan bir duruma karşı geliştirilen tanımlamadır. Düşünsel, duygusal ve davranışsal ögelerinin beraber oluşturduğu bu tanımlama bireyin hayattaki kazanımlarıdır. Tutumlar oluşurken yön belirlemede zorluklar

ekebilir. Yeterli düzeyde bilgi ve tecrübe sahibi olunmadığından erken dönemdeki tutumlar zamanla değişime uğrayabilir.

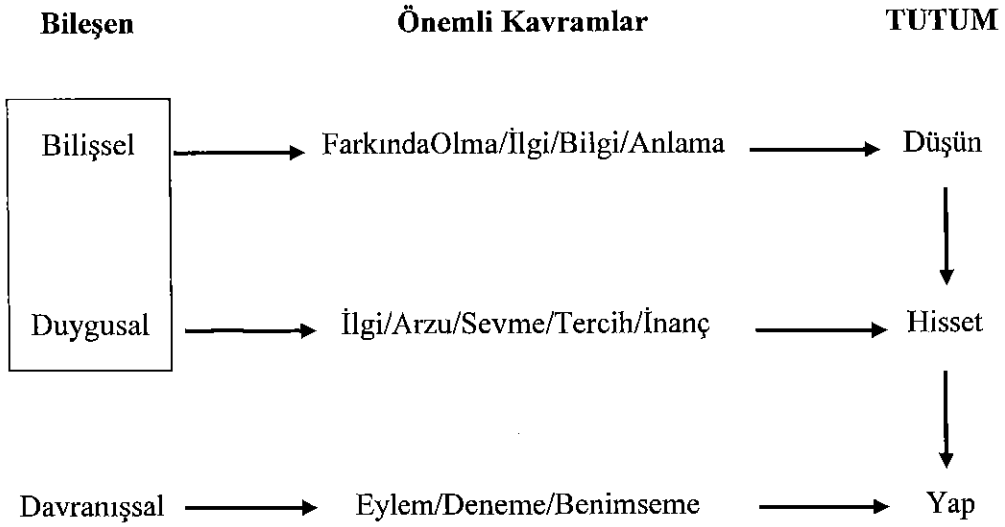
2.4.1 Oluşması

İnsanlar tutumlara sahip olarak dünyaya gelmezler ama sonradan farklı şekillerde öğrenilebilir. Tutumlar çocukluktan başlayarak hayatımız süresince edindiğimiz deneyimler, tecrübeler, baskı, taklit ve çevresel etkilerden oluşmaktadır. (Kağıtbaşı, 2010: 127). Bunların yanında edinilen tutumların kaynağı kişisel deneyimden çok anne-babalardır. Yapılan araştırmalarda anne-baba ile çocuklarının tutumları arasında yüksek benzerlik olduğu görülmüştür (zdemir, 2008: 34).

Tutumlar, okul öncesi çocukluk döneminde neredeyse aynı denenebilecek derecede anne-babaya benzerken yaş ilerledikçe etkisi azalır ve 12-30 yaşları arasında son halini almaktadır. Daha sonra ise nadiren değişebilir (Tavşancıl, 2014: 80). Bu durumu destekleyebilecek bir araştırmada, okul öncesi ğrencilerinin %95'inin, ilkokul ğrencilerinin %80'inin, niversite ğrencilerinin ise %50-60'ının babalarıyla benzer siyasi partileri destekledikleri ölçülmüştür (Aydın, 1993: 171).

Çocukluk döneminde edinilen tutumlar, yaşanılan deneyimlerle ya kalıplaşabilir ya da değişime uğrayabilirler. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi okul öncesi çocukluk döneminde %95 olan oran niversite yıllarında %50 ye düşerek tutumların değiştiğini göstermektedir. Yine yaşanılabilecek acı bir olay sonrasında tutumlar değişerek kalıplaşabilirler. Örneğin dere yatağına yaptığı evini sel nedeniyle kaybeden birey yaşadığı bu acı tecrübe ile dere yatağına ev yapılmaması gerektiği öğrenmiştir.

Şekil 2: Tutum Geliştirme Süreci

Kaynak: Odabaşı ve Barış, 2003: 161

Tutumların oluşumunu etkileyen değişkenler şunlardır (Baysal ve Tekarslan, 1996: 261-262)

- Genetik faktörler
- Fiziksel faktörler
- Sosyolojik faktörler
- Doğrudan deneyimler
- Kişisel özellikler
- Toplumsal özellikler

Tutumların oluşmasında 4 etken bulunmaktadır: (Koruoğlu, 2013: 37)

- Yakın arkadaşlar
- Akrabalar
- Sosyal haberleşme
- Bilgi ve eğitim kaynakları

Tutumlar yukarıda belirtildiği gibi birçok farklı yollardan öğrenilir. Fakat öğrenildiği kalmazlar ve zaman içinde gelişir veya değişirler.

2.4.2 Değişmesi

“İnsanlar belirli tutumlarla doğmamakta, gözlem, tepkisel koşullanma ve bilişsel öğrenme olarak sayabileceğimiz farklı yollarla edinilmekte ve sosyal deneyimlerle şekillenmektedir” (Tavşancıl, 2014: 81). Tutumlar sahip olunan bilgi ve deneyimlerin yenilenmesiyle değişse de, bu değişim genelde yavaş ve uzun sürede olmaktadır (Davidoff, 1987). Burada kastedilen, bireylerin belirli bir tutum objesine ilişkin tutumunun yönünün (olumlu–olumsuz) ya da şiddetinin (az ya da çok) değişmesidir.

Tutumların değişmesinde iki tip etki söz konusudur. Birincisi tutuma tam ters bir davranışa zorlamak, diğeri ise ikna edici bir iletişim yolu kullanmaktır (Tavşancıl, 2014: 81). Birinci yöntemde bireyin düşünsel, duygusal ve davranışsal öğeleri ile oluşturduğu tutumları, zorlama ve kötü muamele gibi durumlar sonucunda istemeden değiştirmek zorunda kalabilir (Güleç, 2012: 27). Tutum değişikliğine neden olabilecek bu durumlar kanun yoluyla veya tehdit ve rüşvet ile yapılır. Tabi ki yöntemin her zaman tutum değişikliği sağlama garantisi yoktur. Bazen bu yöntem var olan tutumun daha da kalıplaşmasına da neden olabilir (İnceoğlu 2011: 74). Diğer yöntemde, mesajı gönderen kişini güvenilirliği sayesinde kişi tutumunu kendi inisiyatifi ile değiştirmektedir. Burada değişen tutum gelişime açıktır ve zamanla kalıplaşabilir.

2.5 Afete Hazırlık Tutumu

Dünya üzerinde insanlar birçok farklı bölgelerde hayatlarını sürdürmektedirler. Her bölgenin kendi özgü iklimi, yaşama şartları ve doğal olayları bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayıda her bölgenin de kendine özgü afet tipleri olabilir. Bunun dışında insanların gözlemleri, yaşanmışlıkları ve zorunlulukları afetler konusunda yönlendirmektedir. Afetlere karşı hazırlık yaparken bu olgular göz önünde bulundurularak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

2.5.1 Afete Hazırlık Tutumunun Oluşması

Afetler; tamamen çözülebilir veya kontrol edilebilir olaylar olmamalarına karşın zamanla öğrenilmeleri, yönetilmeleri ve planlanmaları gereken büyük fiziksel, sosyal ve ekonomik olaylardır (Öcal ve diğerleri 2016: 72).

Tüm dünyada gelişen ve değişen afetler çeşitlilik gösterdiği gibi afetlere müdahale ve mücadele şekilleri de değişmiştir. Bu kapsamda, tüm kurum ve kuruluşların herhangi bir afet veya acil durum anında nasıl hareket edeceğini belirlemesi için kurumsal ve ulusal düzeyde afet ve acil durum planlarını hazırlamalıdır (Gerdan, 2014: 174). Bunlarla birlikte sadece uluslararası anlaşmalar, teknolojik yenilikler, düzenlemeler veya yerel çalışmalar değil, tüm bireylerin afet öncesi sorunlarının çözümünde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, her şeyden önce, bireylerin afetler hakkındaki tutum ve algılarını değiştirmeye yönelik çalışmalar artmıştır (Duman-Yüksel ve Özkazanç, 2015: 2192). Afetlere ilişkin bilgi düzeyinin artması, afet tutumlarının da olumlu yönde değişmesine yol açmaktadır (Öcal ve diğerleri, 2016: 81). Humboldt Deprem Eğitim Merkezinin yaptığı araştırmada; afet bilinç düzeyinin arttığının göstergesi olarak, insanların deprem olduktan sonra gelişebilecek tsunami riskine karşı, dalgalar gelmeden kıydan uzaklaşarak yüksek bölgelere gittiklerini gözlemlemiştir (Walters, 2011).

Tutum, bir nesne ve ya olaya karşı birbiriyle etkileşimli düşünsel, duygusal ve davranışsal öğelerden oluşmaktadır. Birbiri arasında etkileşime sahip olan bu öğeler karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler veya birbirinden etkilenirler. Buda genellikle tutum içindeki davranış ögesinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Tutum objesine karşı düşünsel ve duygusal öğeleri olumlu ise ortaya çıkan davranışsal ögesi de olumlu yönde ilgi, yaklaşma, destekleme ve yardım etme olarak sergilenecektir. Eğer düşünsel ve duygusal öğeleri olumsuz yönde ortaya çıkarsa buda davranışsal ögesinin aynı yönde isteksizlik, ilgisizlik, umursamama ve zarar verme olarak ortaya çıkabilir. Bu nedenle olumsuz tutumlar olumsuz davranışlara neden olabilir (Aydın ve diğerleri, 2013: 254). Bu açıklamalara dayanarak, afet zararlarının önlenmesine yönelik olumsuz tutumları olan bireyler bu zararların oluşması yönünde hareket edebilir ve hatta bir afet sonucunda ortaya çıkan zararlara karşı kayıtsız kalabilirler.

Bireylere eğitim ve bilgi verilerek, tutumlarının olumlu yönde gelişmesi veya değişmesi afetlerle mücadelede çok önemlidir (Gerdan, 2014: 176; Jahangiri ve diğerleri, 2010: 87; Öcal, 2011: 20; Mahdaviazad ve Abdolahifar, 2011: 349) Başbüyük yaptığı çalışmalarda, afetlerin büyük zararlar oluşturmalarının nedeni olarak afet alanında bilinçli eğitim ve öğretim eksikliğinin olduğunu belirtmiştir (Başbüyük, 2004).

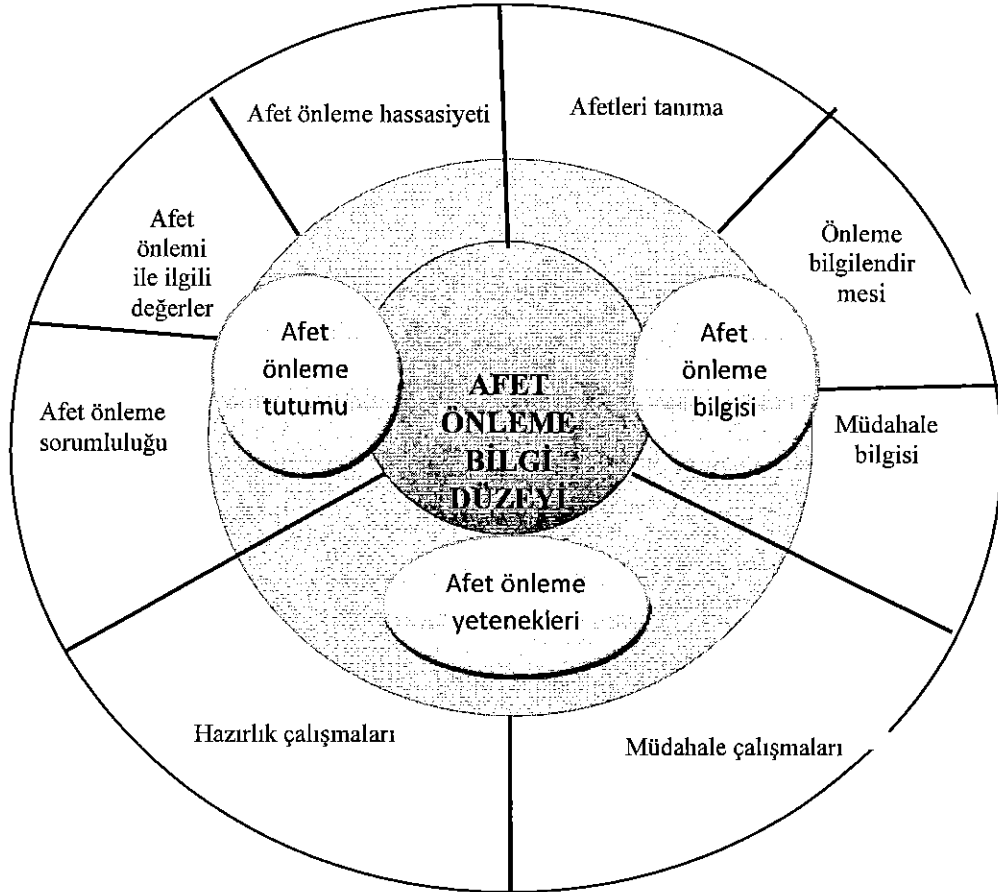
Afete hazırlık tutumunun temeli olarak; afetler konusunda etkili ve ömür boyu sürmekte olan eğitimin önemi kabul edilmiştir. Okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve liseden yükseköğrenim düzeyine kadar öğrenim sisteminin tüm aşamalarında afetlerle ilgili okul dersleri yer almalıdır (Duman-Yüksel ve Özkazanç, 2015: 2192). Nedeni ise tutumlar erken yaşlarda edinilir ve zaman geçtikçe de kalıplaşır. FEMA'ya göre (2005) öğrencilerin afet anında hemen olumlu hareket etmelerini sağlamak, onları ve çevrelerindeki insanları afetlerden güvenle kurtarabilir. Öğretmenin bunu teşvik etmek için kullandığı bilgi, tutum ve beceriler, sadece akademik olarak öğrencilere yardımcı olmayacak, aynı zamanda hayatlarını da kurtarmaya yarayacaktır (Mamogale, 2011: 118).

17 Ağustos 1999 tarihli Kocaeli Depremi'nden bu yana, Türkiye'deki afet yönetimine yönelik tutumlar hem resmi hem de yaygın eğitimde bir sonraki sismik olay için afet hazırlık çalışmalarına odaklanmıştır. Bir deprem veya diğer afetlere hazırlık amacıyla, 2004 yılında Türkiye'de tüm okulların müfredat programlarında afet eğitime yer verilmiştir (Öcal, 2010: 87). Bu eğitimlerde ülkemiz için öncelikli olarak depremlerle ilgili hazırlık çalışmalarına yer verilirken, Filipinler ve Tayland'da yapılan halkın gelecek yönelimleri arasında iklim değişikliği ve tsunami olduğu için eğitimler bu yöndedir (Hoffmann ve Muttarak, 2017: 32).

Afete hazırlık tutumunun temeli eğitim olsa da; afetler hakkında ders anlatımı ya da kitap okuma gibi geleneksel yaklaşımlar, öğrencileri gelecekte olabilecek afetlere karşı hazırlıklı olma becerilerini ve tutumlarını nadiren geliştirmektedir (Rahim ve Wu, 2016: 30). Tutum, bir kişinin afet hazırlık düzeyinin son ama aynı derecede önemli noktasıdır. Tutum, bireylerin ve toplulukların *"afetlere karşı duyarlılığı"*, *"afet hakkında daha fazla bilgi edinme istekleri"* ve *"yeteneklerini yükseltme konusundaki isteklilik"* gibi güçlü değerlere sahip olmalarını ifade etmektedir (Panić ve diğerleri, 2014: 85). Öğrenmede teorik olarak eğitimin yanında,

pratik çalışmalar ve oyunlar önemli role sahiptirler (Rahim ve Wu, 2016: 32). Afet tutumlarını etkin tutmak için birçok uyarıcı (medya, gezi, broşür, vs.) ile afet hatırlatılmalıdır.

Şekil 3: Afet Önleme Bilgi Düzeyi Değerlendirmesi

Kaynak: Chen, ve Lee, 2012:547

UNICEF tarafından gerçekleştirilen projede; Tacikistan'daki 16 farklı ilköğrenim düzeyindeki okuldan öğretmen ve öğrencilere afetle ilgili eğitim verilerek afet tutumlarının nasıl değiştiği gözlenmiştir. Proje sonunda öğretmenlerin afet bilgi düzeylerinde ortalama %24 lük bir artış oluşmuştur. Ayrıca, okullarının daha güvenli olmasını sağlamak için öğretmenlerin harekete geçtiği de gözlenmiştir. Yine proje sonunda öğrencilerin afet bilgi düzeylerinde ortalama %30 bir artış oluşmuştur. Eğitim sonunda öğrenciler öğrendikleri bilgileri aileleriyle paylaşmış ve yaşadıkları yerlerin daha güvenli olmasını istemişlerdir. Açıkça ortaya çıkıyor ki alınan eğitim

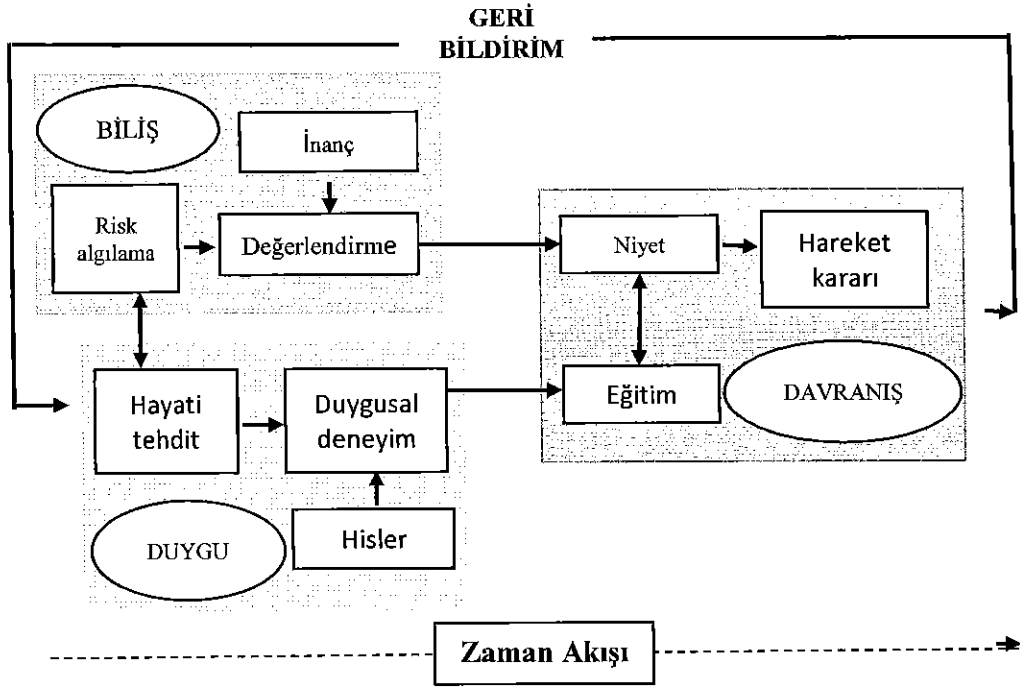
sonunda bilgi düzeyi ile beraber afete hazırlık tutumu da olumlu yönde artmaktadır (UNICEF, 2013).

Bireyin ya da toplumun belirsizlikleri algılayışlarına göre afete hazırlık tutumları şekillenir ve bu tutumlarını anlamak, afet evreleri için daha iyi stratejiler hazırlamaya yardımcı olabilir (Lerner ve Gonzalez, 2005). Afete hazırlık tutumlarımız, duyuşsal ve bilişsel sistemlerimizin etkileşimi nedeniyle deneyimlerimizden oldukça farklı olabilir (Norris ve diğerleri 2002: 234). Bu nedenle, insanların afet durumlarında nasıl düşündüklerini, hissettiklerini ve davrandıklarını anlamak gerekir.

Afetlere hazırlık tutumunun içerisinde üç boyut bulunmaktadır. Bunlar tutumu oluşturan öğelerin aynı şekliyle fakat spesifik olarak bulunmaktadır. Breckler (1984) ilk tutum modeli üzerinde çalışmaya başlamış fakat tam geliştirememiştir. Daha sonra Solomon (1996) tutumu öğeleri şeklinde ayırmış ve kavramsallaştırmıştır (Khalid ve diğerleri 2010: 14). Buradaki zorluk tutumu oluşturan bu öğeleri ölçmektir. Uzaktan çalışmalar, yüz yüze denemeler hatta vokal değişiklikler ve kalp atışı hızı ölçümü gibi fizyolojik ipuçları da ölçümlerde kullanılmıştır (Tavşancıl, 2014: 105).

Şekil 4'de afete hazırlık tutumunun üç boyutunun kavramsal çerçevesi gösterilmiştir. Biliş; insanın inançlarını, değerlerini, karar almalarını ve kendini, başkalarını ve dünya algılarını kapsar. Duygu; öfke, mutluluk, üzüntü gibi insan duygularını veya içgüdülerini ifade eder ve aynı zamanda duyusal deneyimleri de temsil ederler. Davranış; açık, gözlenebilir ve ölçülebilir cevaplar ve eylemler olduğu için bilişten veya duygudan daha kolay tanımlanır.

Şekil 4: Düşünce, Duygu ve Davranış Boyutlarının Kavramsal Çerçevesi

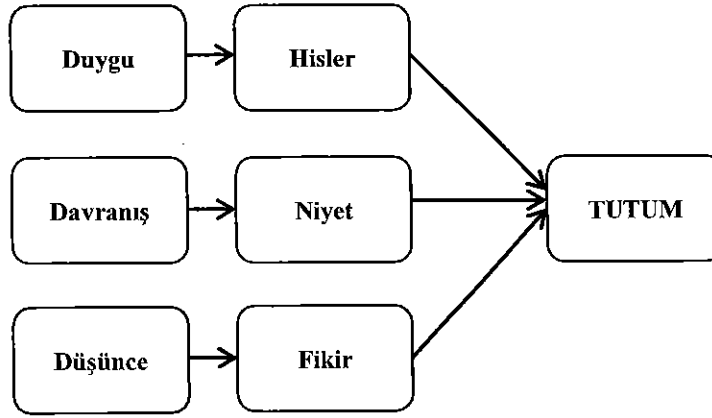
Kaynak: Khalid ve diğerleri, 2010: 17

Afet durumlarında, insanlar gerçekliği duygusal (sezgisel ve deneyimsel) ve bilişsel (analitik ve rasyonel) olarak iki şekilde algılar. Duygusal sistem hızlıdır. Bir kişi yangın gibi bir olayla karşılaştığında, deneyimsel sistemle eşleşen otomatik bir arama ve olay vardır. Bununla birlikte, resmi karar verme, analitik ve bilişsel yeteneklere dayanan bilişsel sistem yavaştır. Şekil 4'de görülen duygu boyutu, yaşamı tehdit eden olaylardan etkilenen duygusal deneyimlerden oluşmaktadır. Biliş, risk algısını ve inançlardan etkilenmiş bilişsel değerlendirmeyi içermiştir. Davranış, kişinin o anda sahip olduğu zamanın etkilerinden etkilenen niyeti ve hareket kararının göstergesidir (Khalid ve diğerleri 2010: 4).

Afet riskinin türüne bağlı olarak, bileşenler arasındaki haritalama farklılıklar olabilir. Örneğin; depremin yangına göre risk ve oluşma değişkenleri farklı olduğu için insanların hızlı düşünmesine ve tepki vermesine neden olabilir. Deprem için davranış, düşünce ve duygu şeklinde boyutlar sıralanırken, yangın için duygu, davranış ve düşünce şeklinde boyutlar sıralanabilir. Bu sıralama senaryoları afetlere göre oluşabilecek afete hazırlık tutumu boyutlarının ölçümü ile araştırılabilir. İnsanların afetlerde yaralanma, ölüm ve maddi hasar riskini en aza indirmeye

durumunu tutumları belirler. Bir kişinin bir afet durumunda geliştirdiği davranış, o davranışı gerçekleştirmekten algıladıkları olumlu ya da olumsuz desteklerle de belirlenir. Ayrıca, insanların yaptıkları seçimler, diğerlerinin felaket sırasında kararlarını ne kadar önemli göreceklerine dair inançlarından etkilenmektedir.

şekil 5: Afete Hazırlık Tutumu Boyutlarının Birbiriyle İlişkisi

Kaynak: Solomon, 1996: 14

Afetlerde risk yönetimi içindeki risk toleransı afete hazırlık tutumlarını etkileyen değişkenlerdendir. ‘‘*Riskin tolere edilebilirliği aynı zamanda, riskin kontrol altında tutulabilirliği, azaltılabilirliği, meydana gelmesi durumunda oluşturabileceği zararlar ve riskin alınması ile sağlanacak toplumsal faydalarla doğrudan ilgilidir*’’ (Ekşi, 2016: 87). Risk toleransı belirli bir amacın başarılmasına yönelik olarak kabul edilebilecek risk miktarını ifade etmektedir (Duran, 2013: 23). Burada ise bireyden bireye değişerek hazırlık davranışının ortaya çıkma seviyesini ortaya koymaktadır. Risk toleransının etkisi nedeniyle bazı bireylerin afete hazırlık tutumu oluşurken bazı bireylerin hala oluşmamış olabilir. Örnek olarak; 5.0 büyüklüğünde bir depremi hissedenden iki kişiden, birincisi oluşan riski tolere edebilirken diğer kişi düşünce ve duygu boyutlarında yetersiz olduğunu ve hazırlık yapması gerektiğin kararını verebilir. Yine benzer şekilde daha önce hazırlık davranışı sergileyen bir kişide oluşan duruma karşı riski yeterince tolere edemeyeceğini düşünerek hazırlık seviyesini yükseltebilir. Risk yönetiminin amacı risklerin şiddeti azami risk tolerans seviyesinin altında bir noktaya gelinceye kadar olasılık ve etkilerinin azaltılmasıdır (Tunç, 2014: 80). Risk toleransının belirlenmesi

risk profilinin oluşturulması ve risklerin yönetimi için gerekli görülmektedir (Kızılboğa, 2012: 91). Risk toleransı açısından doğa ve insan kaynaklı tipte afetlerin birbirinden oldukça farklı olabilecekleri göz önünde tutularak her olayın risk analizinin, kendine özgü değişkenleri göz önüne alınarak oluşturulması gerekmektedir (Taştan ve Aydınöğlu, 2015).

2.5.1.1 Düşünce (Biliş) Boyutu

Afetlerin oluşma olasılığının uzaklaşması tutumların zayıflamasına yol açabiliyor. Bir afetin kişiyi ne zaman etkileyeceğinin bilinmemesi ve bunun sonuçlarının değiştirilememesi kadereci bir tutumun gözlenmesine yol açmaktadır. Yine motivasyon eksikliği, felaketin meydana gelme ihtimali, yetersiz bilgilendirme ve malzeme hazırlığının olmaması veya bunun için bir bütçeye sahip olmamak afet hazırlık tutumunu zayıflatabilir (Ranesesa ve diğerleri 2018: 425).

Düşünce boyutunda; afetlere ilişkin sahip olunan her türlü bilgi, inanç ve deneyimler bulunur. Sonrada bireyin çevresinden edindiği bilgiler sayesinde gelişimini sürdürür. Kalıplaşmış tutumların değişimi düşünce boyutundan başlar. Daha önceki yıllarda afet bilgilendirme çalışmaları kapsamında yapılan deprem bilgilendirmelerinde; deprem anında kapı kiriş bölgelerinde durulması gerektiği söylenmekteydi. Fakat yapılan yeni çalışmalar ve edinilen deneyimler ile buraların güvenli olmadığı ve durulmaması gereken yerler olduğu belirtildi. Güvenli bölgelerin, sabit cisimler yanında çök-kapan-tutun pozisyonu olacağı anlatılmaya başlandı (Kadıoğlu, 2011: 156).

Ayrıca inanç ve ibadet konusundaki söz konusu tutum değişikliklerinin bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarından bahsedebiliriz. Afetlerin Allah'ın kullarına uyarısı olduğunu belirten insanlar bu nedenle hazırlık yapmayabilirken, kimi bireylerde de oluşan bu durum karşısında ya dini inançlarında artma veya azalma görülebilmektedir. Afetler sonucunda, öldükten sonra tekrar dirilme konusunda inanca sahip olan bireyin, duygusal olarak harekete geçerek tutumlarını yeniden düzenledikleri görülmektedir (Yılmaz ve Işıtan, 2012: 20).

2.5.1.1.1 Afet Bilinci

Bilinç sözlük anlamıyla insanın kendisini, etrafını ve olayları algılayıcılığı ve olabildikçe her alanda kendini geliştirme kapasitesidir (TDK, 2006). Ülkemizin jeopolitik ve jeolojik konumu gereğince afetlere karşı toplumun bilinç kapasitesinin artmasının gerekmesine rağmen afet bilinci geliştirme ve afet hazırlığı konularında henüz başlangıç düzeyindeyken (Aksoy, 2014: 29) yapılan çalışmalar sonucunda bugün daha iyi bir seviyededir (AFAD, 2015). Doğa ve insan kaynaklı afetlerin meydana gelmesini önlemek çoğu zaman mümkün görünmese de, teknolojinin gelişmesi, erken uyarı sistemlerinin kurulumu ve hazırlık çalışmaları oluşturabileceği zararlarını en aza indirmemizi sağlayabilmektedir (Karakuş ve Önger, 2017).

Toplumun afetlere karşı bilinçlenmesi; düşünsel boyutta elde edilen bilgi, birikim ve deneyimlerin duygusal boyutta yorumlanarak davranışsal boyutta uygulamaya koyabilen bireyler meydana gelmesidir. Afet bilincinin toplumun her kesimine yaygınlaştırılması, afet yönetimin dört evresi (zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme) için gerekli tüm bilgi ve becerilerin artırılarak toplumun mücadele kapasitesinin geliştirilmesi ve sivil toplumun örgütlenmelerinin güçlendirilmesi şeklindedir (Kadıoğlu, 2008a: 9; Odabaş, 2010: 13).

Afet bilincinin oluşmasında bireyler eğitimlere katılarak afet ve acil durumlara yönelik teorik ve pratik bilgiler ile uygun doğru davranış şeklini yaparak ve yaşayarak öğrenmelidir. Afet bilincini geliştirebilmiş bireyler kişisel kazançlarını arttırmanın ancak afetlere karşı güvenli yaşam koşullarına uymakla mümkün olacağını ve bu bilincin devamlı kılınabilmesi içinde toplumda bir afet kültürünün oluşturulması gerekliliğin farkındadırlar (Güler, 2008: 52).

2.5.1.1.2 Öğrenme

Bireylerin yaşam görevleri, kişisel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama, toplumda üretken birey olma, kendi düşünce ve davranışlarını oluşturma durumları öğrenmenin temelini oluşturmaktadır (Gül, 2004: 225). Bu temel doğrultusunda insanoğlu hayatının her döneminde sürekli olarak bir bilgi edinme ve öğrenme içerisinde. Yapılan çalışmalarda da insanların doğrudan başlayarak ölünceye kadar özellikle

merak (Kaya, 2016: 106) ve korunma duygusu nedeniyle öğrenme içerisinde olduğunu göstermektedir (Çeçen, 2002: 167). Afetler konusunda edindiğimiz bilgileri işte tam bu nedenlerden öğrenmekteyiz. Başımıza gelmesi veya gelmiş olan afetler konusunda korunma ihtiyaçlarından ve/veya afetlerin sonuçları hakkındaki meraklarımızdan dolayı afetler hakkında sürekli olarak öğrenme (bilgi, beceri kazanma) isteği içerisindeyiz.

İnsanlar hayatları boyunca öğrenmeyi, örgün ve yaygın olarak iki eğitim şekliyle edinir. Örgün eğitim okul öncesi öğretim ile başlayıp ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde devam eden ve eğitim sisteminde genel, mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı eğitim şeklidir (Fidan, 1986: 5). Afet eğitimleri ülkemizde örgün eğitim sistemi içinde bölüm bölüm verilmekte olup afetlere hazırlık konusunda bilgilerin öğrenilmesi sağlanmaktadır. Özellikle son yıllarda akademik olarak afet yönetimi alanında bireylerin yetişmesi sayesinde örgün eğitimin başlangıç seviyesinden başlanarak, eğitimlerin daha kaliteli öğrenimi sağlanmıştır.

Yaygın öğrenme ise *“resmi okul sistemi dışındaki tüm örgütlü eğitim programları olarak tanımlar ve bu eğitim programları öğretmen ve müfredat ile sürdürülür, hiçbir ön koşulu yoktur ve bazen bir katılım belgesi ile sonuçlanır”* (Ünal ve Adıyaman, 2017: 547). Ülkemizde daha fazla kullanılan afetlere hazırlıkla ilgili bilgi öğrenim şeklidir. Afetlerle ilgili çalışan kamu kurumlarının okullara ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına düzenledikleri eğitimler ile dernekler, topluluklar veya belediyelerin düzenlediği eğitimler bu kapsamdadır. Etkinliği ve kalitesi her geçen gün artan bu öğrenme şekli, bireylerin öğrendiklerini pekiştirilmelerini de sağlamaktadır.

2.5.1.1.3 Kadercilik

Kader, *“insanın davranışlarının, etrafında meydana gelen olayların, nedenlerinin doğaüstü güçlere atfedilmesine dayalı bir anlama ve açıklama biçimi olarak değerlendirilebilir”* (Macit, 2014: 12). Afetlerin tahmin ve kontrol edilemez olarak değerlendirildiğinde kader olarak nitelendirilmekte ve bu düşünce sistemi yaşantıları büyük bir oranda etkilemektedir (Şeker ve Akman, 2014: 218). İnsanlar başlarına gelebilecek veya gelmiş afetler karşısında kadere iman etmek gerek diyerek

duruma kendilerini alıştırmaya çalışsalar da kaderlerinin kötü yazıldığını düşünmektedirler (Seyyar ve Yumurtacı, 2016: 13).

Kadercilik ise “*çaba harcayarak ya da önceden harekete geçerek belirlenmişliğin dışına çıkılamayacağını ve bu durumun yaşamın kaçınılmaz bir olgusu olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünerek hareket etmektir*” (Marshall, 1999: 1). Ülkemizde yapılan araştırmalarda ortaya çıkan afet öncesi dönem için yeterince hazırlık yapılmayışın sebebi bu tanıtımda saklı olabilir. Toplumda genelde olarak kaderci bir anlayışın hâkim olmasının da hazırlık sürecini olumsuz etkilediği söylenebilir (Adiyoso ve Kanegae, 2012: 166). Balamir (2000), bireylerin karşılaştığı riskler karşısında “*kaderci*” bir tutum takındığı ve bu yüzden riskleri önleyici, koruyucu önlemler almak yerine yara sarıcı önlemler aldığını söylemektedir (Balamir, 2000: 101).

Ülkemizin 1. derece deprem kuşağında bulunmasından dolayı dönem dönem büyük depremler meydana gelmekte ve yıkıcı etkisi büyük olmaktadır. Bu durumla ilgili birçok akademisyen gelecek depremler için uyarı yapmakta ve hazırlıklı olunması gerektiğini söylemektedir. Fakat yeterli derecede çalışma yapılmaması sonucunda kaygı durumu oluşmaktadır. Bireyler bu durumla başa çıkamazlar ise başlarına gelebilecekler için “*onun yazgısıdır, çünkü o kurbandır*” veya “*geleceği değiştirme güdüsü yoktur ve böyle gelmiş, böyle gider*” diyerek kaderci tutuma bürünürler (Kundak, 2011: 2). Kaderci tutum, her ne kadar kültürel değişkenler arasında yer alsada eğitim düzeyi yükseldikçe etkisi azalmaktadır.

2.5.1.1.4 Deneyim

“*Bir kimsenin belli bir sürede veya hayat boyu edindiği bilgilerin tamamına*” yani tecrübelerle deneyim olarak açıklanmaktadır (TDK, 2006). Bireylerin geçmişte yaşadığı etkileyici olaylar ve deneyimlerini anlık olarak bellekte tutulmakta ve hatırlanabilmektedir. Buna flaş bellek mekanizması denilmektedir. Özellikle afetler, trafik kazaları ve silahlı çatışmalar bu gruba girmektedir.

Örneğin, Neisser ve diğerleri (1996), yaşanan bir deprem afetinden 18 ay sonra yaptıkları araştırmada, yöre halkı ile olayı medyadan öğrenen bir öğrenci grubunu karşılaştırmışlardır. Ortaya çıkan sonuca göre yöre halkının öğrenci grubuna göre afetle ilgili daha çok ayrıntı hatırlayarak daha detaylı bir belleğe sahip oldukları

ortaya çıkmıştır (Şeker ve Akman 2014: 218). Bu araştırma bize gösteriyor ki deneyim sahibi kişilerin afetlere karşı daha bilinçli olabileceğidir.

Afetler insanların yaşamlarını sürekli olarak etkileyen bir unsurlardır. Bununla başa çıkmak için yapılan çalışmaların hala yetersiz olduğu görülmektedir. Afetlerin etkilerinin gerçekleştiği bölgeyle sınırlı kalmaz, özellikle ekonomik olarak yarattığı tahribat birçok kişiyi etkilemektedir. Bunun yanında afetlerden ağır bir şekilde etkilenmiş olan insanların tutumları değişerek toplumun olumlu veya olumsuz yönde sosyal ve ekonomik yapısını etkileyebilir (Birkök ve Eroğlu, 2000: 4). Tüm bu yaşanan afet deneyimlerinden elde edilen dersler insanların gelecek riskler karşısında afet risk yaklaşımını oluşturmaktadır (Özmen ve Özden, 2013: 5).

Afetlerin yaşanılarak öğrenilmesinden önce aslında insanların eğitim ve tatbikatlarla deneyim kazanması gerekmektedir. Tatbikatların da amacı eksiklerin belirlenerek giderilmesi, gözlemlenen yanlışların düzeltilmesi ve en önemlisi deneyim kazanılmasıdır. Rotter'e göre; *“insan hayatına tesir eden yaşam deneyimlerini etkileyebilme yeteneğine sahip bilinçli bir varlıktır”* (Bayrakçı, 2007: 200). İnsanlar deneyimleri sayesinde tutumlarını pekiştirirler veya değiştirirler.

2.5.1.1.5 Duyum

“Duyum, bir duyu organının uyarılmasıyla oluşan psiko-fizyolojik olay (ışık duyumu, gürültü duyumu vb.) olarak açıklanmaktadır” (Eryayar, 2011: 126). Dış dünyaya ilişkin bütün bilgileri duyum yoluyla elde edilmektedir. Duyum yoluyla elde ettiğimiz uyarıların tanımlanarak anlama ve anlamlandırılmasına yani nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarma işlemine ise algı denilmektedir (Özer, 2012: 149). Bireyin dış dünyadan elde ettiği duyumları algılama biçimi ve yorumlaması tutumlarını etkileyen önemli değişkenlerdendir.

Bir hipoteze göre insanlar bilim adamlarına atfedilen afet tahminlerini ve uyarılarını diğer kaynaklardan duyduklarından daha ciddiye alabilmektedirler. Bunun yanında resmi kaynaklara dayalı duyumlarında doğruluk oranı yüksek bulunmakta ve insanlar tarafından bilinçli olarak algılanmaktadır (Li, 1991: 8). Örneğin; resmi kaynaklardan aşırı yağış nedeniyle sel olacağına ilişkin bir bilgilendirme yapıldığında veya buralardan duyum alındığında, kaynağın güvenilir olması nedeniyle bireylerde stres, kaygı ve korku gibi duygular ortaya çıkabilir. Buradan

sonra hızlı bir şekilde algılanan duruma karşı zarar azaltma ve hazırlık davranışları (çadır, afet çantası ve yiyecek stoku vb.) sergilenebilir. Duyumların insanlar üzerindeki etkisi uzun dönemde sınırlı olsa da, anlık olarak etkisi fazla olabilir.

2.5.1.2 Duygu Boyutu

Büyük afetler her zaman beklense de geçmişte yaşanan afetler, toplulukların felaketlere karşı hala tam olarak hazırlanmadığını göstermektedir. Afetler kesinlikle hayatımızın bir parçasıdır. Burada asla olmayacak veya daha önce hiç olmamış demek insan davranışlarıdır. Ancak gerçekte, günlük haberler ve raporlar bize afet olayların her zaman ve her yerde olabileceğini söylüyor (Habte ve diğerleri 2018: 39). Bazı araştırmalara göre, felaketlere karşı halkın tutumu genellikle ne olacak ve burada olamaz ile olabileceklere karşı en iyi şekilde hazırlık yapmanın bir karışımıdır (Hermawati ve diğerleri, 2010: 8).

Düşünce boyutu nesneleri anlamdirmek, yorumlamak ve kullanıcıyı anlamak için kullanılırken, duygusal boyut değerlendirmek ve yargılamak için kullanılmaktadır. Bu yüzden daha hızlı ve rasyonel olabilmektedir (Ünnü, 2014: 109). Rasyonel düşünce; akılcı olmayan düşünceden daha hassas, kapsamlı ve anlayışlıdır. Ancak aynı zamanda duygusaldır. Afet anında veya sonrası ortaya çıkabilecek davranışlarda rasyonellik olmayabilir fakat ani olaylar öncesi duygusal boyutun etkinliği doğru ve etkili karar almamızı sağlamaktadır. Duygusal boyutunun içerisinde korku, stres, panik, travma gibi duygusal hisler bulunmaktadır. Duygular geri bildirim sağlar ve eylemlerin geriye dönük değerlendirilmesini teşvik eder ve böylece davranışın yönlenmesini sağlayabilir (Khalid ve diğerleri, 2010: 9).

2.5.1.2.1 Stres

Lazarus (1999) stresi; *“kendi psikolojik kaynaklarımız ile başa çıkamayacağımızı değerlendirdiğimiz durumların veya yorumların sonucu ortaya çıkan, kaygı verici ve tehdit edici histir”* şeklinde tanımlamıştır (Kavas, 2013: 146). Stres duygusal olarak insanı tehdit eden bir gerilim durumudur. Stresin bilişsel, duygusal ve davranışsal belirtileri bulunmaktadır. Bilişsel stres belirtileri arasında karar vermede güçlük, konsantrasyon eksikliği, zihin karışıklığı ve hatalarda artış yer almaktadır. Duygusal stres belirtileri arasında umutsuzluk, saldırganlık, ağlama,

gerginlik, özgüven kaybetme ve endişe bulunmaktadır. Davranışsal stres belirtileri arasında, taşikardi nefes darlığı, kasılma, anlamsız hareketler ve çabuk hareket etme isteği bulunmaktadır (Çakır ve diğerleri, 2008).

Günümüzde ekonomik belirsizlikler, çarpık kentleşme, yetersiz altyapı imkânları, teknolojik değişikliklerin değişime uğrattığı yaşam tarzı, savaşlar, gibi nedenler ile ortaya çıkan stres durumu insanları duygusal olarak etkilemektedir (Aytaç, 2017: 2). Bunların yanında afetlerde insanların stres duygusunu oluşturan olaylardır. Hobfoll'un (1988) kaynakların korunması (COR) teorisine göre, aşırı olayların yaygın bir şekilde kaynak kaybına neden olduğunu ve bunun da strese neden olabileceğini öne sürmüştür. Kaynak kaybı sonucu stres oluşabilir. Bir toplumda meydana gelen bu tür olaylar stresli olaylar olarak adlandırılır ve çevresel stres oluşturmalar olarak kavramsallaştırılır. Burada kaynak kaybına neden olabilecek beklenmedik ve en büyük etken afetlerdir (Karagüven ve Hülya, 2009: 180).

Oturduğumuz evin depreme dayanıklı olmaması veya dere yatağında olması, aile afet hazırlık planının yapılmaması, afetler konusunda eğitim almama veya tatbikatlara katılmamak gibi afetlere bireysel hazırlık düzeyinin yetersiz oluşu stres düzeyin artmasına neden olabilmektedir. Burada stres düzeyini arttıran asıl neden bireyin kendisinin veya bir yakının zarar görmesi ve maddi olarak etkilenme durumudur. Bu durumda önüne geçmek için psikolojik ve fizyolojik olarak aldığımız uyarıları azaltmaya ya da yok etmeye yönelik bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarda gösterdiğimiz çalışmalara stresle başa çıkma denilmektedir (Yiğit, 2012: 64). Afetler öncesi ortaya çıkan stresi önlemenin tek yolu afetlere karşı yeterli düzeyde hazır olmaktan geçmektedir (Öner, 2010).

2.5.1.2.2 Öfke

Genel olarak öfke; *“doyurulmamış isteklere, istenmeyen sonuçlara ve karşılanmayan beklentilere verilen duygusal tepkidir”* (Soykan, 2003: 19). Afetler gibi aniden oluşan olaylarda meydana gelen duygular arasında öfkede bulunmaktadır. Çünkü afetlere hazırlıksız yakalanmak insanların duygu durumlarında bozukluğa ve birçok olumsuz durumu ortaya çıkaracağı için öfke duygusu bunlardan biri olarak oluşabilmekte.

Bir diğerk tanımda öfke kavramı, “*etkisiz bırakılma, tehdit edilme, yoksun bırakma, kısıtlama gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye ya da kişiye yönelik şu ya da bu biçimde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun, olumsuz bir duygu*” olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000: 565). Bu olumsuz duygunun yanında öfke, saldırgan bir yapıya bürünmeden yapıcı bir şekilde yaşandığında ve ortaya çıktığında, etkili ve olumlu sonuçları olan bir duyguda olabilir (Özyürek ve Özkan, 2015: 282). Buda bireyin kendisinin doğrudan etkilenmediği afetlere karşı yaşadığı duygu durumudur.

Örneğin Ordu ilinde yaşayan bir kişi 5 Nisan 2017 tarihinde Kolombiya da meydana gelen sel afeti nedeniyle öfke, üzüntü ve huzursuzluk gibi duygulara kapılabilir. Fakat burada öfkenin olumsuz yönünü değil olumlu yönünü ele alıp buradan ders çıkararak kendi durumunu kontrol etmeli ve afetlere karşı hazırlık durumunu gözden geçirip eksiklerini gidermelidir. Nitekim 8 Ağustos 2018 tarihinde Ordu ilinde aşırı yağış nedeniyle sel afeti yaşanmıştır. Buda afetlerin hayatımızda her an olabileceğinin göstergesidir.

2.5.1.2.3 Travma

İnsanların afet öncesi travma duygusuna sahip olabilmeleri afet olaylarını deneyimlemekle gerçekleşmektedir. Deneyim konusunda belirtildiği gibi, afet deneyimlerinden elde edilen dersler insanların gelecek riskler karşısında afet risk yaklaşımını oluşturmaktadır. Afetleri birebir yaşamamanın dışında dolaylı etkileriyle de maruz kalınabilir.

Afetlerin neden olduğu travma duygusu genellikle afetlerin sonuçları belirginleşmeye başladıktan sonra ortaya çıkabilir. Afet sonrası meydana gelen etkilerle beraber oluşan duygusal yoğunluk travma etkisi oluşturur ve bu oluşan etki psikolojik boyutta ele alınmaktadır. Özellikle afetler nedeniyle bir yakını veya sevdiğini kaybetme en büyük etkenlerdendir. Toplumun genelini inceleyen bir araştırmaya göre, travmaya bağlı psikolojik bozuklukların yaygınlığı %5-15 arasında değişirken, afetler sonrasında bu oranların %30-40 düzeyin de arttığı görülmüştür. Afet sonrasındaki ilk birkaç yıl içerisinde yükselen bu oran ilerleyen yıllarda belirgin düzeyde düşse de, ortaya çıkan travmatik etkinin uzun yıllar boyunca hissedildiği ortaya çıkmıştır (Aker, 2018).

Dünya genelinde ve Türkiye’de oldukça yaygın yaşanan afetlerin insanlar üzerindeki oluşturabileceği travma etkisini azaltabilmek için;

- Hem bireysel hem de toplumsal olarak afetlere karşı hazırlık yapılmalı,
- Afet psikoloji alanında uzman bireyler yetiştirilmeli,
- Afetin ilk anından itibaren afetzedelere ve görevlilere psikolojik destek çalışması yapılmalı,
- Rehabilitasyon çalışmaları ile oluşan sorunlar etkin bir biçimde ortadan kaldırılmalı.

2.5.1.2.4 Güven

Güven; bir olay ya da objeye karşı bilişsel unsurların (bilişsel güven) ve duygusal unsurların (duygusal güven) üstünlüğüne göre davranış sınırlarının oluşturulmasıdır (Lewis ve Weigert, 1985: 972). Geleceğe yönelik kararların duygusal olarak kabul görülebilirliğidir. Güven geleceğe yönelik bir olgudur ancak geçmiş ile de bağlantıları bulunmaktadır (Pearson ve diğerleri, 2005: 3). Depremeler nedeniyle hasar görmüş binaları gören kişiler güvenli şehirler ve yaşam yerleri oluşturmada binaların depremlere uygun olarak yapılmasını ve bağımsız kuruluşlar tarafından denetlenmesini talep etmektedir.

Güven duygusu kavramsal olarak ele alınsa da risk ile karşılaştırması birçok çalışmada gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların temel dayanağı Maslow’un yapmış olduğu motivasyonel çalışmalardan çıkmaktadır. 1943 yılında Maslow’un geliştirdiği ihtiyaçlar piramidinde (Hiyerarşisi), birinci basamağı temel ihtiyaçlar (yeme, içme, uyuma gibi) oluştururken ikinci basamağı güven olgusu oluşturmaktadır (Kula ve Çakar, 2015: 194). Güven insanların hayatında karşılaşılabileceği risklerle mücadele etmesine yardım etmektedir (Aksoy, 2016: 176). Sahip olunan güven duygusu ne kadar fazlaysa risklere karşı korku ve kaygı duygusu da o kadar azalmaktadır.

Afet güven kavramına sahip olmak için kendimizden başlayarak çemberi genişletmeliyiz. Buda kişisel hazırlık, komşuların hazırlığı, oturduğumuz binanın hazırlığı, bulunduğumuz mahallenin hazırlığı, yaşadığımız şehrin hazırlığı yeterli olmalıdır şeklindedir. Yine kamu kurumları ve yöneticilerinin de afetler konusunda bilgili ve halka güven duygusunu hissettirebilmelidirler (Kundak, 2011).

2.5.1.2.5 Korku

Hayat boyunca yaşayabileceğimiz veya karşılaşılabileceğimiz korku duygusu; *“gerçek bir tehlikenin ya da tanımlanamayan soyut bir tehlike düşüncesinin insanda uyandırdığı endişe duygusunu tanımlamaktadır”* (Çakır, 2007: 64). Afet ve acil durumlardan etkilenen insanlarda ilk korku duygusu oluşmaktadır (Uğurlu ve diğerleri, 2003: 207). Van depreminden sonra yapılan araştırmada, bölge halkının depremi korku olarak nitelendirdiği gözlenmiştir (Yazıcı ve Kalın, 2018: 35). İçgüdüsel bir tepki olarak ortaya çıkan korku bireyleri farklı yönlerden etkileyebilir. Bazen bireylerin karşılaşıacağı olumsuz durumlara karşı dikkatli ve temkinli olunmasını sağlarken bazende korku nedeniyle kaçma isteği, kavrayamama, algılayamama ve duygusal karmaşa gibi farklı tepkisel davranışlar ortaya çıkarmaktadır (Prati ve diğerleri, 2012: 440).

Sürekli yaşanan korku duygusu bireyde birçok psikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Ama korku duygusunun yeterli seviyede olması da bireyin tehlikelere karşı bilinçli ve hazır olmasını sağlamaktadır. Afetlere karşı bu seviye biraz yüksek olsa da alınacak eğitimlerle beraber bu seviye normale gelebilmektedir. Fakat afetler sonrasında insanların yaşadıklarından tam olarak kurtulamamaları nedeniyle afet korkusu ve stresini hala olumsuz bir biçimde yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Korku insanın kendi düşüncelerinin sebep olduğu bir duygudur (Çakır, 2007: 65) ve bununla başa çıkmasını öğrenmelidir. Normal bir durum karşısında korkuyu yenmenin çaresi onula yüzleşmektir (Gençöz, 1998: 9). Fakat afetler için bu önerme geçerli olmayabilir. Çünkü afetlerin olması veya olabileceği düşüncesi insana korku duygusunu vermektedir. Bu anlamda korkuyla başa çıkmanın yolu afetlere karşı hazırlık davranışının sergilenmesidir. Bunun yanında toplumsal olarak korku duygusunun azalması için uzun vadeli eğitim planlarının yapılması, yazılı, görsel ve sosyal medya aracılığı ile bilgilendirme çalışmalarının sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir (Koçak, 2004: 157).

2.5.1.2.6 Kaygı

Genel bir ifadeyle kaygı, korku duygusunun yaygınlaşmış ve kaynağı ya da nesnesi kaybolmuş hali (Yıldız, 2008: 1) veya bir tehlike durumun fark edilmesinden sonra yapılacak hazırlıkların yeterliliğini sağlayamama nedeniyle algılanan güçsüzlük duygusunun yaşandığı duygusal bir durum olarak tanımlanmaktadır (Aydın ve Zengin, 2008: 84). Ani gelişen, engellenemeyen veya istemsizce olan olumsuz bir olay ile karşılaşıldığında istenilen reaksiyonu gösterememe, doğru kararlar alamama veya karşı koyma direnci gösterememe sonucu bilinçsizce gelişen bir duygudur (Ültaş, 2005: 8).

Korku ile kaygı birbirine çok yakın duygular olmalarına rağmen aralarında kaynak, şiddet ve süre olarak belirgin farklar bulunmaktadır. Korku var olan ve kesin olarak bilinen bir şeyden çekinmekken kaygı kesin olarak olduğu bilinmeyen ya da hiç oluşmayacak bir şeyden çekinme durumudur (Arslan, 2007: 12). Örnek olarak Japonya'da yaşayan bireylerde tsunami kaygısı bulunmaktadır. Eğer denizde tabanında büyük bir deprem olacak olursa işte bu tsunami korkusuna neden alabilecektir.

İki çeşit kaygı davranışı olduğu varsayımı vardır. İlki kaygı nedeniyle, bireyin daha katı, daha basit davranışlara gerilemesine ve endişeli olmasına neden olmaktadır. Bu çeşit kaygılar hayallerin veya alınan mesajların fazla abartılması sonucu gerçek bir afet riski olmasa bile zaman zaman ortaya çıkabilmektedir. Diğer çeşit kaygı ise uyarlanabilir olanıdır. İnsanları tehlikelere veya tehdit edici durumlar karşı hazırlamaktır. Bu çeşit kaygılar iyi yönetildiğinde, bireyin başarılı olmak için daha fazla çalışmasına, yaşanacak olumsuz durumlara karşı önlem almasına ve hazırlık yapmasına yardımcı olmaktadır (Doğan ve Çoban, 2009: 159).

2.5.1.3 Davranış Boyutu

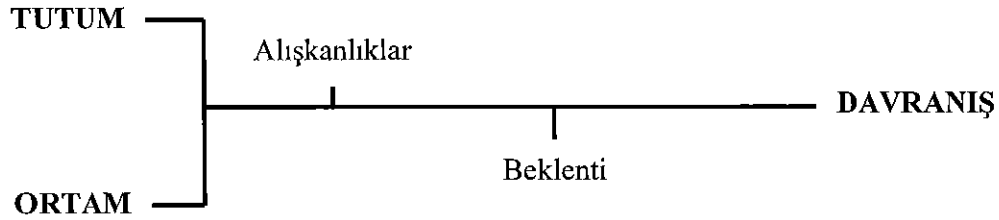
Allison'un (1985) gerekçeli eylem teorisine göre; bireylerin bir davranışı gerçekleştirmeden önce davranışın sonuçlarını değerlendirdiğini varsaymaktadır. Bu nedenle niyet davranışı belirlemede önemli bir değişkendir. Niyetler bireyin davranışı algılayışından itibaren pozitif veya negatif olarak gerçekleşebilir. Fakat birçok afette karar verme süreci kısa olduğundan biliş ve duygu kavramlarının etkisi

ortaya çıkmaktadır. Bilişsel sistem risk algısı, anlamlandırma ve hafızayı içeren bir inanç sistemini tetiklemektedir. Duygusal sistem ise yaşama isteğine bağlı olarak korku, umutsuzluk, endişe ve yönelim bozukluğu gibi çeşitli duygular üretmektedir (Khalid ve diğerleri 2010: 4). Ortaya çıkan duygusal deneyim kişinin harekete geçmesine olanak sağlamaktadır. Örnek olarak; korku kaçmaya neden olur ve böylece hayat kurtarmaktadır. Burada davranış bütün nedensellikleri ortadan kaldırarak eylemi yerine getirmiştir.

Afete hazırlık, eğitim alma, toplantı ve tatbikatlara katılma, sivil toplum kuruluşlarına üye olma ve gönüllü olmak bu boyutun içindedir. Yine tutumların varlığı, ortaya çıkan gözlenebilen davranışlar sayesinde algılanabilir. Afet hazırlık tutumunun davranış şeklini alabilmesi içinde davranış boyutu içindeki etkinlikler yerine getirilmelidir.

Tutumlarla ilgili yapılan çalışmalarda; ortam, alışkanlıklar ve beklentilerinde tutumu etkilediği ve sonucunda ortaya çıkan davranışı yönlendirdiği ortaya çıkmaktadır.

Şekil 6: Tutum – Ortam – Alışkanlıklar- Beklenti- Davranış İlişkisi

Kaynak: Kağıtçıbaşı, 2010: 138

Victoria Üniversitesi yapılan araştırmada, insanların meydana gelebilecek bir sel ve heyelan olayı için başka bölgelere göre daha yüksek riskli yerlerde yaşadıklarını bilmelerine rağmen, diğerlerinin hazırlıklarından daha fazlasını yapmadıkları belirlendi. Araştırmayı yürüten uzmanlarından biri olan Robert Gifford; *“daha büyük bir risk altında olduklarını biliyorlar, ancak bir afetin onlara etkileyip etkilemeyeceği konusunda daha yüksek bir risk altında olduklarını hissetmiyorlar”*. Gifford yaptığı diğer çalışmasında, Greater Victoria'nın yüksek deprem riski altında bulunan yumuşak zemin sahasında yaşayan ve yine kentin düşük riskli kayalık bölesinde yaşayan 50 kişinin farkındalığını ve tutumlarını araştırmıştır. Yüksek riskli

"kırmızı bölge" deki insanlar ortalama olarak daha yüksek bir deprem risk altında olduklarını bilirler, ancak düşük riskte bulunanlardan farklı deprem algısı sahip değillerdir. *"'Evet, daha büyük risk altında olduğumu biliyorum ama bence sorun yok şeklinde yorumluyorlar'".* Gifford bu duruma bir çeşit kendini koruma mekanizması demektedir. Yüksek riskli yerlerde yaşayan kişilere bu durum hakkında birkaç soru sorulduğunda ise, *"bu benim sorumluluğum değil, hükümet bunun hakkında bir şeyler yapmalı", "depremle ilgili ne yapabilirim, kontrolümün ötesinde veya hiç olmayacak"* cevapları alınmıştır (Wilson, 2018).

2.5.1.3.1 Afete Hazırlık

Afet anında; ne yapacağını hatırlayamama, panik, öfke ve korku gibi duygulara kapılma, kendine zarar verme, daha önceki tecrübelerimizi uygulayamama ve afetleri yeterince algılayamama gibi düşünsel, duygusal ve davranışsal problemlerin hepsi afetlere hazır olmamak veya tam olarak hazır olduğuna inanmamaktan kaynaklanmaktadır (Kadioğlu, 2008b: 186).

Yapılan bir araştırmaya göre, afetlere hazırlık davranışının gerçekleşmesi için iki düşünsel sürecin oluşması gerekmektedir. *'Birinci olarak bireyin kendini tehlikede hissetmesi (deprem olduğunda binadan dolayı zarar görme olasılığı), ikinci süreç olarak tehlikelere karşı ne yapılabilir, kaynaklar neler ve yeterli mi gibi soruların sorulmasıdır'".* Bu düşünsel sürecin sonunda oluşacak duygusal sürecin iyi yönetilmesi ve hazırlık davranışın ortaya çıkması için bireyin kendi kaynaklarını yeterli olarak değerlendirmesi gerekmektedir (Karancı, 2008: 52).

Afetlere hazırlık davranışın oluşması aslında afetlere hazırlık tutumunun son aşamasıdır. Eğer birey hazırlık davranışı içindeyse düşünce, duygu ve davranış boyut süreçlerinden geçip psikolojik, fiziksel ve lojistik açıdan kendini tamamlamaktadır. Sadece bireysel olarak hazırlık yetmeyeceği için toplumsal olarakta afetlere hazırlık yapılmalıdır (Şahin ve Uyan, 2016: 781). Toplulukların afete hazırlıklı olma ve azaltma süreçleri de dâhil olmak üzere, tüm kalkınma programlarına katılmaları gerektiği ve planlama, karar alma ve afet politikaların uygulanmasında da etkili bir şekilde yer alabilmelilerdir (Odabaş, 2010: 19).

2.5.1.3.2 Eğitim Alma

Eğitim bireylerin veya toplumun davranış biçimlerini değiştirme sürecidir (Gül, 2004: 228). Burada önemli olan yapılan eğitimlerin planlı ve sistematik olmasıdır (Fidan, 1986: 4). Bu hem eğitimin kalitesi hem de davranış değişikliğinin sürekli olabilmesini sağlamaktadır. Afetler hakkında bireyin ve halkın eğitim sistemi içerisinde düzenli olarak afet eğitimlerini alması gerekmektedir.

Afetlerin yaşanma sıklığı, çeşitliliği ve etki derecesinin artmasından dolayı tüm dünya da afet eğitimlerinin önemi artmaktadır (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 151). Afet eğitimleri, afet yönetimi sisteminin döngüsünde bulunan zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerinin kalitesi için en etkili ve temel etken olarak kabul edilmektedir. Afet eğitimleri verilirken hedef kitleyi üç gruba ayırabiliriz. Öğrenciler, yetişkinler ve kamu veya özel sektör çalışanları. Birinci hedef kitle öğrenciler, temel afet eğitiminin sağlanması ve eğitimin gelecek nesillere aktarılması. İkinci hedef kitle yetişkinler, toplum temelli afet yönetimi bilincinin geliştirilmesi ve gerekli hazırlık çalışmaların gerçekleştirilmesi. Üçüncü hedef kitle kamu veya özel sektör çalışanları, afet öncesi, anı ve sonrası için hazırlık ve iyileştirme çalışmalarıdır (Koçak, 2004: 27).

Bireyleri daha küçük yaşlardan başlayarak afetle mücadele konusunda bilgilendirme, kendilerini bulundukları bölgelerdeki olası doğal tehlikeler konusunda bilinçli hale getirecektir. Bu sayede alınan önlemlere ve sorumluların koyduğu kurallara uyma düzeyi artacaktır. Eğitimin davranışa dönüşerek hayat kurtarmasına en büyük örnek 2004 yılında yaşanmıştır. Hint okyanusuna kıyısı olan Tayland ta tatilde olan 10 yaşındaki Till adındaki kız çocuğu, o anda yaşanan deprem sonrası oluşacak tsunamiyi anlayarak çevresindekileri uyarmış ve 100 den fazla kişinin hayatını kurtarmıştır. Bu durum hakkında kendisinin kurduğu cümle: *“Öğretmenlerimiz bize depremleri ve tsunaminin nasıl meydana geldiğini anlatmıştı. Kumsaldayken su garipleşti, kabarcıklar çıkmaya, sular çekilmeye başladı. Neler olduğunu, tsunaminin geldiğini anladım ve anneme haber verdim”* (UN/ISDR, 2006).

2.5.1.3.3 Yardım Etme (Gönüllülük)

Yardım etme davranışı (gönüllülük), herhangi bir zorunluluk, görev ya da maddi çıkar olmamasına rağmen bireyin kendi iradesi ile ihtiyacı olan kişilere yönelik yardımda bulunması veya meydana gelebilecek sorunları önlemeye yönelik yaptığı gönüllü davranışlar (Basım ve Şeşen, 2006: 162). Yani herhangi bir zorlama olmadan toplum yararına olan hizmet ya da faaliyetlere destek verilmesidir (Balaban ve İnce, 2015: 150). Yardım, acıma, şefkat, empati, sempati gibi duygular hissedildiğinde veya afet ve acil durumlar gibi (deprem, savaş, trafik kazası) olayların meydana gelmesi yardım etme (gönüllülük) davranışın ortaya çıkmasına neden olabilmekte (Leblebici, 2014: 458).

Yapılan araştırmalarda özellikle afetler sonrası insanların yardımlaşma ve dayanışma duyguları yükselmektedir (Birkök ve Eroğlu, 2004). Bunun sonucunda herhangi bir zorunluluk olmadan ya da görevden bağımsız birçok vatandaşımız afetlerde gönüllülük davranışını sergilemekte. Bunu Van ilinde yaşanan deprem sonrası depremzedelere ve son olarak ülkemize gelen sığınmacılara yapılan yardımlar şeklinde güzel örnekleriyle görülmektedir..

Afetlerle ilgili gönüllülük dediğimizde aklımıza ilk gelen afet sonrası yardım şeklindedir. Bunun en etkili yöntemi yardım kuruluşlarında gönüllü olarak afete hazırlık çalışmalarına katılmaktır. Bunu yapamayacak olanlar ise yardım etme davranışı kendi bilgilerini başkalarına aktararak gerçekleştirebilir. Örneğin; evine misafirlğe gittiğiniz bir arkadaşınıza afet hazırlık durumunu sorabilir ve eksikleri konusunda yardım edilebilir. Afet anında nereler güvenli ve hangi pozisyon alınabilir bilgisinin yanında, eşyalarını sabitlemesinde yardımcı olarak yardım davranışın afet öncesi evresi gerçekleştirilebilir.

2.5.1.3.4 Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği

STK'lar genel manada gönüllü olarak (Uğur, 1997: 70) belli bir amaç için bir araya gelmiş kişilerin (Arslan, 2001: 123) kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar veya üyelik ödemeleri ile sağladıkları topluluklardır (Keyman, 2006: 9). Bir başka deyişle; *''sıradan insanların sorunlarına uluslararası alanda çözüm bulunması için uğraş veren örgütlerdir''* (Yakut ve Aylin, 2012: 242).

Ülkemizde STK'ların 1990'lı yıllarda arttığı göze çarpmaktadır. Fakat bu dönemde afet yönetimi ile ilgili kurulan çok az STK bulunmaktaydı. 1999 yılında yaşanan Marmara depreminden sonra ise bu alanda da birçok STK kurulmuştur. Günümüzde birçok farklı alan içerisindeki STK'lar tarafından afet yönetimi ile ilgili çalışmalar yürütülmektedir.

İnsanlar toplum yararına çalışan birçok sivil toplum kuruluşuna üye olabilmektedir. Fakat bir kişi misyonunda afetlerle ilişkili bir STK'ya üye oluyorsa durum biraz farklı olabilir. Burada kişi toplum yararına gönüllü çalışmanın dışında sahip olduğu duygusal ve düşünsel boyuttaki durumlarını eyleme dönüştürmek istemektedir. Çünkü bir STK'ya üye olmak, o STK'nın misyonu gereği bulunduğu alanda eğitim, bilinçlendirme, saha çalışması gibi görevler alma ve yardım etme davranışlarını gerçekleştirmektir (Beattie ve diğerleri, 2002: 121-122).

Etkin ve deneyimli üyelere sahip sivil toplum ve gönüllü kuruluşların özellikle afetler anında olmak üzere afet öncesi, anı ve sonrasında başarılı çalışmalar yürütmektedirler (Yaylacı, 2015: 31). Diğer taraftan ise sivil toplum örgütlerine katılımın istenilen seviyede olmadığı görülmektedir. Özellikle kadınların eğitim ve meslek edinmede karşılaştığı fırsat eşitsizliği nedeniyle yaşamda da aktif rol alamamakta ve bu nedenle sivil toplum örgütlerine katılamamaktadırlar (Çakır, 2008). Sivil toplum örgütlerine yönelik güvensizlik duygusu, kişilerin bu tür örgütlenmeler içinde yer almalarının önünde önemli bir engel olarakta değerlendirilmektedir (Odabaş, 2010: 142).

2.5.1.3.5 Tatbikatlara Katılma

Genel anlamda tatbikat; teorik bilgilerin uygulamalarla pekiştirilmesidir. Tatbikatlar öngörülen birçok riske karşı hazırlık seviyesinin ölçüldüğü aktivitelerdir. Gerçekçi senaryolar üzerinden yapılan tatbikatlar afet ve acil durumlara karşı yapılan hazırlıklardaki eksiklikleri belirlemede çok önemlidir (Dinçkan, 2010). Tatbikatlar, masa başı tatbikatı, uygulama tatbikatı (işlevsel tatbikat) ve genel tatbikat (tam ölçekli tatbikat) olarak farklı seviyelerde ve tatbikata hazırlık, tatbikatın icra edilmesi ve tatbikatın değerlendirilmesi olarakta üç aşamada gerçekleştirilir (AFAD, 2014: 143).

Afetlerle ilgili yapılan tatbikatlar genellikle deprem, yangın ve kurtarma üzerine olmaktadır. Bu tatbikatların yapılmasının ilk amacı afete hazırlık davranışının kazanılması ve geliştirilmesidir. Tatbikatlar ve pratik uygulamalar; görev alan personel veya gönüllülerin yeteneklerini, bilgilerini ve tecrübelerini arttırıcı faaliyetler olarak algılansa da, aslında toplulukların afetlere hazırlık davranışlarını süreklilik haline getirmeyi amaçlamaktadır (Güner, 2016: 58). Bu alandaki en büyük sorunlardan biri vatandaşların tatbikatlara gerektiğinde önem vermemesidir (Aksoy 2014: 8). Özellikle kadınlar, ev içindeki sorumlulukları nedeni ile afetlere hazırlıkta pratik kazanmak için yapılan bu tatbikatlara katılamamakta ve bu yüzden dezavantajlı duruma düşmektedirler (Iqbal ve diğerleri 2013: 467). Bu yüzden kadınların daha yoğun katılım sağlayabileceği senaryolar üretilmeli ve afet yönetimi planlarında görev alan/alacak kişilere daha iyi eğitim ve motivasyon kazandırılmalı. Böylece gönüllülük esasına göre planda görev almak isteyenlere daha çok yer verilmelidir.

Afetlerle ilgili eğitimler evde başlayarak okulda devam etmektedir. Bu teorikte olduğu kadar pratikte de bu şekildedir. Ebeveynler afetlere karşı çocuklarını bilgilendirmeli, afet öncesinde yapılması gerekenlere evin tüm bireyleri dâhil edilmeli ve afet anı ve sonrası için afet öncesinde yapılan planların uygulandığı küçük bir tatbikat yapılmalıdır. Yine okullarda yapılan afet tatbikatları, eğitimde teori-uygulama dengesinin kurulması için çok önemlidir. Ülkemizde 1-7 Mart Deprem Haftası ve 28 Şubat Sivil Savunma Günü kapsamında arama-kurtarma ve tahliye tatbikatları yapılmaktadır (AFAD, 2015).

2.6 Afete Hazırlık Tutumunun Afetlere Hazırlıkla Olan İlişkisi

Afete hazırlık, fiziksel ve zihinsel bir dizi süreci içermekte olup, yaralanma ve hasar riskini azaltmaktadır ve tehlike riskiyle ilişkili geçici bozulma ile başa çıkma becerisini kolaylaştırmaktadır (Paton, 2003: 210). Afete hazırlık, basit bir kavram değildir. Sadece su ve enerji stokları ve hayatta kalma ile ilgili değil, insanların ne bildiği, neyi düşündükleri ve kime güvendikleri ile ilgilidir. Sadece bireysel hazırlık yeterli olmaz, aynı zamanda toplumun afetlere hazırlıklı olması gerekmektedir (Suneja ve diğerleri, 2018).

Afete hazırlıkla ilgili; *“Japonya ve ABD gibi gelişmiş ülkeler afet eğitimi ve güvenli yaşama ilişkin önlemler almakta ve bunun eğitimini okullarda sistematik etkinliklerle vermektedirler. Bu etkinliklerle öğrencilerin zihninde olası bir afette nasıl davranması gerektiğine ilişkin bilişsel bir senaryo oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ne yapılması gerektiğini ders içi ve dışı etkinlikler yoluyla öğrenen ve bunu zihninde yapılandıran öğrenci afete hazırlıklı olmaktadır”* (Kansızoglu, 2014: 82). Afetlere hazırlık için okullarda verilen eğitimler bir ek ders gibi değil, yukarda belirtildiği gibi ana dersler kategorisinde yaşamla bütünleşmiş bir bilim eğitimi ile öğrencilere kazandırılabilir. Yapılan uygulamalar sonucunda afetlere hazırlık dersleri için aktif öğrenme yöntemlerinin daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Arı ve Yılmaz, 2016: 103). Dünya genelindeki birçok ülkedeki okullarda, afete hazırlık eğitimlerinin sorgulama tabanlı bir eğitim sistemi içerisinde aktarıldığı görülmektedir (EMA, 2010).

Federal Acil Durum Yönetimi Ajansı (FEMA), sosyal ve fizik bilimlerine, bireysel ve toplumun uyumluluğunu artırma temeli olarak karardır ve 2007 yılından beri bir dizi tehlikeye hazırlanma konusunda halkın bilgi, tutum ve davranışlarını değerlendirmek için ulusal hane halkı soru formleri düzenlemiştir. FEMA, yaygın kültürel değişimin uzun vadeli bir süreç olduğunun farkındadır ve temel hazırlık çalışmalarına ilişkin ulusal istatistikler büyük ölçüde sabit kalırken, afete hazırlıkta belgelenen bulgular, hazırlık çalışmalarını arttırmak ve eğitim çabalarını adapte etmek için değerli bilgiler sunmaktadır. Araştırmadan elde edilen önemli bulgular, halkın davranışları, bilgisi ve çeşitli tehlikelere hazırlık ile ilgili tutumlarına odaklanmaktadır. Örneğin; yapılan araştırmalarda, bireylerin afet tiplerini iki gruba ayırdığını belirlenmiştir. Birinci grup, doğal afetler ve ikinci grup terör, tehlikeli madde kazaları ve salgın hastalıklar gibi afetler. Bu, bir kişinin tehlikeli madde kazalarına karşı belirli bir tutuma sahip olması durumunda, muhtemelen bir hastalık salgınına veya terör eylemine karşı aynı tutumu taşıyacağı, ancak aynı tutumu doğal bir felakete karşı sergilemeyebileceği anlamına gelmektedir. Bireylerin farklı afetlere karşı tutumları hazırlıklarını etkileyebilmektedir (FEMA, 2014a: 16).

Fişek ve diğerleri (2002) yaptığı araştırmada; Öznel normlar, diğerlerine göre önemi daha önemli yüksek önleyici davranışları ifade eder. *“Hazırlığa yönelik*

tutum”, kişinin hazırlığın değerine olan inancını ifade eder. “*Bilgi*”, depremlerde ne yapılacağını bilmekle ilgilidir ve “*algılanan davranışsal kontrol*” anlamına gelir. Yine aynı araştırmada; afet hazırlığında maddi gelir bir belirleyici olduğu için, gelir, eğitim ve tutum arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Tüm tutum değişkenlerinin, gelir veya eğitim ya da her ikisi ile ilişkili olduğu ve bu ikisinin birbiriyle de ilişkili olduğu bulunmuştur. Eğitim / gelir arttıkça davranış kontrolü, bürokrasiye inanç ve bilim ve hukuk inancı daha olumlu olmuştur. Açııkça demografik özelliklerin tutumlar ile karmaşık ilişkileri bulunmaktadır (Fişek ve diğerleri, 2002: 11).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFETE HAZIRLIK TUTUMUNU ETKİLEYEN BİREYSEL DEĞİŞKENLERİ BELİRLEMeye YÖNELİK ISPARTA ÖRNEĞİ ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; afete hazırlık olgusunun oluşmasını etkileyen bireysel değişkenlerin tutumlarımız üzerinden değerlendirilerek *“afete hazırlık tutumu”* kavramının incelenmesidir.

Afet olaylarının her an gerçekleşme riski bulunan bir coğrafyada yaşamamızdan dolayı, afete hazır olma durumu ve hazır olma algılarını etkileyen değişkenleri belirleyerek bu anlamda bilgi düzeyimiz ve yaptığımız kişisel hazırlık seviyemiz ölçülmüştür. Bunlarla beraber yaş, cinsiyet, medeni durum, aile yapısı, meslek grubu, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ile yerleşim yeri ve bu yerleşim yerindeki kişilerin özelliklerine ilişkin değişkenler gibi demografik özelliklerin afete hazırlık tutumlarımızın oluşmasında ne kadar etkili olduklarını belirlemektir. Afete hazırlık tutumunun etkilendiği değişkenlerin ortaya konulması hedeflenmiştir.

3.2 Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada betimsel (survey) araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem; bir tutumun toplumda veya belli bir grupta görülme derecesi ve bunun diğer değişkenlerle (yaş, cinsiyet, alan soruları (afetlere hazırlık, afet eğitimleri vb.) değişken etmenler, vb.) nasıl bir ilişki içinde olduğunun araştırılmasıdır.

Araştırma tekniği olarak anket kullanılmıştır. Belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltilmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir.

3.3 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; Isparta il merkezinde ikamet eden 18-65 yaş arası okur-yazar 202.637 bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alınacak evrenin

standart sapması hesaplanabilecek kadar hata payı göze alınıyorsa örneklem büyüklüğü saptanabilir (Duyan ve Berk, 2017: 22). Örneklem büyüklüğünü 0.05 güven aralığında hesaplayabilmek için $N = \frac{N*t^2*p*q}{d^2*(N-1)+t^2*p*q}$ formülü kullanılmıştır (Özdamar, 2003: 116-118). Ayrıca Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından hazırlanan tabloda dikkate alınmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50). Elde edilen sonuçlar doğrultusunda 2017 yılı içerisinde rasgele seçilen 250 kişiden veriler toplanmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda 15 adet soru formunun uygun şekilde doldurulmadığı için geçerli olmadığı belirlenmiş ve araştırma örneğine 235 kişi üzerinden devam edilmiştir.

3.4 Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak 58 sorudan oluşan, 3 bölümlü soru formu kullanılmıştır (Ek.1).

Birinci bölümde (11 soru); katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, aile yapısı, mesleği, gelir düzeyi gibi kişisel özelliklerine ilişkin tanımlayıcı demografik özellikler bulunmaktadır. İkinci bölümde (24 soru); afet bilinç ve hazırlık düzeyini ölçmeye yönelik genel afet bilgi durumunu içermektedir. Üçüncü bölüm (23 soru) ise afetlere hazırlık tutumunu belirleyen düşünce duygu ve davranış konularını ele alan tutuma ilişkin sorulardan oluşturulmuştur.

Afetlerin tutumlarla olan ilişkisi ölçmeye yönelik daha öne yapılmış geçerliliği olan bir çalışma bulunmadığı için araştırmacı soru formu sorularını araştırmasında literatürden ve daha önceki çalışmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, yerli ve yabancı birçok değişik kaynaklardan yararlanarak oluşturmuştur. Bu süreçte özellikle konusunda uzman akademisyen ve profesyonellerden görüşler alınarak değişiklikler yapılmış ve son halini almıştır.

Bilgi ve kişisel değerlendirme soruları için test tekniği kullanılmıştır. Bazı sorularda ek bilgi amaçlı açık uçlar bırakılmıştır. Tutumları ölçebilmek amacıyla likert tipi ölçüm kullanılmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmadaki verileri analiz etmek için “Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 21 Windows” programı kullanılmıştır. Anlamlılık sınırı $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. İlgili analizler iki başlık altında toplanmıştır:

1. Araştırmanın sosyodemografik özellikleriyle ilgili olarak tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.
2. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ile bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Ki-kare, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır.

3.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; değişkenleri ölçmek için geliştirilen soru formu tarafından toplanan bilgilerle sınırlandırılmıştır. Isparta il merkezinde yaşayan 18-65 yaş arası okur-yazar kişiler tarafından sınırlandırılmıştır.

Ayrıca soru formu uygulaması sırasında, araştırma konunun afet olduğu öğrenen bazı kişiler soru formunu cevaplamayı gerek görmemişlerdir. Bu davranışlar yapılan çalışmanın önemini ortaya çıkarmıştır.

3.7 Bulgular

Bu bölümde uygulanan soru formu sonucu katılımcıların verdikleri sonuçlara göre elde edilen bulguların değerlendirilmesi bulunmaktadır. Değerlendirilen bulgularla ilgili açıklamalarda bulunmaktadır.

Tablo 4:Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Dağılımı (Isparta, 2017)

Bazı Özellikler		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	87	37,0
	Kadın	148	63,0
Yaş	18-19	6	2,6
	20-29	107	45,5
	30-39	57	24,3
	40-49	42	17,9
	50-59	19	8,1
	60-65	4	1,7
<i>Ortalama±SS= 32,6±11,1, Ortanca=30,0, En küçük=18,0 En büyük=65,0</i>			
Medeni Durum	Evli	139	59,1
	Bekar	57	37,0
	Boşanmış/Dul/Ayrı yaşıyor	9	3,9
Çocuk Durumu	Yok	129	46,8
	Bir tane	44	18,7
	İki tane	57	24,3
	Üç tane	19	8,1
	Dört ve üzeri	5	2,1
Mesleğiniz	Ev hanımı	22	9,4
	Öğrenci	48	20,4
	Özel sektör	109	46,4
	Memur	48	20,4
	Emekli	8	3,4
Gelir Durumu	500-1500	91	38,7
	1501-2500	101	43,0
	2501-3500	29	12,3
	3501+	14	6,0
Öğrenim Durumu	İlkokul	22	9,4
	Ortaokul	14	6,0
	Lise	63	26,8
	Ön lisans	40	17,0
	Lisans	89	37,9
	Yüksek lisans/Doktora	7	3,0
İkamet Edilen Ev	Bana ait	81	34,5
	Kira	92	39,1
	Aile yanında	51	21,7
	Diğer	11	4,7
Evde Yaşayan Sayısı	Bir kişi	21	8,9
	İki kişi	42	17,9
	Üç kişi	64	27,2
	Dört kişi	70	29,8
	Beş+	38	16,2
Evde Yaşayanların Özellikleri	Yetişkin	216	-
	Çocuk	125	-
	Yaşlı	13	-
	Engelli/özürlü	8	-

Araştırmaya katılmayı kabul edenlerin %63,0'ı (n=148) kadın, %37,0'ı (n=87) erkek ve yaş ortalaması (SS) 32,62 (11,1) yıldır.

Katılımcıların yaş ortalamasına baktığımızda 18-19 yaş arası %2,6 (n=6), 20-29 yaş arası %45,5 (n=107), 30-39 yaş arası % 24,3 (n=57), 40-49 yaş arası %17,9

(n=148), 50-59 yaşarası %8,1 (n=148) ve 60-65 yaş arası %1,7 (n=148) oluşturmaktadır.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde %59,1'i (n=139) evli, %37 (n=57) bekâr ve %3,9 (n=9) Boşanmış/Dul/Ayrı yaşıyor.

Katılımcıların çocuk sahip olup olmadıklarına baktığımızda %46,8'in (n=129) çocuğu yok, %18,7 (n=44) bir çocuk sahibi, %24,3 (n=57) iki çocuk sahibi, %8,1 (n=19) üç çocuk sahibi ve %2,1(n=5) dört veya üzeri çocuk sahibidir.

Katılımcıların meslek gruplarına göre incelediğimizde %9,4 (n=22) ev hanımı, %20,4 (n=48) öğrenci, %46,4'ü (n=109) özel sektör çalışanı, %20,4 (n=48) memur ve %3,4 (n=8) emeklidir.

Katılımcıların gelir durumlarını incelediğimizde %38,7 (n=91) gelir durumu 500-1500 TL arasında, %43,0'ının (n=101) gelir durumu 1501-2500 TL arasında, %12,3 (n=29) gelir durumu 2501-3500 TL arasında ve %6 (n=14) gelir durumu 3500 TL üzerindedir.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde %9,4 (n=22) ilkokul mezunu, %6,0 (n=14) ortaokul mezunu, %26,8 (n=63) lise mezunu, %17,0 (n=40) ön lisans mezunu, %37,9'u (n=89) lisans mezunu ve %3,0 (n=7) yüksek lisans/doktora mezunudur.

Katılımcıların ikamet ettikleri yerin durumları incelendiğinde %34,5 (n=81) kendine ait, 39,5'i (n=92) kira, %21,7 (n=51) aile yanı ve %4,7 (n=11) diğer şeklindedir.

Katılımcıların yaşadıkları evde kaç kişi olduğuna bakıldığında %8,9 (n=21) evde bir kişi, %17,9 (n=42) evde iki kişi, %27,2 (n=64) evde üç kişi, %29,8 (n=70) evde dört kişi ve %16,2 (n=38) evde beş veya daha fazla kişi yaşamaktadır.

Katılımcıların hane halkı birey özellikleri incelendiğinde 216'sı yetişkin, 125'i çocuk, 13'ü yaşlı ve 8'i engelli/özürlülerden oluşmaktadır (Tablo 4).

Tablo 5: Katılımcıların Hane Halkından Özel Yardıma İhtiyaç Olanların Dağılımı

Acil Yardıma İhtiyaç Olanların Özellikleri	Verilen Cevap	Frekans	Yüzde (%)
Sayı	Hayır	174	74,0
	Evet	61	26,0
Özellikleri	Yatalak	1	1,6
	Fiziksel/zihinsel engelli	17	27,9
	5 Yaş altı çocuk	32	52,5
	65 yaş üzeri	10	16,4
	Kayıp değer	1	1,6

Katılımcıların hane halkı içerisinde acil bir durumda özel yardıma ihtiyaç olanlar %26,0' dır (n=61). Bunlardan %52,5'i (n=32) 5 yaş altı çocuk, %27,9'u (n=17) fiziksel/zihinsel engelli, %16,4'ü (n=10) 65 yaş üzeri ve %1,6'ı (n=1) yatalaktır (Tablo 5).

Tablo 6: Katılımcılar Açısından Afet Kavramının Dağılımı

Afet Kavramının Dağılımı	Sayı
Deprem, sel, toprak kayması gibi doğal olaylar	234
Mülteci akını ve terörizm olayları	73
Büyük fabrika yangınları veya biyolojik/nükleer kazalar	69
Kuş gribi, domuz gribi gibi salgın oluşturabilecek hastalıklar	57
Diğer	8

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

Katılımcıların 234 tanesi afeti deprem, sel, toprak kayması gibi doğal olaylar, 73 tanesi mülteci akını ve terörizm olayları, 69 tanesi büyük fabrika yangınları veya biyolojik/nükleer kazalar ve 57 tanesi kuş gribi, domuz gribi gibi salgın domuz gribi gibi salgın oluşturabilecek hastalıklar olarak tanımlamaktadır (Tablo 6).

Tablo 7: Katılımcıların Geçmiş On Yıla Ait Yaşadığı Bölgedeki Afetlerle İlgili Bilgi Düzeyleri

Geçmiş on yıla ait yaşadığı bölgedeki afetlerle ilgili bilgi düzeyleri		
Özellik	Frekans	Yüzde (%)
Çok bilgisizim (%)	33	14,0
Bilgisizim (%)	41	17,4
Bilmiyorum (%)	90	38,3
Az Bilgiliyim (%)	36	15,3
Bilgiliyim (%)	35	14,9
Toplam	235	100,0

Katılımcıların yaşadığı bölgedeki geçmiş on yıla ait afetlere ilişkin %38,3'nün (n=90) bilgisinin olmadığı bulunmuştur (Tablo 7).

Tablo 8: Katılımcıların Afet Tipleri Hakkında Sahip Oldukları Bilgilerin Dağılımı

Afet Tipleri	Evet (%)	Hayır (%)
Deprem	227 (96,6)	8 (3,4)
Fırtına/sel	120 (51,1)	115 (48,9)
Toprak kayması	69 (29,4)	166 (70,6)
Çığ	38 (16,2)	197 (83,8)
Terör olayları	74 (31,5)	161 (68,5)
Mülteci olayları	60 (25,5)	175 (74,5)
Biyolojik tehlike	39 (16,6)	196 (83,4)

*Satır yüzde verilmiştir

Katılımcıların yaşadığı bölgedeki geçmiş on yıla ait afetlere ilişkin %96,6'ı (n=227) deprem, %51,1'i (n=120) fırtına/sel ve %31,5'i (n=74) terör olayları hakkında bilgi sahibidir (Tablo 5).

Tablo 9: Katılımcıların İkamet Ettiği Çevreye Göre Afet Risk Değerlendirmesi

Afet Tipleri	Çok riskli (%)	Riskli (%)	Bilmiyorum (%)	Az riskli (%)	Risksiz (%)	Toplam (%)
Deprem	41 (17,4)	119 (50,6)	14 (6,0)	56 (23,8)	5 (2,1)	235 (100,0)
Fırtına/sel	9 (3,8)	43 (18,3)	53 (22,6)	103 (43,8)	27 (11,5)	235 (100,0)
Toprak kayması	2 (0,9)	20 (8,5)	72 (30,6)	77 (32,8)	64 (27,2)	235 (100,0)
Çığ	4 (1,7)	8 (3,4)	54 (23,0)	59 (25,1)	110 (46,8)	235 (100,0)
Terör olayları	12 (5,1)	25 (10,6)	65 (27,7)	79 (33,6)	54 (23,0)	235 (100,0)
Mülteci olayları	19 (8,1)	42 (17,9)	67 (28,5)	60 (25,5)	47 (20,0)	235 (100,0)
Biyolojik tehlike	6 (2,6)	17 (7,2)	83 (35,3)	70 (29,8)	59 (25,1)	235 (100,0)

*Satır yüzde verilmiştir

Katılımcıların ikamet ettiği çevreye göre afet risk değerlendirmesinde %17,4'ü (n=41) depremi, %3,8'i (n=9) fırtına/seli, %0,9'u (n=2) toprak kaymasını, %1,4'ü (n=4) çığı, %5,1'i (n=12) terör olaylarını, %8,1'i (n=19) mülteci olaylarını ve %2,6'ı (n=6) biyolojik tehlikeyi çok riskli bulmuştur (Tablo 9).

Tablo 10: Katılımcıların Çalıştığı Çevreye Göre Afet Risk Değerlendirmesi

Afet Tipleri	Çok riskli (%)	Riskli (%)	Bilmiyorum (%)	Az riskli (%)	Risksiz (%)	Toplam (%)
Deprem	38 (16,2)	107 (45,5)	26 (11,1)	60 (25,5)	4 (1,7)	235 (100,0)
Fırtına/sel	5 (2,1)	39 (16,6)	62 (26,4)	97 (41,3)	32 (13,6)	235 (100,0)
Toprak kayması	5 (2,1)	15 (6,4)	70 (29,8)	74 (31,5)	71 (30,2)	235 (100,0)
Çığ	2 (0,9)	11 (4,7)	55 (23,4)	51 (21,7)	116 (49,4)	235 (100,0)
Terör olayları	7 (3,0)	33 (14,0)	64 (27,2)	71 (30,2)	60 (25,5)	235 (100,0)
Mülteci olayları	15 (6,4)	40 (17,0)	66 (28,1)	59 (25,1)	55 (23,4)	235 (100,0)
Biyolojik tehlike	10 (4,3)	25 (10,6)	83 (35,3)	59 (25,1)	58 (24,7)	235 (100,0)

*Satır yüzde verilmiştir

Katılımcıların çalıştığı çevreye göre afet risk değerlendirmesinde %16,2'1 (n=38) depremi, %2,1'i (n=5) fırtına/seli, %2,1'i (n=5) toprak kaymasını, %0,9'u (n=2) çığı, %3,0'ı (n=7) terör olaylarını, %6,4'ü (n=15) mülteci olaylarını ve %4,3'ü (n=10) biyolojik tehlikeyi çok riskli bulmuştur (Tablo 10).

Tablo 11: Katılımcıların Bazı Önermelere Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Bazı önermeler	Oldukça yeterli (%)	Yeterli (%)	Bilmiyor um (%)	Az yeterli (%)	Yeterli (%)	Toplam (%)
Ülkemizde afetler konusunda risk önleme çalışmaları	13 (5,5)	39 (16,6)	39 (16,6)	95 (40,2)	49 (20,9)	235 (100,0)
Ülkemizde yapı denetim sistemi	9 (3,8)	36 (15,3)	45 (19,1)	97 (41,3)	48 (20,4)	235 (100,0)
Ulusal mevzuatımız afet alanında	12 (3,8)	34 (14,5)	67 (28,5)	83 (35,3)	39 (16,6)	235 (100,0)
Yerel yönetimlerin afetlerle mücadelesi	9 (3,8)	39 (16,6)	51 (21,7)	86 (36,6)	50 (21,3)	235 (100,0)

*Satır yüzde verilmiştir

Katılımcıların %40,2'i (n=95) ülkemizdeki afet risk önleme çalışmalarını az yeterli, %41,3'ü (n=97) ülkemizdeki yapı denetim sistemini az yeterli, %35,3'ü (n=83) ulusal afet mevzuatımızı az yeterli, %36,6'sı (n=86) yerel yönetimlerin afetle mücadelesini az yeterli olarak bulmuştur (Tablo 11).

Tablo 12: Katılımcıların Afetlere Karşı Hazırlık Durumlarının Dağılımı

Özellik	Frekans	Yüzde %
Hazırım	48	20,4
Hazırlanıyorum	50	21,3
Hazırlanmaya niyetim var	102	43,4
Hazırlanmaya niyetim yok	35	14,9
Toplam	235	100,0

Katılımcıların afetlere karşı hazırlık durumlarının dağılımına göre %43,9'u (n=102) hazırlanmaya niyetim var, %21,3'i (n=50) hazırlanıyorum, %20,4'ü (n=48) hazırım, %14,9'u (n=35) hazırlanmaya niyetim yok demiştir (Tablo 12).

Tablo 13: Afetlere Karşı Daha Önceden Hazırlığı Olan Katılımcıların Şu Anki Durumlarının Dağılımı

Hazırlık durumu	Frekans	Yüzde %
Evet	36	75
Hayır	12	25
Toplam	48	100

Afetlere karşı daha önceden hazırlığı olan katılımcıların şu an %75'i (n=36) hazır olduğunu belirtmiştir (Tablo 13).

Tablo 14: Katılımcıların Afetler Konusunda Bilinç Düzeyleriyle İlgili Dağılımı

Özellik		Frekans	Yüzde %
Katılımcıların afetler konusundaki yeterli bilinç düzey eksikliklerinin nedenleri	Afet eğitimi yetersizliği	92	39,1
	Umursamazlık	75	31,9
	Kadercilik	20	8,5
	Ne yapacağını bilmeme	48	20,4
Çevrenizdeki insanların afetler konusundaki yeterli bilinç düzey eksikliklerinin nedenleri	Afet eğitimi yetersizliği	109	46,4
	Umursamazlık	69	29,4
	Kadercilik	25	10,6
	Ne yapacağını bilmeme	32	13,6
Toplam		235	100

Katılımcıların afetler konusunda yeterli bilinç düzeyi eksiklikleri nedenleri arasında %39,1 (n=92) ile afet eğitimi yetersizliği, %31,9 (n=75) umursamazlık, %20,4 (n=48) ne yapacağını bilmeme ve %8,5 (n=20) kadercilik yer almaktadır. Çevredeki insanların afetler konusundaki yeterli bilinç düzey eksikliklerinin nedenleri arasındaysa %46,4 (n=109) afet eğitimi yetersizliği, %29,4 (n=69) umursamazlık, %13,6 (n=32) ne yapacağını bilmeme ve %10,6 (n=25) kadercilik yer almaktadır (Tablo 14).

Tablo 15: Katılımcıların Afet Anında Davranış Şekillerini Bilme Durumlarının Dağılımı

Özellik	Frekans	Yüzde %
Davranışı bilme durumu	Biliyorum ve uygulayacağım	86
	Bilgin vardı ama unuttum	35
	Hayır bilmiyorum	48
	Bilgin var ama panik yapacağım	66
Toplam	235	100

Katılımcıların afet anıyla ilgili uygun davranışı %36,6 (n=86) bildiğini ve uygulayacağını, %28,1 (n=66) bilgisinin olduğunu ama panik yapacağını, %20,4 (n=48) bilmediğini ve %14,9 (n=35) bilgisi olduğunu ve unuttuğunu belirtmiştir (Tablo 15).

Tablo 16: Katılımcıların Afet Öncesi Hazırlık İçin Öğrendiklerini Uygulamama Nedenleri

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedenleri	Sayı
Önemsemiyorum	96
Zamanım yok işlerim yoğun	83
Ekonomik durumum yeterli değil	47
Eğitimim yetersiz olduğundan uygulamaya koyamadım	54
Ev benim değil değişiklik yapamıyorum	74
Gerek duymadım çünkü uygun	24
Bu uygulamaların faydası olmaz	23
Ekonomik kriz her şeyi unutturur	52

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedenleri arasında ilk üç sırasıyla, 96 kişi önemsemediği, 83 kişi zamanının olmadığı ve işlerinin yoğun olduğu ve 74 kişi evin kendisine ait olmadığı ifadeleri yer almıştır (Tablo 16).

Tablo 17: Katılımcıların Afetlere Hazırlıkla İlgili Değerlendirmelerinin Dağılımı

Önermeler	Evet		Hayır		Toplam	
	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %	Frekans	Yüzde %
Afetler konusunda eğitim aldım	120	51,1	115	48,9	235	100
Afetler konusunda eğitim aldım, katılımcı belgem veya sertifikam var	15	6,4	220	93,6	235	100
Afetlere hazırlık aile planım var	23	9,8	212	90,2	235	100
Daha önce afetlere hazırlık aile planım vardı ama şimdi yok	19	8,1	216	91,9	235	100
Afet çantam var	30	12,8	205	87,2	235	100
Daha önce afet çantam vardı ama şimdi yok	23	9,8	212	90,2	235	100
Evimizin doğal afetleri de kapsayan sigortası var	52	22,1	183	77,9	235	100
Daha önce evimizin doğal afetleri de kapsayan sigortası vardı ama şimdi yok	19	8,1	216	91,9	235	100
Yetkililerden afet konusunda bilgi aldık	70	29,8	165	70,2	235	100
Son zamanlarda afetle ilgili bir tatbikata katıldım	46	19,6	189	80,4	235	100

Katılımcıların afetlere hazırlık durumlarıyla ilgili %51,1 (n=120) afetler konusunda eğitim aldığı, %6,4 (n=15) afet eğitim sertifikasının olduğu, %9,8 (n=23) afet aile planlarının olduğu, %8,1 (n=19) daha önce afet aile planının olduğu ama şimdi olmadığını, %12,8 (n=30) afet çantasının olduğu, %9,8 (n=23) daha önce afet çantası olup şimdi olmadığını, %22,1 (n=52) evinin doğal afet sigortasının olduğunu, %8,1 (n=19) daha önce evinin doğal afet sigortası olup şimdi olmadığını, %29,8 (n=70) yetkililerden afet konusunda bilgi aldıklarını ve %19,6 (n=46) afetle ilgili tatbikata katıldığını belirtmiştir (Tablo 17).

Tablo 18: Tutuma İlişkin Sorular Maddelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Soru	Ortalama (SS)	Aralık	Maddeler toplam ortalama (SS)	Aralık
Tutum	3,33 (0,42)	1-5	76,74 (9,81)	23-115

*Tutuma ilişkin Sorular

Tutuma ilişkin sorular madde ortalaması $3,33 \pm 0,42$ puan ve tanımlayıcı istatistik puanları ortalaması $76,74 \pm 9,81$ puandır (Tablo 18).

Tablo 19: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Bir Afet Anındaki Davranışlarının Önemlilik Testi

Bir afet anında nasıl davranacağımı						
		Biliyorum ve uygulayacağım%	Bilgim vardı ama unuttum %	Hayır bilmiyorum %	Bilgim var ama panik yapacağım%	Ki-kare p
Cinsiyet	Erkek	36(41,9)	18(51,4)	20(41,7)	13(19,7)	12,920 0,005
	Kadın	50(58,1)	17(48,6)	28(58,3)	53(80,3)	
Evde yaşayan kaç kişi var	Bir kişi	11(12,8)	2(5,7)	6(58,1)	2(3,0)	28,328 0,005
	İki kişi	14(16,3)	(20,0)	14(29,2)	7(10,6)	
	Üç kişi	13(15,1)	10(28,6)	14(29,2)	27(40,9)	
	Dört kişi	32(37,2)	8(22,9)	12(25,0)	18(27,3)	
	Beş ve üzeri	16(18,6)	8(22,9)	2 (4,2)	12(18,2)	

Katılımcıların bir afet anında nasıl davranacağı ile ilgili cinsiyet ve evde yaşayan kişi sayısı arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 19).

Tablo 20: Katımlıların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri				
Önemsemiyorum		Evet %	Hayır %	Ki-kare p
Oturduğunuz ev	Bana ait	30 (32,3)	51 (35,9)	11,106 0,011
	Kira	28 (30,1)	64 (45,1)	
	Aile yanında	28 (30,1)	23 (16,2)	
	Diğer	7 (7,5)	4 (2,8)	

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan önemsemiyorum ile oturduğu evin durumu hakkında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 20).

Tablo 21: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Ekonomik durumum yeterli değil		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Cinsiyet	Erkek	24 (53,3)	29 (33,3)	4,937	0,026
	Kadın	21 (46,7)	58 (66,7)		

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan ekonomik durumum yeterli değil ile cinsiyet arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 21).

Tablo 22: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Ev benim değil değişiklik yapamıyorum		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Oturduğunuz ev	Bana ait	2 (2,7)	79 (49,1)	65,030	0,000
	Kira	54 (73,0)	38 (23,6)		
	Aile yanında	13 (17,6)	38 (23,6)		
	Diğer	5 (6,8)	6 (3,7)		

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan ev benim değil değişiklik yapamıyorum ile oturduğumuz ev arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 22).

Tablo 23: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Gerek duymadım çünkü evim uygun		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Gelir durumu	500-1500	4 (16,7)	87 (41,2)	8,461	0,029
	1501-2500	16 (66,7)	85 (40,3)		
	2501-3500	4 (16,7)	25 (11,8)		
	3501+	0 (0,0)	14 (6,6)		

*Fisher's Exact Test uygulanmıştır

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan gerek duymadım çünkü evim uygun ile gelir durumu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 23).

Tablo 24: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Gerek duymadım çünkü evim uygun		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Öğrenim durumu	İlkokul	1 (4,2)	21 (10,0)	15,318	0,04
	Ortaokul	0 (0,0)	14 (6,6)		
	Lise	5 (20,8)	58 (27,5)		
	Ön lisans	12 (50,0)	28 (13,3)		
	Lisans	6 (25,0)	7 (3,3)		
	Lisansüstü	0 (0,0)	7 (3,3)		

*Fisher's Exact Test uygulanmıştır

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan gerek duymadım çünkü evim uygun ile öğrenim durumu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 24).

Tablo 25: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Ev benim değil değişiklik yapamıyorum		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Oturdüğunuz ev	Bana ait	15 (62,5)	66 (31,3)	10,805	0,013
	Kira	4 (16,7)	88 (41,7)		
	Aile yanında	5 (20,8)	46 (21,8)		
	Diğer	0 (0,0)	11 (5,2)		

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan ev benim değil değişiklik yapamıyorum ile oturduğumuz ev arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 25).

Tablo 26: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Bu uygulamaların faydası olmaz		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Evde yaşayanlar arasında çocuk olması	Hayır	16 (69,6)	101 (47,6)	3,989	0,046
	Evet	7 (30,4)	111 (52,4)		

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan bu uygulamaların faydası olmaz ile evde yaşayanlar arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 26).

Tablo 27: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afete Hazırlık Bilgileri Arasındaki Önemlilik Testi

Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri					
Ekonomik kriz her şeyi unutturur		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Meslek	Ev hanımı	7 (13,5)	15 (8,2)	12,883	0,012
	Öğrenci	5 (9,6)	43 (23,5)		
	Özel sektör	23 (44,2)	86 (47,0)		
	Memur	12 (23,1)	36 (19,7)		
	Emekli	5 (9,6)	3 (1,6)		
Çocuk durumu	Yok	17 (32,7)	93 (50,8)	9,356	0,044
	Bir tane	11 (21,2)	33 (18,0)		
	İki tane	16 (30,8)	41 (22,4)		
	Üç tane	8 (15,4)	11 (6,0)		
	Dört ve üzeri	0 (0,0)	5 (2,7)		
*Fisher's Exact Test uygulanmıştır					
Öğrenim durumu	İlkokul	10 (19,2)	12 (6,6)	14,884	0,008
	Ortaokul	6 (11,5)	8 (4,4)		
	Lise	8 (15,4)	55 (30,1)		
	Ön lisans	7 (13,5)	33 (18,0)		
	Lisans	21 (40,4)	68 (37,2)		
	Lisansüstü	0 (0,0)	7 (3,8)		
*Fisher's Exact Test uygulanmıştır					

Katılımcıların afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan ekonomik kriz her şeyi unutturur ile meslek, çocuk ve öğrenim durumu arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 27).

Tablo 28: Katılımların Bazı Özellikleri İle Afet Konusunda Eğitim Almaları Arasındaki Önemlilik Testi

Afetler konusunda eğitim aldım					
Önemsemiyorum		Evet %	Hayır %	Ki-kare	p
Meslek	Ev hanımı	4 (3,3)	18 (15,7)	12,126	0,016
	Öğrenci	25 (20,8)	23 (20,0)		
	Özel sektör	63 (52,5)	46 (40,0)		
	Memur	25 (20,8)	23 (20,0)		
	Emekli	3 (2,5)	5 (4,3)		

Katılımcıların meslek grupları ile afetler konusunda eğitim almaları arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Meslek gruplarından özel sektör %52,5 (n=63) ile diğer meslek gruplarına göre daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 28).

Tablo 29: Katılımcıların Bazı Özellikleri İle Evinde Afet Çantası Bulunması Arasındaki Önemlilik Testi

		Evinde afet çantası var			
		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Evinde yaşayanlar arasında çocuk olması	Hayır	21 (70,0)	96 (46,8)	5,620	0,018
	Evet	9 (30,0)	109 (53,2)		
Evinde yaşayanlar arasında acil bir durumda özel yardıma ihtiyacı olabilecek var mı?	Hayır	27 (90,0)	147 (71,7)	4,556	0,033
	Evet	3 (10,0)	58 (28,3)		

Katılımcılardan evinde afet çantası olması ile evde yaşayanlar arasında çocuk ve acil bir durumda yardıma ihtiyacı olması arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Evinde çocuk ile birlikte yaşayanların 53,2 (n=109) ve evinde acil duruma ihtiyaç olan biriyle yaşayanların %28,3 (n=58) evinde afet çantası olmadığını belirtmiştir ($p<0,05$) (Tablo 29).

Tablo 30: Katılımcıların Bazı Özellikleri İle Yetkililerden Afet Konusunda Eğitim Alınmasıyla Arasındaki Önemlilik Testi

		Yetkililerden afet konusunda bilgi aldık			
		Evet%	Hayır%	Ki-kare	p
Çocuğu olanlar	Yok	44 (62,9)	66 (40,0)	10,313	0,001
	Var	26 (37,1)	99 (60,0)		
Meslek grubu	Ev hanımı	2 (2,9)	20 (12,1)	5,646	0,004
	Öğrenci	24 (34,3)	24 (14,5)		
	Özel sektör	31 (44,3)	78 (47,3)		
	Memur	12 (17,1)	36 (21,8)		
	Emekli	1 (1,4)	7 (4,2)		
Evinde yaşayanlar arasında acil bir durumda özel yardıma ihtiyacı olabilecek var mı?	Hayır	60 (85,7)	114 (69,1)	7,067	0,008
	Evet	10 (14,3)	51 (30,9)		

Katılımcılardan yetkililerden afet konusunda eğitim alma ile çocuğu olanlar, meslek grupları ve evde yaşayanlar arasında özel bir yardıma ihtiyacı olması arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Çocuğu olmayanlar %62,9 (n=44) ile çocuğu

olanlardan %37,1 (n=26) daha fazla eğitim almıştır. Meslek grupları arasından özel sektör çalışanları %44,3 (n=31) en fazla eğitim alan meslek grubudur. Evde özel yardıma ihtiyacı olan birisiyle yaşayanlar %14,3 (n=10) yaşamayanlardan %85,7 (n=60) daha az eğitim almıştır ($p<0,05$) (Tablo 30).

Tablo 31: Bazı Çok Gruplu Bağımsız Değişkenler İle SBYD-II Ölçek Puanı Arasındaki İlişki

Kruskal Wallis		n	Sıra ortalaması	Ki-kare	P	Anlamlı fark
Yaş	18-19	6	122,67	2,767	0,736	
	20-29	107	116,87			
	30-39	57	127,38			
	40-49	42	113,83			
	50-59	19	100,61			
	60-65	4	133,88			
Medeni durum	Evli	139	116,51	2,124	0,346	
	Bekar	87	117,04			
	Boşanmış/dul/ayrı yaşıyor	9	150,33			
Mesleğiniz	Ev hanımı	22	123,43	0,896	0,925	
	Öğrenci	48	112,75			
	Özel sektör	109	119,48			
	Memur	48	119,86			
	Emekli	8	103,19			
Gelir durumunuz	500-1500	91	121,48	2,088	0,554	
	1501-2500	101	111,91			
	2501-3500	29	119,45			
	3501+	14	136,36			
Öğrenim durumunuz	İlkokul	22	97,57	5,957	0,310	
	Ortaokul	14	102,36			
	Lise	63	129,83			
	Ön lisan	40	115,46			
	Lisans	89	116,08			
	Yüksek lisans/doktora	7	145,93			
Oturduğunuz ev	Bana ait	81	112,09	0,029	0,986	
	Kira	92	113,35			
	Aile yanında	51	111,61			

Araştırmada katılımcıların tutuma ilişkin sorular ile çok gruplu değişkenler (yaş, medeni durum, meslek, gelir durumu, öğrenim durumu ve oturduğu evin durumu) arasında istatistiksel bir ilişki bulunmamaktadır. ($p>0,05$) (Tablo 31).

Tablo 32: Bazı İki Gruplu Bağımsız Değişkenler İle SBYD-II Ölçek Puanı Arasındaki İlişki

Mann Whitney		n	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Cinsiyet	Erkek	87	115,09	10012,50	6184,50	0,614
	Kadın	148	119,71	17717,50		
Çocuk durumu	Yok	110	120,54	13259,50	6595,50	0,591
	Var	125	115,76	14470,50		
Evde yaşayanların arasında çocuk var	Evet	118	114,11	13465,00	6444,00	0,378
	Hayır	117	121,92	14265,00		
Evde yaşayanların arasında yaşlı var	Evet	20	126,90	2538,00	1972,00	0,540
	Hayır	215	117,17	25192,00		
Evde yaşayanların arasında engelli var	Evet	14	106,29	1488,00	1383,00	0,506
	Erkek	87	115,09	10012,50		
Evde yaşayanların arasında acil durumda yardıma ihtiyacı olan var	Kadın	148	119,71	17717,50	4955,50	0,441
	Yok	110	120,54	13259,50		

Araştırmada katılımcıların tutuma ilişkin sorular ile iki gruplu değişkenler (cinsiyet, çocuk durumu, evde yaşayanların arasında çocuk, yaşlı, engelli veya yardıma ihtiyacı birinin olması durumu) arasında istatistiksel bir ilişki bulunmamaktadır. ($p>0,05$) (Tablo 32).

TARTIŞMA

Afetler yaşamımızın her anında karşılaşılabileceğimiz doğa ve insan kaynaklı olaylardır (Gökçekuş ve diğerleri, 2018: 3). Afetlerin ne zaman ve nerede olacağı bilinmemesine rağmen risk durumu ve tahmini etkileri birçok yöntemler ile hesaplanmaya çalışılmaktadır (Fahjan ve diğerleri, 2015: 25). Ortaya çıkan kötü sonuçlara karşı da önleyici eylem planları hazırlanmaktadır. Fakat yapılan bu hazırlık çalışmalarından istenilen sonuçları elde etmekte zorlanılmaktadır. Afetlerin oluşturduğu zararlar ve zorluklar bilinmesine rağmen insanlar afetlere hazırlıkta yeterli durumda değildirler (İnal ve diğerleri, 2018: 123). Afetlere karşı insanların yeterli düzeyde hazırlanmamalarının sebepleri aslında eğilimlerinin o yönde olmamasıdır. Bu eğilimler, sahip olduğumuz tutumlarımızı tanımlarlar (Topkaya ve Yalın, 2005: 16). Araştırmada bu eğilimleri etkileyen değişkenleri belirlemek ve afete hazırlık tutumu kavramını incelemek amaçlanmıştır.

Daha önce yapılan çalışmalar tarandığında afet-hazırlık-tutum konularını beraber değerlendiren yeterli kaynak bulunmamaktadır. Khalid ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada afet-tutum konuları üzerinde durulmuş ve tutum öğelerinin afetle olan ilişkisi irdelenmiştir. Afetleri genel ve özel ontolojik (Genel ontoloji, bir felaket sınıfının (örneğin, doğal afet) anlamını tanımlarken, özel bir ontoloji, bir felaket tipinin (örneğin, doğal afet için tsunami) anlamını tanımlar.) olarak iki şekilde ele alarak, afetler için tutum (düşünce, duygu, davranış) modellemesi geliştirmeye çalışılmıştır (Khalid ve diğerleri, 2010).

Araştırmaya, Isparta il merkezinde ikamet eden 235 kişi katılmış ve 3 bölümden oluşan bir soru formu uygulanmıştır. İlk bölümde araştırmaya katılanların demografik özelliklerine incelendiğinde %63,0'ı kadın, %37,0'ı erkektir. Kadın katılımcı sayısının yüksek olması sonucun değerlendirilmesinde ayrıca önem taşımaktadır. Nepal'de yapılan afet riskinin azaltılmasına yönelik bir projeye kadın katılım oranı %39 iken, erkek katılım oranı %34 olarak gerçekleşmiştir. Yine tahliye tatbikatlarına %42'i kadın,%31'de erkek katılmıştır (ISDR, 2008: 44-47). Odabaş yaptığı çalışmada, kadınların toplumdaki etkisinin yüksek olması ve aldığı eğitimleri çocuklarına aktarmadaki başarıları nedeniyle afet yönetiminin içinde olmaları gerektiğini belirtmiştir (Odabaş, 2010: 2). Ayrıca kadınların afet yönetimine aktif

katılmaları kalkınma planlarında da yer almaktadır (UNDP, 2004). Kadınlar kalkınma planlarına ancak 1970 li yıllarda itibaren dahil edilmiş ama afet yönetimi içine katılmaları yine sınırlı kalmıştır (Odabaş, 2010: 32). Afetlerin zararların azaltılmasına yönelik yapılan uluslararası çalışmalardan 2005 yılında kabul edilen Hyogo Eylem Çerçevesi ile 2015 yılında kabul edilen Sendai Eylem Çerçevesinde kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanarak kadınların afet yönetimi süreçlerine etkin katılımının sağlanmasına yönelik kararlar alınmıştır (Kuterdem ve Akın, 2011:3).

Katılımcıların yaklaşık %72'si 40 yaşının altındadır. Yaş ortalamasının yüksek olmaması afetlere hazırlık tutumunun kalıplaşmadan olumlu eğilim sağlanması açısından önemlidir. Bununla birlikte daha çok gençler afetler konusunda bilgi ve etkinliklere ulaşmak istemektedirler. (Gerdan, 2019: 107). Amerika da yapılan bir çalışmada da 50 yaş üstü bireylerin afet konusunda yapılan hazırlık çalışmalarına daha az katıldıkları anlaşılmıştır (Al-Rousan ve diğerleri, 2014: 510). Türkiye'de AFAD tarafından yürütülen afet eğitimi projeleri kapsamında "Afete Hazır Gençler" adıyla gençlere yönelik eğitimler gerçekleştirilmektedir. Başka bir yönden incelediğimizde gençlerin STK'lara ileri yaşta olanlardan daha fazla üye oldukları görülmektedir (Balaban ve İnce, 2015: 150). Özellikle afetlerle ilgili kurulan STK'ların gençlerden oluşmaktadır ve aktif olarak görev almaktadırlar. 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile STK'lar ile protokol imzalanarak ve 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu ile gönüllülerin etkinleştirilmesi gereğince ortak çalışma alanları oluşturulmaya çalışılmakta ve böylece gençlerin afet yönetimi içindeki oranı artırılmaktadır.

Kişilerin medeni durumlarına baktığımızda evli olanların fazla olduğu görülmektedir. Çocuk sahip olup olmadıklarına baktığımızda ise %54'üne yakını bir ya da daha fazla çocuğa sahiptir. 30 ilde 3.728 kişi ile yapılan bir soru formu çalışmasında "yaşamınızı anlamlı kılan değerler" sıralamasında çocuk %85 gibi yüksek bir oranda çıkmıştır (Toprak ve diğerleri, 2004: 42). Çocuk sahibi aileler afetlere hazırlanırken tutumlarını hem kendilerine hemde çocuklarına yönelik düzenlemelilerdir. Çanakkale ilinde yapılan bir araştırmada, çocuk sayısının fazla olduğu evlerde afetlere direnç seviyesinin de fazla olduğu sonucuna varılmıştır (Sefa, 2017: 98). Fakat yaptığımız çalışmada bu araştırmayla bağdaşmayan bir sonuç

olarak evde çocuk ile birlikte yaşayanların %50'den fazlası evinde afet çantası olmadığını belirtmiştir ($p<0,05$). Çalışkan (2019) ve Çelebi (2014) yaptıkları çalışmalarda afet çantasının, afete hazırlığı gösteren en önemli belirleyicilerden bir tanesi olduğunu bulmuşlardır (Çalışkan, 2019: 176; Çelebi, 2014: 54). Ayrıca afet çantasının hazırlanılmasını teşvik etmek amacıyla, çanta içerisinde bulundurulması gerekenlerin listesi hazırlanarak okullara ve kurumlara dağıtım çalışmaları yapılmaktadır (FEMA, 2014b).

Meslek gruplarına göre incelediğimizde katılımcılarının yarıya yakınının özel sektör çalışanlarının oluşturduğu görülmektedir. Meslek grupları ile afetler konusunda eğitim almaları arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Meslek gruplarından özel sektör %52,5 ile diğer meslek gruplarına göre daha yüksek bulunmuştur. Özel sektör çalışanlarının afetlere hazırlık tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir. Afet yönetimi tanımı içine baktığımızda da tüm kamu ve özel sektör sisteme dâhil edilmektedir (Özler, 2011: 5). ABD'de yapılan ulusal yardım ve kurtarma çalışmalarına özel kurum personelinin katılımı özellikle istenilmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 153). Gözüm ve Arslan (2017) yaptığı çalışmada, özel sektör çalışanlarının afetlerle ilgili "*eğitim aldınız mı*" sorusuna, araştırmadakine benzer oranda evet sonucu çıkmıştır. Bu sonuçlar personelin çalıştığı kurumun hem devamlılığına hemde gelişmesine önemli katkı sunmaktadır. (Gözüm ve Arslan, 2017: 112).

Bir toplumun gelişmişliğini ve refah düzeyini gösteren etmenlerden en önemlisi eğitim seviyesi olarak belirtilmektedir (Büyükarslan, 1995: 538). Eğitim seviyesinin yüksek olması afetlere karşı farkındalık seviyesinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Polat (2014) yaptığı çalışmada, kişilerin eğitim seviyesi yükseldikçe afetlere karşı tutumlarının değiştiği ve eğitim çalışmaları düzenlenirken öğrenim seviyesinin göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir (Polat, 2014: 120). Araştırmamıza katılanların büyük çoğunluğu ön lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir. Bu anlamda incelediğimizde, üniversite mezunları afetler konusunda hem çevresine hemde topluma yararlı olabilmektedirler (Tan ve diğerleri 2017). Eğitim durumu arttıkça afete hazırlık bilgisinin arttığı fakat uygulamada eksik kaldığı bulunmuştur (Tablo 24,27). Çelebi (2014) yaptığı çalışmada benzer sonuca ulaşmış ve eğitim seviyesiyle afet hazırlık davranışının azaldığını ortaya koymuştur (Çelebi,

2014: 43). Son yıllarda afet yönetimi başlığı altında üniversitelerde ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde programlar açılmakta ve öğrenciler yetiştirmektedir (Maya ve Çalışkan, 2016: 587). Buralardan yetişen öğrencilerin meslek hayatına atıldıktan sonra afet yönetimi sistemine olumlu katkı yapacakları düşünülmektedir.

Katılımcıların ikamet ettikleri evlerin %34,5 kendine ait, 39,5'i kira, %21,7 aile yanı, %4,7 diğer şeklindedir ve afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedeni olan ev benim değil değişiklik yapamıyorum ile oturduğumuz ev arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç kiracıların afet tutumlarını davranışa dönüştürmede bazı zorluklar yaşadığını göstermektedir. Ülkemizde afetlere hazırlıkta yerleşim yeri içerisinde yapılacak değişikliklere yönelik veya herhangi bir afet sonrası kiracıların durumunu ilgilendiren bir düzenleme olmadığı için kiracı durumunda olanlar yapısal veya yapısal olmayan değişiklikleri yapamamaktadırlar. Sadece ülkemizde değil dünya genelinde kiracıların bu sorunu bilinmekte ve herhangi bir iyileştirme yapılmamaktadır (Legal Aid, 2018). Herhangi bir afet nedeniyle kiracı olarak bulunduğu mülkün zarar görmesi sonucunda yapılan hak sahipliği çalışmaları doğrultusunda Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik gereğince kiracılar hak sahibi olamamaktadır. Fakat Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun'da; bu kanun kapsamına giren yörelerde fiilen oturdukları konutları veya fiilen kullandıkları işyerleri tabii afet nedeniyle hasar görenlere ödemeler zarar görenlerin malik veya kiracı durumunda olup olmadıklarına bakılmaksızın hak sahipliği dışında karşılıksız olarak uygun fonlardan yapılır şeklinde ibare bulunmaktadır (4123 Sayılı Kanun, md:5).

Afete hazırlık tutumunu olumlu olarak etkileyebilecek olan hane halkı içerisinde acil bir durumda özel yardıma ihtiyaç olanlar %26,0'dır. Dezavantajlı gruplar olarakta nitelendirilen bu kişiler afet olgusu içerisinde farklı ihtiyaç ve gereksinimlere sahiptirler. Yapılacak hazırlık planları ve afet eğitimleri özel yardıma ihtiyaç olanların durumlarına göre düzenlenmelidir (Altun, 2016: 188). Bangladeş'te yaşayan 12 milyon engellinin afet yönetimi içindeki haklarını korumak için National Forum of Organizations Working with the Disabled adında STK konsorsiyumu kurulmuştur (Alexander ve diğerleri, 2012: 388). Katılımcılardan yetkililerden afet konusunda eğitim alma ile evde yaşayanlar arasında özel bir yardıma ihtiyacı olması

arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Evde özel yardıma ihtiyacı olan birisiyle yaşayanlar yaşamayanlardan daha az eğitim almıştır. Evinde afet çantası olması ile evde yaşayanlar arasında acil bir durumda yardıma ihtiyacı olması arasında istatistiksel bir ilişki bulunmuştur. Evinde acil duruma ihtiyaç olan biriyle yaşayanların %28,3 evinde afet çantası olmadığını belirtmiştir. Araştırmada bu oranların oldukça düşük çıkması engelli bireyler ve ailelerinin yeterli düzeyde afet eğitimi alamamasının bir sonucu olarak düşünülebilir. Kırıkkaya ve Gerdan (2018) tarafından özel yardıma ihtiyacı olan bireyler üzerinde yapılan soru formu çalışmasında, katılımcılar afet öncesi ve anında tam olarak ne yapması gerektiğini bilememektedirler sonucu elde edilmiştir (Kırıkkaya ve Gerdan: 2018: 124). New Orleans'ta 2000 yılında yapılan nüfus sayımında, %15,6 sının engelli birey olduğu ve bunlarında %6,8 'inin afet anında gerekli reaksiyonu gösteremeyeceği anlaşılmıştır (Spence ve diğerleri, 2007: 395). Bu durumun önüne geçebilmek için ülkemizde özel gereksinimli bireyler ve yakınlarının afetlere hazırlıklı olmaları sağlamak amacı ile AFAD engelli bireyler ve ailelerine yönelik özel çalışmalar yürütmektedir (AFAD, 2015). 2019 yılında Eskişehir'de "Özel Gereksinimli Bireyler İçin Afet Risklerinin Azaltılması Çalıştayı" düzenlenmiştir. Bu çalışmalara benzer şekilde İrlanda Cumhuriyeti, tehlikelere karşı uyarılmalarını sağlamak için engellilerin tahliye edilmesine ve binaların tasarlanmasına ilişkin yenilikçi bir kitap yayınlamıştır (National Disability Authority 2008). Özellikle FEMA tarafından engelliler için özel olarak hazırlanmış acil durum rehberleri bulunmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümü, afet bilinç düzeyini ölçmeye yönelik genel afet bilgi değerlendirmesini içermektedir. Bu bölümde katılımcıların afetleri nasıl tanımladığı ve afetler hakkındaki bilgi düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır. Ayrıca afetlere hazırlık durumlarıyla ilgili tutumları da incelenmiştir. Katılımcılar "*sizin için afet kavramı ne ifade etmektedir?*" (Birden fazla seçenek işaretlenmiştir) (n sayısı örneklem hacmini geçmektedir) sorusuna %54 (n=234) kişi afeti deprem, sel, toprak kayması gibi doğal olaylar, %17 (n=73) kişi mülteci akını ve terörizm olayları, %15 (n=69) kişi büyük fabrika yangınları veya biyolojik/nükleer kazalar ve %12 (n=57) kişi kuş gribi, domuz gribi gibi salgın oluşturabilecek hastalıklar olarak tanımlamaktadır (Tablo 6). Araştırmaya benzer olarak Erzurum ilindeki öğrencilerle yapılan çalışmada afet denince ilk akla gelenin deprem ve sel olduğu bulunmuştur

(Özelmacı, 2016: 27). Yaşanılan bölgedeki afetlerin çeşit ve yoğunluğuna göre insanlar afetleri o yönde anlamlandırmaktadır. Filipinler ve Tayland'da yapılan çalışmalarda bölge halkının en fazla tsunami afetine karşı farkındalığı olduğu bulunmuştur (Hoffmann ve Muttarak, 2017). Dikmenli ve Gafa' nın (2017) yaptığı çalışmada afetler en fazla deprem ve sel olarak tanımlanmıştır. Yapılan bu çalışma ile afet kavramları arasındaki anlam kargaşasına dikkat çekmek istenmiştir. Literatürde bir afet tipine karşı farklı birçok tanımlamanın mevcut olduğu ve bu durumun düzeltilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir (Dikmenli ve Gafa, 2017: 27-28).

Afet yönetiminin tanımına baktığımızda, insanların yaşadıkları bölgelerdeki afetler hakkında detaylı bilgi sahibi olmaları ve tekrarı durumunda hazır olma çalışmaları şeklindedir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 151). Araştırmada katılımcıların yaşadığı bölgedeki geçmiş on yıla ait afetlere ilişkin yaklaşık %38'in bilgisinin olmadığı bulunmuştur. Bulundukları çevre hakkındaki yeterli bilgi seviyesine sahip olmayan bireylerin farkındalık düzeyleri yeterli olmayabilir ve bunu arttırmak için çalışmalar yapılması gerekmektedir (Tanaka, 2005: 202). Mızrak'ın (2017) yaptığı afet-yaşanılan bölge arasındaki detaylı çalışmada; erkeklerin kadınlara göre, eğitim seviyesi yüksek olanların düşük olanlara göre, aylık geliri 3001'den fazla olanların 501-1000 arasında olanlara göre, afete maruz kalanların kalmayanlara göre, afet eğitimi alanların almayanlara göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu ve bunlarında hazırlık tutumlarının olumlu etkileyeceği sonucu bulunmuştur (Mızrak, 2017). Araştırmaya katılanlara ikamet ve çalıştıkları bölgelere ait afet risk değerlendirmesi yapılmıştır. Her iki bölgede de deprem afeti yüksek riskli, çığ afeti düşük riskli bulunmuştur. Araştırmanın yapıldığı bölge risk durumu ile araştırmaya katılanların cevapları bir biri ile örtüşmektedir. Özelmacı (2016) tarafından Trabzon'da yapılan çalışmada, çalışmaya katılanlardan bölgenin afet risk değerlendirmesi yapılması istendiğinde deprem afeti yüksek riskli sonucu bulunmuştur. Fakat Trabzon ilinin afet risk durumu incelendiğinde ise heyelan afetinin yüksek riskli konumda olduğu görülmektedir. Buda araştırmaya katılanların bölgelerini tanımadıkları sonucunu göstermektedir (Özelmacı, 2016: 72). Hindistan'ın Karnata eyaletinde kurulan merkezde, yerel afet risklerine karşı bölge

halkı bilgilendirilerek tutumlar olumlu olarak geliştirilmesi sağlanmaktadır (Samra, 2004: 84).

Ülkelerin sürdürülebilir kalkınma ve güvenlik gereklilikleri arasında olan afet yönetimi kamunun asli görevlerindendir (Şahin, 2016: 938). Bu anlamda araştırmadaki bazı önermelere verilen cevaplarda katılımcıların %40,2'i ülkemizdeki afet risk önleme çalışmalarını az yeterli, %41,3'ü ülkemizdeki yapı denetim sistemini az yeterli, %35,3'ü ulusal afet mevzuatımızı az yeterli, %36,6'sı yerel yönetimlerin afetle mücadelesini az yeterli olarak bulunmuştur. Henrich ve diğerlerinin (2018) yaptığı çalışmada, katılımcıların bazı risklere karşı risk tolerans seviyelerindeki yetersizlik nedeniyle mevzuat düzenlemesi öngörmektedirler (Henrich ve diğerlerinin, 2018). Ülkemizin afet yönetim şekli 1944 yılı öncesi yapılan çalışmalar, 1944-1958 yılları arasında yapılan çalışmalar, 1958-1999 yılları arasında yapılan çalışmalar ve 1999 yılı sonrasında yapılan çalışmalar olarak 4 bölüme ayrılmaktadır (Öztürk, 2003: 42). Geçmiş yıllardaki çalışmalar ziyade günümüzü etkileyen çalışmaları incelersek, 1959 yılında çıkarılmasına rağmen hala geçerliliğini koruyan 7126 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirler ile Yapılacak Yardımlara Dair Kanun bulunmaktadır. Bu kanun geçerliliğini korumakta fakat afet sonrası döneme odaklanmış re-aktif bir özellik göstermektedir. 2009 yılında kabul edilen 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile yürürlükte bulunan 3 kurum (Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü) kapatılarak yerine Afet ve Acil Durum Başkanlığı kurulmuştur (Özmen ve Özden, 2013: 14-17). Gerçekleştirilen yeni sistem ile bütünleşik afet yönetim sistemine geçmiştir ve hem yapısal hem de işlevsel olarak reformlar yapılmıştır. Fakat sonuca bakıldığında yapılan çalışmaların ya insanlara aktarılmasında da eksiklikler ya da insanların elde etmesinde zorluklar olduğu görülmektedir. Yapılan mevzuat ve kamu çalışmalarının afetlere hazırlık tutumları olumlu yönde sağlanamıyorsa afetlerden zarar görecektir bir ülke durumuna gelebiliriz (Kayrancıoğlu, 2007: 140). Dünyadaki örnekleri incelediğimizde; FEMA'nın Katrina kasırgasındaki çalışmalarına yönelik yapılan ampirik çalışmada; yapılan hatalar ve sürecin uzun tutulması nedeniyle halk bu durumdan olumsuz etkilenmiş ve güven duyguları sarsılmıştır (Nicholls ve Picou, 2013: 352). Afet zararlarının ulusal olarak

önlenmesi için mevzuat çalışmaları ile beraber personel ve kaynak çalışmalarına da önem verilmelidir (Genç, 2008: 73)

Katılımcıların afetlere karşı hazırlık durumları incelendiğinde %20 'lik kesim hazırım derken, %43'lük kesim ise hazırlanmaya niyeti olduğunu belirtmiştir. Hazırlanmaya niyeti olanların oranının yüksek olması katılımcıların eğitim almak için istekli olduklarının da bir göstergesidir. Taşkiran'ın (2015) çalışmasında, hemşirelerin afetlere yeterli düzeyde hazırlıklı olmadıkları ve bu nedenden dolayı afetlere hazırlık eğitimi almak istedikleri sonucuna ulaşmıştır (Taşkiran, 2015: 57). Şahin ve diğerlerinin (2018) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada afet bilinç düzeylerinin yüksek olmasına karşın afet hazırlık düzeylerin düşük olduğunu belirlemiştir (Şahin ve diğerleri, 2018: 157). Afetlere hazırlıkta afet risk toleransı etkisi tutumların eğilim göstermesine neden olabilmektedir. Bilinmeyen risk (nükleer kaza) ve korkutucu risk (büyük depremler) bireylerin risk toleransı seviyelerini etkilediği ve bu nedenle daha fazla düzenleme yaptıkları bulunmuştur (Henrich ve diğerleri: 2018). Hazırlık davranışının ortaya çıkması için sadece istekli olmanın yetmeyeceği, isteklerin elde edilmesi için eylem gösterilmelidir. Bireysel olarak yapılan hazırlıklar sürekli olarak güncellenmeli ve oluşan eksiklikler giderilmelidir. Afetlere hazırlıkta olumlu olan tutumların zaman geçtikçe pekişeceği düşünülmektedir (Koçak ve diğerleri, 2015: 184). Yaptığımız araştırmada bu durumu desteklemekte ve daha önceden hazırlığı olan katılımcıların %75'i hala hazır olduğunu belirtmiştir. Afetlere hazırlıkta afetlerin tiplerine göre yapılacak çalışmalar bireylerin daha farklı boyutlarda kendilerini geliştirmelerini sağlayacaktır. Son yıllarda dolu yağışına karşı uzman ve yetkililerden uyarılar yapılarak araçlarının zarar görmemesi için dikkat etmeleri istenmiş fakat bireyler ne yapacaklarını bilemeyip değişik yöntemler kullanmıştır (Kadioğlu, 2012: 110).

Afet anında insanların sahip oldukları afete hazırlık tutumunun boyutlarının ortaya çıkmasında farklılık oluşabilmektedir. Deprem anı ile sel anında aynı sıralamayla davranışa ulaşamayabiliriz. Deprem anındaki şok ile önce davranış, düşünce ve duygu boyutlarını sıralarken, sel anında duygu, düşünce ve davranış boyutlarını sergileriz. Davranış ne kadar doğru sergilersek afetlerden en az zararla kurtulma şansımız artmaktadır. Katılımcıların yarıya yakını uygun davranışı bildiğini

ve gerektiğinde uygulayabileceğini belirtirken, %28'lik kesim bilgisinin olduğunu ama gerektiğinde panik yapabileceği için tam olarak uygulayamayabileceğini belirtmiştir. Uygun davranışı sergileyebilmek için insanlar panik yapmamalıdır. Uygun düşünme ve etkili kararlar davranışın doğruluğunu arttırmaktadır. 2012 yılında Costa Cordio adlı gemi batarken yolcuları birçok doğru davranış sergilemişlerdir. Bazı yolcular telefon uygulamalarını geminin konumunu paylaşmak için kullanırken, diğerleri bir sonraki güvenli güverteye ulaşabilmek için çarşafardan merdivenler yapmışlardır. Bununla birlikte, araştırmalar, acil durumdaki kişilerin yalnızca% 10-25'inin hızlı ve etkili bir eylemde bulunabileceğini göstermektedir. Diğer felaket mağdurları (insanların yaklaşık% 65-80'i) kararsız hale gelecek ve şaşkın bir şekilde hareket edeceklerdir. Kalanların% 10-15'i karışıklık, ağlama, felç geçirme, korku ve histeri gibi ciddi uyumsuz davranış sergileyebileceklerdir (Robinson, 2012).

Katılımcılara afet öncesi hazırlık için öğrendiklerini uygulamama nedenleri sorusu yöneltildiğinde (Birden fazla seçenek işaretlenmiştir)(n sayısı örneklem hacmini geçmektedir) ilk üç sırada %21 (n=96) kişi önemsemediği, %18 (n=83) kişi zamanının olmadığı ve işlerinin yoğun olduğu ve %16 (n=74) kişi evin kendisine ait olmadığı söylemişlerdir. Bunun nedeni ise afetlere hazırlık durumlarıyla ilgili sorulara (Afet aile planlarının olduğu, Hayır: %90,2, Afet çantam var, Hayır: %87,2, Yetkililerden afet konusunda bilgi aldık, Hayır: %70,2, Son zamanlarda afetle ilgili bir tatbikata katıldım, Hayır: %80,4) büyük oranda hayır cevabı verilmesidir. Afete hazırlık tutumlarımızın olumsuz olarak eğilim göstermesi sonucu davranışlarımızda olumsuz olarak ortaya çıkmaktadırlar. Yetkililere düşen görev, ortaya çıkan bu olumsuz tutumları kalıplaşmadan değiştirmektir. Tutumlar yeni bilgi edinildiğinde, güven sağlandığında, teşvik edildiğinde ve mecburiyetler oluştuğunda değişebilmektedir (Tavşancıl, 2014: 81). Bu şartları sağlayabilmek içinde sosyal medya, televizyon, radyo, gazete gibi iletişim kanallarını kullanılmalıdır.

Bireylerin sahip oldukları tutumlar davranış olarak sergilenmediği sürece fark edilemeyecektir (Kağıtçıbaşı, 2010: 118). Satın alacağı bir ev için deprem dayanıklılık testi isteyen kişinin afetlere yönelik olumlu tutumlara sahip olduğunu düşünebiliriz. Afetlere karşı yeterli düzeyde hazır olabilmemiz için sadece bireysel değil, toplumsal ve ulusal tutumlarımızın da olumlu yönde gelişmesi gereksinimdir.

Bu gereksinimleri karşılayabilmek içinde planlama, eğitim ve tatbikat süreçlerini en iyi şekilde tamamlamak gerekmektedir. İşte insanlar bu gereksinimleri yerine getirirken ya sürecin bir yerinde ayrılıyor ya da sürece hiç dâhil olmuyorlar. Araştırmaya katılanlara afetler konusundaki yeterli bilinç düzey eksikliklerinin nedenini sorulduğunda %39,1 gibi büyük bir çoğunluk afet eğitimi yetersizliği olduğunu belirtmiştir. Çevresindeki insanların yeterli bilinç düzey eksikliklerinin nedenini sorulduğunda ise %46,4 afet eğitimi yetersizliği olarak cevap vermiştir. Bu cevapların arkasından umursamazlık gelmektedir ve bunun da en önemli nedeni yine eğitim eksikliği olarak görülmektedir. Fakat katılımcılara afetlerle ilgili herhangi bir eğitim alıp almadığı sorulduğunda ise katılımcıların yarısı bu soruya evet cevabını vermiştir. Bu da açıkça ortaya koyuyor ki afet eğitimi yeterli derecede kaliteli ve etkili verilmediği sürece bu noktadaki eksiklikler devam edebilecektir. Afet eğitimleri vermekte yetkili kurum, 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunun 23 ve 32'nci maddeleri gereğince Sivil Savunma Koleji'ydi. Daha sonra 5902 sayılı kanun ile AFAD'a bağlı olarak Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi kuruldu ve faaliyetlerine devam etmektedir. Afet eğitimlerinin istenilen başarıyı sağlayabilmesi için örgün eğitim sistemi içine dâhil edilmeli ve alanında uzman kişiler tarafında öğretilmelidir (İnal ve diğerleri, 2018: 124). Araştırmamızda görüldüğü gibi ülkemizde deprem, sel, toprak kayması gibi doğal olaylar öncelikli afet tipi olarak bilinmekte ve çalışmalar bu yönde yapılmaktadır. Bunların dışında kalan konularda uzmanlıkların yeterli olmadığı düşünülmektedir (Karaman, 2016: 13). Özelmacı (2016) yaptığı çalışmada öğrencilerin %45'i afetlerle ilişkili bilgileri öğretmenlerinden edindiklerini ifade etmişlerdir (Özelmacı, 2016: 20). Afetlere Mukavemetli Toplum Çalıştay Strateji Rehberinde afet bilinci eğitimlerinde ana sorumlu kamu kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı ve Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığında olduğunu belirtmiştir (Strateji Rehberi, 2019: 10)

Araştırmanın üçüncü bölümünde tutuma ilişkin sorular sorularak katılımcıların tutumları likert ölçeğinde değerlendirilmiştir. Likert ölçeğinde, tutumları ölçülecek bireylerin ifadeye ne ölçüde katıldığı belirlenmeye çalışılmaktadır (Tavşancıl, 2014: 138). Bu bölümde elde edilen veriler Kruskal Wallis ve Mann Whitney testleriyle analiz edilmiş ve tutuma ilişkin soruların madde ortalaması $3,33 \pm 0,42$ puan ve tanımlayıcı istatistik puanları ortalaması $76,74 \pm 9,81$

puandır. Tutuma ilişkin soruların ile iki ve çok gruplu değişkenler arasında istatistiksel bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$) (Tablo 31) (Tablo 32). Fakat oluşturulacak yeni soru formları ile afet hazırlık tutumlarının ölçölmesi sağlanabilecektir. Yaptığımız araştırma ile yeni yapılacak çalışmalara yön gösterici olabilmek amaçlanmıştır.

SONUÇ

Yaptığımız araştırma, afetlerin oluşma şekli ve sayılarında değişiklikler göstererek her zaman olabileceğini ve afetler nedeni ile meydana gelebilecek her türlü zararın önlenmesi içinde afet öncesi dönem içindeki hazırlık evresine önem verilerek çalışmaların yoğunlaştırılması gerektiği göstermektedir. Bu çalışmaların sadece sorumlu kuruluşlarca değil halkın katılımı ile birlikte en alttaki bireyden üste doğru genişleyerek ilerlemelidir. Burada ise asıl gözlemlenen bireylerin afetlere hazırlık yapmada isteksiz olduklarıdır. Daha da önemlisi bireyler aldıkları eğitimler ve edindikleri tecrübelerle rağmen neden hala afetlere karşı hazırlık düzeyleri yetersiz seviyededir. Bu durum afetlere hazırlık tutumlarımızın oluşturulamaması ve yeterince davranışa dönüştürülememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle çalışmamızın amacını, afetlere hazırlık tutumu kavramın incelenmesi ve bu kavramı etkileyen bireysel değişkenleri belirlemektir. Literatür tarandığında ise bu alanda yapılmış çalışmanın olmadığı için araştırmanın özgün bir çalışma olduğu ve daha sonra yapılacak çalışmalara örnek kaynak olması hedeflenmiştir.

Afetlerin zararların azaltılması ve önlenmesi amacıyla afete hazırlık tutumlarımızın olumlu yönde eğilim sağlayarak davranış boyutunda gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu anlamda afete hazırlık tutumlarımızın alt boyutları oluşturularak afet-hazırlık-tutum ilişkisi irdelenmiştir. Araştırmamızda demografik özellikler, afet bilinç ve hazırlık düzeyi ile tutumları ölçmeye yönelik uygulanan soru formu sonrasında elde edilen bulgular incelenmiştir.

Araştırmamıza daha çok kadınlar ve 40 yaş altı bireyler katılmıştır. Bu elde edilen çıktıların daha önemli olduğunu ve yapılabilecek hukuki düzenlemelerde kadınlara ve gençlere yer verilmesi gerektiğini göstermektedir. Evde 1 veya daha fazla çocukla yaşayanlar ile evde dezavantajlı bireylerle beraber yaşayanlar diğerlerinden daha az afet eğitimi aldığı bulunmuştur. Bunun sonucunda hem kendilerinin hemde dezavantajlı bireylerin afetlerden daha fazla etkilenileceği ortadadır.

Özel sektör çalışanlarının afet eğitimi alma yönünden diğer meslek gruplarından fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi bulundukları kurumlar tarafından verilen zorunlu eğitim ve eğitim çalışmalarının olduğu söylenebilir. Ev

hanımlarının oranının düşük olması ise yapılan afet hazırlık çalışmaların belirli alanlardan ileriye gidemediğini göstermektedir.

Katılımcılar afetleri tanımlarken birinci sırada deprem, sel, toprak kayması gibi doğal olayları seçmişlerdir. Yaptıkları hazırlıklarında genelde bu tip afetlere yönelik olduğu görülmektedir. Fakat son yıllarda afet çeşitliliğın farklılaşması nedeniyle hem hortum ve benzeri doğa olayları hemde ikinci sırada seçilen mülteci akını ve terörizm olayları gibi afet tiplerine karşı hazırlık çalışmaların da yapılması gerekmektedir.

Ülkemizdeki mevzuat ve hazırlık çalışmaları araştırmaya katılanlar tarafından yetersiz bulunmuştur. Bu nedenle bireyler afetlere daha çok bireysel olarak hazırlanmayı tercih etmektedirler. Bireysel hazırlanmaya yönelmelerinin bir nedeni de bireylerin yetkililerden afetlere hazırlıkla ilgili bilgiyi nasıl alacağını bilmemeleri veya öğrenmemeleridir.

Afetlere hazırlık konusunda bireylerin tutumlarını etkileyen en önemli göstergelerden birisi ekonomik şartlardır. Bireylere afetler öncesi öğrendiklerinizi uygulamama nedenleriyle ilgili yönelttiğimiz soruya ekonomik durumlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Fakat katılımcıların gelir durumu dağılımına baktığımızda orta seviye ve üstünde olduğu görülmektedir. Aslında gelir durumu yetersizliğinden çok gelirini afetlerle ilgili herhangi bir gidere aktarmak istemediği görülmektedir. Bireyler afet risk toleransı yapıldığında bu durumun yanlış olduğunu ve afetlere hazırlığının afetlerin meydana getireceği zararları ortadan kaldırmaktan uygun olduğunu göreceklendir.

Bireylerin günlük yaşantıları içindeki yoğunlukları nedeni ile afetlere yeteri kadar hazırlanamadıklarını ve bu durumu değiştirememeleri sonucunda afetlere hazırlığı önemsememe durumuna geldikleri araştırmamızın bulgularında bulunmuştur. Bu sonuç tutumlarımızın olumsuz olarak kalıplaşmaya yönelik eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kalıplaşmış tutumların değiştirilmesinin zor olduğu bilinmektedir.

Afetlere karşı hazırlık yapmış bireylerin büyük çoğunluğunun hazırlık eylemine devam ettiğı ve geri kalanlarında hazırlık yapma isteklerinin olduğu bulunmuştur. Hazırlık davranışının sürdürülebilir olduğu, eksik olduğu zaman ise stres, kaygı ve korku gibi duygular ortaya çıkarmaktadır.

Genel olarak araştırmada, bireylerin hem kendilerinde hemde çevrelerinde tespit ettikleri afetlere hazırlık düzeyinin istenilen seviyede olmayışının nedeni afetlerle ilgili eēitimlerin yetersiz ve srekliliēin saēlanamamasında kaynaklandıēı görülmektedir. Katılımcılar afet eēitiminin kaliteli ve yetkililer tarafından verilmedikçe afetlerden daha fazla zarar göreceklerini, uygun hareket edemeyeceklerini ve afetler sonrası davranış sergilemekte zorluk çekeceklerini belirtmişlerdir. Tutumların oluşması ve gelişmesinde ki en önemli etkenlerin başında eēitim gelmektedir ve bu nedenden dolayı afete hazırlık tutumunun oluşması eēitim kelimesinin iinin doldurulması ile olabilir.

Araştırmadan elde ettiēimiz sonuçlar dhilinde; bireyler afetler konusunda gerekli destek ve bilgi alacakları yetkililere daha kolay ulaşabilmelilerdir. Bu nedenle afetler konusunda sorumlu kurum yetkilileri tarafından halkla iletişim kurabilecek panel veya bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmelidir. Yapılacak bu çalışmalarda kadınların ve özellikle ev kadınlarının katılım saēlamalarına önem verilmelidir. Ayrıca afet bilincini arttırmak için yerel medyada afetlerle ilgili programların niteliēi ve niceliēi arttırabilir.

Afetlerle ilgili yapılacak bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları bölgesel olarak önem arz eden afet tipinden başlanarak diēer afet tiplerine yönelik olarak yapılmaya devam edilmelidir. Fakat lkemizde belirli afet tipleri dışındaki afetler alanında yeterli uzman olmadıēı dřnldēi için niversiteler afet tiplerine yönelik çalışmalar gerçekleştirmelidir.

Afetlere hazırlık günlük hayatın içerisine (Kamusal alanlar, otobüs durakları, şehir meydanları, semt pazarları, vb.) deēiřik etkinlikler ve tanıtım organizasyonları ile dahil edilmelidir. Kişilerin afetlere hazırlıēa yönelik tutumları olumlu olarak eēilim saēlanabilirse hazırlık davranışında oluřabileceēi görülmektedir ve afetlere hazırlık davranışı sergileyen bireylerin biroēu da kazandıkları bu davranışı devam ettirmeye yönelik tutum geliştirmektedir. Geliştirilen bu tutumların bir takip sistemi ile srekliliēi saēlanmalı ve denetlenmelidir.

Afetlere hazırlık aşamasında ekonomik nedenlerle zorluk çekenler için maddi destek saēlanabilir. Evinin durumunu yetersiz görenlere yeni ev alma konusunda mevzuat çerçevesinde daha fazla yardım, bireysel olarak bazı kriterleri yerine getirenlere hediyeler veya ev sahiplerine evlerinde yerine getirebilecekleri

değişiklikler için malzeme (dolapları duvara sabitlemek için L demir vb.) temini sağlanabilir. Ayrıca kiracıların afetlerle ilgili yapabilecekleri değişikliklere bir düzenleme olmadığı ve ev sahipleri ile sıkıntılar yaşandığı düşünüldüğü için kiracılara yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.

En temel eğitim sınıfından başlanarak örgün eğitim içerisine afetlerle ilgili konular dâhil edilmelidir. Eğitimler afetlerin her tipine yönelik ayrı ayrı işlenmeli ve tatbikatlar ile pekiştirilmeli. Bu yapılacak eğitimler sadece teorik değil aynı zamanda pratik olarakta yapılmalıdır. Örnek olarak aile afet planı ile ilgili eğitim verilen öğrencilerden aileleri ile birlikte bu çalışmanın gerçekleştirilmesi istenilmelidir ve yapılan bu eğitimler denetlenmelidir. Örgün eğitimin yanında yaygın eğitim ile de afet eğitimleri bireylerin ömür boyu içinde olabilecekleri bir sisteme dönüştürülmelidir. Ayrıca bu eğitimleri verecek kişilerin alanında uzman ve yetkin kişiler olmasına önem verilmelidir.

Araştırmamızın sonucu olarak, afete hazırlık tutumu kavramı incelenmiş ve afetlere hazırlıkta bireylerin tutumlarını yönlendirebilecek bir planlamanın olmadığı görülmüştür. Böyle bir rehber kaynağın oluşturulup eğitim sistemine entegre ile başlanarak yaşamın içine dahil edilip afetlerin sürdürebilir kalkınma ve güvenlikte yaratacağı sorunların önüne geçinilebilir. En önemlisi tutumların yönlendirilmesi sadece bu nesiller için değil gelecek nesiller içinde önemli bir durum teşkil etmesinden dolayı afet bilinci kültürüne sahip nesiller yetiştirmemizde önemli mesafeler katetmemize katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

7269 Sayılı Umumi Hayat Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. Resmi Gazete: Tarih: 25/5/1959 Sayı: 10213.
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7269.pdf> (01.03.2017).

5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun. Resmi Gazete: Tarih: 29/05/2009 Sayı: 27261.
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5902.pdf> (01.03.2017).

Adiyoso, W. ve Kanegae, H. (2012). The Effect of Different Disaster Education Programs on Tsunami Preparedness Among School Children in Aceh, Indonesia. *Disaster Mitigation of Cultural Heritage and Historic Cities*, 6(7): 165-172.

AFAD, (2012). *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AFAD, (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

AFAD, (2015) Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
<https://www.afad.gov.tr/> (05.03.2015).

Afetlere Mukavemetli Toplum Çalıştay Strateji Rehberi. (2019). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

AHDER, (2009). *Türkiye 'nin Afet Tablosu*.
<http://www.ahder.org/turkiyenin-afet-tablosu> (15.12.2017).

Akçeşme, B. (2015). *Sosyal Psikolojide Tutum Nedir? Nasıl Oluşur? Tutumu Değiştirmek Mümkün müdür?*
<http://busraakmese.blogspot.com.tr/2015/10/tutum-nedir-nasl-olusurdegistirmek.html> (10.02.2018).

Akdur, R. (2000). *Afetler ve Afetlerde Sağlık Hizmetleri*, Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansı-III.

<http://www.recepakdur.com/upload/49.AFETLER%20VE%20SA%C4%9ELIK%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0.pdf>.

Aker, T. (16.08.2016). *Travma ve Afet Çalışmaları Uygulamalı Ruh Sağlığı Programı Hakkında*.

[https://travmaveafet.bilgi.edu.tr/\(23.09.2018\)](https://travmaveafet.bilgi.edu.tr/(23.09.2018)).

Akgüngör, Ç. (2013). Sarsıntı Başladığında: Kitlese Afet Eğitim ve Deprem Anında Birey Davranışı Örneği. *Journal of Political Sciences*. (49).

Aksoy, A.A. (2014). *Afetlere Hazırlıklı Olmanın Önündeki Psikolojik Engeller*. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Uzmanlık Tezi.

Aksoy, B. (2016). Örgütlerde Güvenin Yeniden Değerlendirilmesi: Yeni Konular ve Sorular. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 12(27): 175-192.

Alexander, D., Gaillard, J. C. ve Wisner, B. (2012). *Disability and Disaster*. The Routledge Handbook of Hazards and Disaster Risk Reduction. Routledge, London/New York, 413-423.

Al-Rousan, T. M., Rubenstein, L.M., ve Wallace, R.B. (2014). Preparedness for Natural Disasters Among Older US Adults: A Nationwide Survey. *American Journal of Public Health*, 104(3). 506-511.

Altun, F. (2016). Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri Karşılaştırmalı Analizi. *Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(8-9): 183-197.

Altun, F. (2018). Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*. 2(1): 1-15.

Arar, A.A. (2002). Dışışleri Bakanlığı. Dışışleri Bakanlığı Yayınları, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Yerel Gündem 21, Sayı VI.

<http://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa> (04.01.2018).

Arı, E. ve Yılmaz, S. (2016). Sorgulayıcı Araştırma Odaklı Fen Bilimleri Uygulamaları: Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam Ara Disiplini. *International Journal of Humanities and Education*. 2(3): 100-122.

Arslan, O. (2001). *Kuramsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Arslan Ç. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Kaygı ve Kişisel Kararsızlık Düzeylerinin İncelenmesi*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Arslan, M. (2016). *Afetler Sonrası Güvenlik İhlalleri ve Karşı Tedbirler*. Uluslararası Doğal Afet ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS'16), (ss.746-751). Karabük. 2-4 Mart 2016.

Atlı, A. (2006). *Afet yönetimi kapsamında deprem açısında Japonya ve Türkiye örneklerinden kurumsal yapılanma*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

AYAYDER. (2016). *Acil Yardım ve Afet Yöneticileri Lisansüstü Eğitim Fırsatları*. <http://ayayder.org/tr-tr/alt-sayfalar/208/acil-yardim-ve-afet-yonetibileri-lisansustu-egitim-firsatlari>. (07.11.2017).

Aydın, O. (1993). *Davranış Bilimlerine Giriş*. Üniteler:11,12,15,16. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:722.

Aydın, S. ve Zengin, B. (2008). Yabancı Dil Öğreniminde Kaygı: Bir Literatür Özeti. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 4(1): 81-94.

Aydın, S.Ö., Şahin, S. ve Korkmaz, T. (2013). Determination and Comparison of Elementary Science, Primary Classroom and Preschool Teacher Candidates' Environmental Attitude Levels. *Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science & Mathematics Education*. 7(2): 248-267.

Aytaç, S. (2017). Stres Kaynakları ve Stresin Psikolojik Semptomlarının Öfke Kontrolü ile İlişkisi: Polis Memurları Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*.(69): 1-27.

Bahadır, H. ve Uçku, R. (2018). Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Türkiye Cumhuriyeti Tarihindeki Afetler Araştırma Makalesi / Research Article, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi* 4(1): 28-33.

Balaban, A.Y. ve İnce, İ. Ç. (2015). Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 30(2).

Balamir, M. (2000). Kaderci Toplumun Yeniden Üretimi: Türkiye Afetler ve İmar Mevzuatının İrdelenmesi. Kentsel Yerleşmeler ve Doğal Afetler. (der.) *Emine M. Komut*, Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.

Balamir, M. (2007). Afetler Politikası, Risk ve Planlama. *Afet Sempozyumu Kitabı* (ss.31-43), Düzenleyen TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası. Ankara. 5-7 Aralık 2007.

Basim, H.N. ve Şeşen, H. (2006). Kontrol Odağının Çalışanların Nezaket ve Yardım Etme Davranışlarına Etkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 159-168.

Başıbüyük, A. (2004). Examination of Earthquake Knowledge Among Adults and Effective Factors, *Milli Eğitim*, 161: 205-218.

Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.14(10): 198-210.

Baysal, A.C. (1981). *Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar*, İstanbul: Yalçın Ofset Matbaası.

Baysal, A.C. ve Tekarslan, E. (1996). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Avcıol Yayınları.

Baytiyeh, H. ve Naja, M. (2014). Can Education Reduce Middle Eastern Fatalistic Attitude Regarding Earthquake Disasters? *Disaster Prevention and Management*. 23(4): 343-355.

Beattie, Rona S., Hay, Gillian Kellock, Munro, Pauline ve Livingstone, Ron (2002), “The Methodological and Ethical Issues of Conducting Management Research in The Voluntary Sector”, *Public Management Review*. 4(1): 119-127.

Birkland, T. (2007). After Disaster. Agenda Setting, Public Policy and Focusing Events. *Georgetown University Press* (pp.47). Washington D.C.: Georgetown University Press.

Birkök, M.C. ve Eroğlu, C. (2004). 17 Ağustos Marmara Depremi Sonrası Adapazarı’nda Sosyal Yapı Problemleri: Bilişim Ölçekleriyle Sosyolojik Değerlendirmeler, (Araştırma projesi ön sonuçları: I. Genel sorular değerlendirmesi). *Journal of Human Sciences*.1(1).

Blanchard, B.W. (2008). Guide to emergency management and related terms, definitions, concepts, acronyms, organizations, programs, guidance, executive orders and legislation: A tutorial on Emergency Management, broadly defined, past and present. In United States. Federal Emergency Management Agency. *United States. Federal Emergency Management Agency*.(pp.1059-1061).

<https://training.fema.gov/hiedu/docs/terms%20and%20definitions/terms%20and%20definitions.pdf> (01.08.2016).

Breckler, S.J. (1984). Empirical validation of affect, behavior, and cognition as distinct components of attitude. *Journal of Personality and Social Psychology*. 47:1191-1205.

Breckler, S. J. ve Wiggins, E.C. (1989). On Defining Attitude and Attitude Theory: Once More with Feeling. *Attitude Structure and Function*. 407-427.

Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Büyükarıslan, M.A. (1995). Toplumsal Kalkınma ve Eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4): 535-544.

Büyükkaracıgan, N. (2012). Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*. (12):195-219.

Cannon, T. (1994). Vulnerability Analysis and The Explanation Of ‘Natural’ Disasters. *Disasters, Development and Environment* 1: 13-30.

Cansüngü, K. ve Bal, Ş. (2002). Fen Öğretiminde Kavram Yanılgıları ve Kavramsal Değişim Stratejisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 10(1): 83-90.

Caribbean Development Bank. (2004). *Sourcebook on The Integration of Natural Hazards Into The Environmental Impact Assessment (EIA) Process*.

<http://www.caribank.org/uploads/2012/03/Source-Book5.pdf> (09.03.2018).

Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (31), 25-47.

Çakır, A., Çırak, S., Çelik, E., ve Kaykaç, F. (2008). Acıbadem Sağlık Grubunda Çalışan Klinik Eğitim Hemşirelerinin Stres Kaynaklarının Ve Stres İle Baş Etme

Yollarının Belirlenmesi. 22-25 Ekim 2008 tarihleri arasında Nevşehir'de düzenlenen IV. Ulusal Hemşirelik Eğitim Kongresinde poster olarak sunulmuştur.

Çakır, B. (2007). Belirsizlik ve Korkunun Yeni Düzenin Oluşmasına Katkısı. *Sosyoloji Konferansları*. (36): 63-82.

Çalışkan, C. (2019). *Afet Risk Azaltımı Eğitimi ve Yönetimi Açısından İlkokul ve Ortaokul Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çataklı, Ö. Y. (2007). *Bilgisayar Teknik Lisesi Öğrencilerinin Bilgisayar Tutumları ile Bilgisayar Kaygılarının İncelenmesi: Anadolu Bilgisayar Teknik Lisesi Uygulaması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çeçen, A.R. (2002). Duygular İnsan Yaşamında Neden Vazgeçilmez ve Önemlidir? *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(9): 164-170.

Çelikli, S. (2010). *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Afet Yönetimi Ekibine Olağandışı Durumlara Hazırlıklı Olma Konusunda Verilen Eğitimin Değerlendirilmesi ve Uygulamanın Sınanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çelik, S. (2011). *Öğretmen Tutumları İle İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Çelebi, İ. (2014). *Kayseri 112 Acil Sağlık Hizmetlerinde Görev Yapan Sağlık Personelinin Deprem Bilgi Düzeyi, Depreme Hazırlık Durumu ve Etkileyen Etmenler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Doku Eylül Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Chen, C.Y. ve Lee, W.C. (2012). Damages to school infrastructure and development to disaster prevention education strategy after Typhoon Morakot in Taiwan. *Disaster Prevention and Management*. 21(5): 541-555.

Cordella, T. ve Yeyati, E.L. (2015). Catalytic Insurance: The Case of Natural Disasters. The World Bank. *Oxford Review of Economic Policy*, 31(3-4): 330-349.

CRED, Centre for Research on the Epidemiology of Disasters in Belgium, <http://www.cred.be/> (10.09.2017).

DASK, (2000). Doğal Afet Sigortalar Kurumu. <https://www.dask.gov.tr/hakkinda.html> (08.01.2018).

Davidoff, L., L., (1987). *Introduction to Psychology*. 3rd. Edition. New York: Mc Graw Hill International Book Company.

Demirci, A. ve Karakuyu, M.(2004). Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Rolü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12): 67-101.

Demirel, N. ve Ünişen, A. (2018). Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 17(67).

Department of Homeland Security.(2008).Procedural Manual Safeguarding Information Designated as Chemical-Terrorism Vulnerability Information (CVI). (pp: 59). http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/chemsec_cvi_proceduresmanual.pdf (13.01.2018).

Develioğlu, F. (1988) Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, Doğuş LTD. ST_. Matbaası, 1978, s. 13; Türkçe Sözlük, 1. Cilt, (Hazırlayanlar: Hasan Eren ve Diğerleri). Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, Yayın No: 549, 1988: 18.

Dikmenli, Y. ve Gafa, İ. (2017). Farklı Eğitim Kademelerine Göre Afet Kavramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44): 21-36.

Dinçkan A., BTYÖN Danışmanlık, (2010).İş Sürekliliği Yönetim Sistemi. İş sürekliliği Kritik Başarı Faktörleri.
<http://issurekliligitr.blogspot.com/2009/10/is-surekliligi-kritik-basar-faktorleri.html>
(01.02.2017).

Doğan, B. (2016). *Afet Riski Nedeniyle Kentsel Dönüşüm: İzmir Örneği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, M. (2015) *İl Bazında Afet Lojistiği: Kocaeli İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Doğan, T. Ve Çoban, A.E. (2009). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153).

Duman-Yüksel, U. ve Özkazanç, S. (2015).Investigation of the Environmental Attitudes and Approaches of University Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. (197): 2191-2200.

Duran, E. (2013). *Kamu İdarelerinde Kurumsal Risk Yönetimi Uygulamaları*. Mali Hizmetler Uzmanlığı Araştırma Raporu. Ankara: T.C. Çevre Şehircilik Bakanlığı. Strateji Geliştirme Başkanlığı.

Duyan, E. ve Berk, S. (2017). Davranış Bilimlerinde Araştırma. Evrem ve Örneklem. Ankara Üniversitesi. *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.

Ehreinreich, J.H. (2001). *Coping with Disasters: A Guidebook to Psychosocial Intervention*, State University of New York, New York.

Ekşi, A. (2016). Afet Yönetiminde Temel Etik İlkeler ve İlkeler . *Karaman, Z.T. ve Altay, A. (editörler). "Bütünleşik Afet Yönetimi"*, 75-100. İzmir: İlkem Yayıncılık.

EMA, (2010). Emergency Management Australia .Disaster Duction. The School Education Officer.

<https://www.homeaffairs.gov.au/about/emergency-management/em-australia>
(15.04.207).

Ergünay, O. (1998).Acil Yardım Planlaması ve Afet Yönetimi. Ankara: Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. Afet İşleri Genel Müdürlüğü.

Ergünay, O. (2007). *Türkiye'nin Afet Profili Afetler. Afet Sempozyumu Kitabı* (ss.1-14).Düzenleyen TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası. Ankara. 5-7 Aralık 2007.

Ergünay, O. (2008). Afet Yönetiminde Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Nedir? Nasıl Olmalıdır? *İstanbul Depremini Beklerken Sorunlar ve Çözümler Bildiriler Kitabı* (ss.97-108).CHP İstanbul Deprem Sempozyumu. İstanbul. 20 Eylül 2008.

Ergünay, O. (2009). *Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar*. Afet İşleri Genel Müdürlüğü. Ankara.

Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*.4(22): 147-164.

Erkan, A. (2010). *Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezleri. No:2812.

Ersoy, Ş. (2013). *Afet Raporu Dünya ve Türkiye*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Doğa Bilimleri Araştırma Merkezi.

Ersoy, Ş. (2015). *2014 Yılı'nın Doğa Kaynaklı Afetleri Dünya ve Türkiye*. (ss.2) TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları. Ankara.

https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/5cd6b8099dd5edf_ek.pdf (24.05.2018).

Ersoy, Ş. (2016). *2015 Yılı'nın Doğa Kaynaklı Afetleri Dünya ve Türkiye*, (ss.2) TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları No:125. Ankara: Afşaroğlu Matbaacılık.

Eryarar, E. (2011). Endüstri Ürünleri Tasarımında Gestalt Teorisi Uygulaması. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*. 3(2): 125-133.

Eryılmaz, M. ve Dizer, U. (2005). Afet tıbbı. 1. Cilt, Ankara: Ünsal Yayınları.

Fahjan, Y., Pakdamar, F., Eryılmaz, Y. VE Kara, F. İ. (2015). Afet Planlamasında Deprem Riski Belirsizliklerinin Değerlendirilmesi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*. 1(1-2): 21-39.

FEMA,(1999) Federal Emergency Management Agency Organization and Role In U.S. Emergency Management.

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwi059HF3KzaAhWJfFAKHUapCsQQFgg3MAI&url=https%3A%2F%2Ftraining.fema.gov%2Fhiedu%2Fdocs%2Fhazdem%2Fsession%252016--fema%2520organization%2520and%2520role.doc&usg=AOvVaw3QGSD2ZyMbXaz0b52t7KYx> (05.04.2017).

FEMA, (2014a).Federal Emergency Management Agency. Preparedness in America: Research Insights to Increase Individual, Organizational, and Community Action.

https://www.fema.gov/media-library-data/1409000888026-1e8abc820153a6c8cde24ce42c16e857/20140825_Preparedness_in_America_August_2014_Update_508.pdf (10.02.2017).

FEMA, (2014b) Federal Emergency Management Agency.

https://www.fema.gov/media-library-data/1390846764394-de08e309debe561d866b05ac84daf1ee/checklist_2014.pdf (14.02.2018).

Fidan, N. (1986). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. 3. Baskı (Şubat 2012). Pegem Akademi.

Fishbein, M.A. ve Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Boston: Addison Wesley Publishing Company.

Fişek, G. O., Yeniçeri, N. ve Muderrisoğlu, S. (2002). Risk Perception and Attitudes Towards Mitigation. In Congress of Informed Ownership, Training, and Organization for Successful Disaster Preparedness. *IIASA_DPRI Integrated Disaster Risk Management Meeting*, Laxenberg, Austria, July (29-31).

Galloway, G. E., Boland, J. J., Burby, R. J., Groves, C. B., Longville, S. L., Link, L. E., ... ve Smyth, J. J. (2007). A California Challenge-Flooding in the Central Valley: a Report from an independent review panel to the Department of Water Resources, State of California, [online]. Department of Water Resources, State of California, Sacramento, California. Department of Water Resources, State of California. <http://www.eng.umd.edu/media/pressreleases/images/101507challenge.pdf> (03.02.2018).

Genç, F.N. (2008). “Afetlere Müdahalede Uluslararası Örgütlerin Rolü: 1999-Marmara Depremi Örneği”, *Amme İdaresi Dergisi*, 41(3): 73–97.

Gençöz, T. (1998). Korku: Sebepleri, Sonuçları ve Başetme Yolları. *Kriz Dergisi*. 6(2): 9-16.

Gerdan, S. (2014). Determination of Disaster Awareness, Attitude Levels and Individual Priorities at Kocaeli University. *Eurasian Journal of Educational Research*. (55):159-176.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1060452.pdf> (12.12.2017).

Gerdan, S. (2019). Bir Sosyal Sorumluluk Alanı Olarak Afet Eğitimleri. *International Journal of Management and Administration*, 3(5): 101-110.

GFDRR, (2017) Global Facility for Disaster Reduction and Recovery. *Annual Report*. (pp: 30-60).

<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/AR2017.pdf> (20.11.2016).

Gül, G. (2004). Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1): 223-236.

Güner, Y. (2016). *Çanakkale İli 112 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonlarında Çalışan Personelin Afet Tıbbı Konusundaki Bilgi Düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gökçe, O., Özden, Ş., ve Demir, A. (2008). Türkiye’de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. Afet İşleri Genel Müdürlüğü. Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı. Ankara.

Gökçekuş, H. Barlas, C. Almuhsen, M. ve Eyni, N.,(2018). *Doğal ve İnsan Kaynaklı Afetler, Sonuçları ve Afet Yönetimi*. İnşaat Mühendisliği Bölümü Yakın Doğu Üniversitesi. Lefkoşa.

Gökkaya, E. ve Dinç, A. (2017). Kapsayıcı Eğitim: Tüm Öğrenciler İçin Kaliteli Eğitim, *ULEAD 2017Annual Congress: ICRE*, (ss.763-768), Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale. 27-29 Nisan 2017.

Gözüm, A.G. ve Arslan, M. (2017). İşletmelerde Afet Yönetimi: Marmara Ve Ege Bölgelerinde Bulunan Rafineri Ve Petrokimya Endüstrisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(2): 102-116.

Güleç, D. (2012). *Tıbbi Hatalarda Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Güler, H. (2007). Afet Yönetimi ve Afet Bilinci Eğitimi, *Afet Sempozyumu Kitabı* (ss.117-122) Düzenleyen TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara. 5-7 Aralık 2007.

Güler, H.H. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri; *Kadioğlu, M. ve Özdamar, E. (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"* (ss. 34-57). Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2.

Gülkan, H.P. (1999). *Afete Karşı Hazırlıklı Olma: Planlama ve Yapı Denetim*, (ss. 93-94). Ankara: Mesa Yayınları.

Gülkan, P., Balamir, M. ve Yakut, A., (2003). Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: *Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış*. (ss.4-5) Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.

Gündüz, İ. (2009). *Dünyada ve Türkiye’de Afet Yönetimi*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Gürel, H. (1986). Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğrenme Başarısı ile Öğrencilerin Akademik Benlik Tasarımları ve Tutumları Arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Habte, A., Addisie, A. ve Azazh, A. (2018). Assessment of Knowledge, Attitude and Practice of Disaster Preparedness among Tikur Anbessa Specialized Health Care Workers, Addis Ababa, Ethiopia. *American Journal of Nursing Science*. 7(1): 39-48.

Hallegate, S. ve Pruzyluski V. (2010).“*The Economics of Natural Disasters*”, CESifo Forum 11:14-24.

Henrich, L., McClure, J., ve Doyle, E. E. (2018). Perceptions of Risk Characteristics of Earthquakes Compared to Other Hazards and Their Impact on Risk Tolerance. *Disasters*, 42(4):761-781.

Hermawati, D., Hatthakit, U. ve Chaowalit, A. (2010). Nurses' Preparedness of Knowledge and Skills in Caring for patients attacked by Tsunami in Indonesia and its relating factors, The 2nd International Conference on Humanities and Social Sciences. *Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University*. 3: 5-10.

Hoffmann R., ve Muttarak R. (2017). Learn from the Past, Prepare for the Future: Impacts of Education and Experience on Disaster Preparedness in the Philippines and Thailand. *World Development* 96:32–51.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X15312559?via%3Dihub> (05.05.2018).

Homeland Security, (2007). Natural Strategy for Homeland Security, Homeland Security Council. October 2007.

http://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/Interorganizational_Documents/nat_strat_hs_2007.pdf (09.11.2018).

Hoyois, P., Below, R., Scheuren, J.M. ve Guha-Sapir, D. (2006). Annual Disaster Statistical Review: Numbers and Trends. Centre for Research on Epidemiology of Disasters: University of Louvain.

ICN, (2009). International Council of Nurses. Framework of Disaster Nursing Competencies. World Health Organization and International Council of Nurses, Chapter (2): 28-29.

IFRC, (2017). International Federation of Red Cross and Red Rescend Societies, <http://www.ifrc.org> (24.08.2017).

Iqbal, M.J., Baig, M.N., Sadia, H., Khurshed, M.B. ve Saleem, S. (2013). Gender Mainstreaming İn to Community Based Disaster Risk Management. *European Scientific Journal* 9: 463-470.

ISDR, (2008). Gender Perspectives: Integrating Disaster Risk Reduction into Climate Change Adaption, Good Practices and Lessons Learned, United Nations. http://www.un.org/waterforlifedecade/pdf/2008_isdr_gender_perspectives_disaster_risk_reduction_cc_eng.pdf (21.12.2018).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018). <http://www.goc.gov.tr/main/> (10.02.2018).

İnal, E., Kaya, E., ve Altıntaş, K.H. (2016). Türkiye’de Örgün Eğitimin Afet Eğitimi Yeterliliği Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*.1(37): 114-127.

İnceoğlu M. (2011). *Tutum Algı İletişim*, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Jahangiri, K., Izadkhah, Y. O., Montazeri, A., ve Hosseini, M. (2010). People’s Perspectives and Expectations On Preparedness Against Earthquakes: *Tehran Case Study. Journal of Injury and Violence Research*, 2(2):85-91.

Joint Chief of Staff, (2016). *Joint Publication 3-07*. https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_07.pdf (02.002.2019).

Kadioğlu, M. (2008a). Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri. *Kadioğlu, M. ve Özdamar, E. (editörler). “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri”*1-34. JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2. Ankara.

Kadioğlu, M. (2008b). Belediye Çalışanları İçin Afet Acil Durum Planlaması. *Kadioğlu, M. ve Özdamar, E. (editörler). "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"*, 185-208. JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2. Ankara.

Kadioğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayını, Yayın No: 65.

Kadioğlu, M. (2012). Türkiye’de İklim Değişikliği ve Risk Yönetimi. Türkiye’nin İklim Değişikliği II. Ulusal Bildiriminin Hazırlanması Projesi Yayını. Ankara.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karaman, Z.T. (2016). Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme. *Karaman, Z.T. ve Altay, A. (editörler). "Bütünleşik Afet Yönetimi"*, 1-36. İzmir: İlkem Yayıncılık.

Karaman, Z. T. (2018). Afetlerde Erken Uyarı ve Toplumsal Farkındalık Yaratmada Etkili Kamu Politikaları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2): 493-517.

Kalkınma Bakanlığı, (2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), *Afet Yönetiminde Etkinlik*, Ankara 2014.

Kansızoğlu, H.B. (2014). Kansızoğlu, H. B. (2014). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Ara Disiplin Alan Kazanımlarına İlişkin Bir Araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, (9):75-95.

Kaptan, F. (1999). *Fen Bilgisi Öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Karagüven, Ü. ve Hülya, M. (2009). Reliability and Validity Study of Turkish Form of the Psychological Distress Scale. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (36).

Karakuş, U. ve Önger, S. (2017). 8. Sınıf Öğrencilerinin Doğal Afet ve Afet Eğitimi Kavramını Anlama Düzeyleri/The Understanding Levels on Natural Disasters and Disasters Education Concepts for 8th Grade Students Students. *Journal of History Culture and Art Research*.6(6), 482-491.

Karancı, N. (2005). Afetlerde Psikolojisi ve Hazırlıklı Olma/Zarar Azaltma Davranışları, *Afet Yönetiminin Temel İlkeleri* (ss:93). T.C. İçişleri Bakanlığı Ankara: TICA Yayını.

Karancı, N. (2008). Afet Zararlarını Azaltmada Psikolojinin Önemi. *Kadioğlu, M. ve Özdamar, E. (editörler). "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri"* 51-58. JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.

Karan, S. (2014). An Introduction to Disaster Management Concept and Meaning. https://www.academia.edu/8610064/An_Introduction_to_Disaster_Management_Concept_and_Meaning, (10.09.2017).

Katsanakis, R. (2006). Adapting to Climate Change and Reducing Disaster Risk. *International Strategy for Disaster Reduction (UN/ISDR)*. <http://www.unisdr.org>. (12.12.2017).

Kavas, E. (2013). Dini Tutum-Stresle Başa Çıkma İlişkisi. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37):143-168.

Kaya G.İ. (2016). Eğitimde Merak ve İlgi. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2): 103-114.

Kayrancıoğlu Y. (2007). *Türkiye'nin Afet Yönetim Yapısı ve Uygulamalar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keeney, G. B. (2004). "Disaster Preparedness: What Do We Do Know? ", *Journal of Midwifery & Women's Health*, 49(4): 2-6.

Keyman, E. F. (2006). *Türkiye'de Sivil Toplumun Serüveni: İmkânsızlıklar İçinde Bir Vaha*. Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi.

Khalid, H., M., Radha, J., K., Yang X., ve Helander, M., G. (2010). Attitudinal Modeling of Affect, Behavior and Cognition. Semantic Mining of Disaster Text Corpus. By Damai Sciences, Malaysia and Nanyang Technological University, Singapore.

Kırıkkaya, E. B. ve Gerdan, S. (2018). Engelli ve Engelli Adayı Bireylerin Bir Afet Anında Nasıl Davranacaklarına İlişkin Görüşleri. *Resilience*, 2(2): 123-129.

Kızılboğa, R. (2012). Risk Yönetimi ve Ülke Uygulamalarında Yönetim Modelleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 4(7): 82-99.

Kocabaşoğlu, N. (2005). Stres ve Anksiyete. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana bilim Dalı. *Sürekli Tıp Eğitimi Komisyonu Birinci Basamak*. <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/47/4719.pdf> (04.01.2019).

Koçak, H. (2004). *Bir Doğal Afet Olarak Depreme Hazırlıklı Olma Bilinci ve Katılım: ABD, JAPONYA ve TÜRKİYE (Afyon İli Örneği)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koçak, H., Çaliskan, C., Kaya, E., Yavuz, Ö. ve Altintas, K.H. (2015). Determination of Individual Preparation Behaviors of Emergency Health Services Personnel Towards Disasters. *Journal of Acute Disease*, 4(3): 180-185.

Korkmaz, L. (2017). Tutumlarımızın ne Kadar Farkındayız? Örtük Tutumlar ve Örtük Ölçüm Yöntemleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 109-127.

Koruoğlu, N. (2013). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kundak, S. (2011). ‘Şehirler, Afetler ve İnsanlar’’.
<http://dosya.toprakisveren.org.tr/makale/2011-92-sedakundak.pdf> (10.01.2018).

Kula, S. ve Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(12): 191-210.

Kuterdem K. ve Akın D. (2011). Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Afet Risklerini Azaltma Çabaları Arasındaki İlişki, Ankara: 1. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı* 11-14 Ekim 2011.

Leblebici, Ö. (2014). Afetlerde Kamu Yönetiminin Rolü ve Toplum Temelli Afet Yönetimine Doğru. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 457-478.

Legal Aid, (2018). *Natural disasters (WA) –Renting Issues*. Legal Aid WA Offices.

Lerner, J.S. ve Gonzalez, R.M. (2005). Forecasting one's future based on fleeting subjective experiences. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 31:454–466.

Lewis, J.D. ve Weigert, A. (1985). Trust As a Social Reality. *Social Forces*, 63(4): 967-985.

Li, J.(1991). Delaware Üniversitesi Felaket Araştırma Merkez Hazırlık Raporu No:165. *Tangshan Depremine Toplumsal Tepkiler*. Çeviri Toker, S. Doğa Hareketleri Araştırma Derneği.

Lindell, M.K. ve Perry, R.W. (1992). *Behaviour Foundations of Community Emergency Planning*. Washington, DC: Hemisphere Publishing Corp.

Lönnemark, A., Criel, X., Johansson, J., Cedergren, A., Van Heuverswyn, K., Judek, C., ...and Reilly, P. (2016). CascEff Glossary and Definitions. <http://casceff.eu/media2/2016/07/D1.6-CascEff-Glossary-and-definitions-Final.pdf>,(20.11.2017).

Macit, M. (2014). *Boyun Eğme-Başa Çıkma Sarkacında Kadercilik: Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım*. İstanbul: Ötüken Neşriyat Baskı.

Mahdaviazad, H., ve Abdolahifar, G. (2014). Assessing Household Natural Disaster Preparedness in Shiraz, Iran, 2011: Results of a Knowledge, Attitude, and Practices Survey. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. 8(4): 349-350.

Mamogale, H. (2011). *Assessing Disaster Preparedness of Learners and Educators in Soshanguve North Schools*.(Unpublished Master Thesis). South Africa: University of The Free State.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. O. Akınhay, D. Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Maskrey, A. (1989). *Disaster Mitigation: A Community Based Approach. Development Guidelines, No.3*. Oxfam: Oxford England.

Maya, İ.ve Çalışkan, C. (2016).Dünya Lisans Derecesi Düzeyinde Afet Eğitimi ve Öğrenimi Yapan Programların Değerlendirilmesi ve Türkiye Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 11(9): 579-604.

Mızrak, S.(2017). *Afetlere Dirençli Toplum Oluşturmak İçin Bireysel Yeterlilikler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Minard, R.D. (1952). Race relationships in the Pocahontas coal field. *Journal of Social Issues*, 8(1): 29-44.

Naismith, M. (2012). *SVP-Digital Communications*, Insurance Information Institute (III), New York, NY.

Narbay, M. (2006). *Kriz İletişimi*, Ankara: Nobel Yayınevi.

National Disability Authority (2008). Promoting Safe Egress and Evacuation for People With Disabilities.
<http://nda.ie/Publications/> (14.12.2018).

Negradas-varona, R.N., Aya, M.D., Bolla, H., Bolinget, M.S., ve Illab, H.S. (2017). Knowledge, Attitude and Practices On Disaster Risk Reduction and Management of the Barangay Officials of Baler, Aurora, Philippines. *International Journal of Advanced Research*, 5(7): 1395-1402.
<http://www.journalijar.com/article/18852/knowledge,-attitude-and-practices-on-disaster-risk-reduction-and-management-of-the-barangay-officials-of-baler,-aurora,-philippines-/> (05.05.2018).

NFPA 1600, (2016). National Fire Protection Association Standard on Disaster/Emergency Management and Business Continuity/Continuity of Operations Programs. National Fire Protection Association.
http://www.secahr.com/uploads/2/5/2/1/25213538/d_nfpa_1600-16-pdf.pdf(11.01.2018).

Nicholls, K. ve Picou J.S. (2013).The Impact of Hurri-cane Katrina on Trust in Government, *Social Scien-ce Quarterly*, 94(2): 343-361.

Norman, D.A., Ortony, A., ve Russell, D.M., (2003). Affect and machine design: Lessons for The Development of Autonomous Machines. *IBM Systems Journal*. 42(1):38-44.

Norris, F.H., Friedman, M.J., Watson, P.J., Byrne, C.M., Diaz, E., ve Kaniasty, K. (2002). 60,000 Disaster Victims Speak: Part I. An Empirical Review of the Empirical Literature, 1981–2001. *Psychiatry: Interpersonal and biological processes*, 65(3), 207-239.

Odabaş, Z.Y. (2010). *Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın*. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayını: 256.

Odabaş, Y. ve Barış, G. (2003). *Tüketici Davranışı*. İstanbul: MediaCat Akademi.

Ogawa, Y., Fernandez, A., ve Yoshimura, T. (2005). Town Watching As A Tool For Citizen Participation In Developing Countries: Applications In Disaster Training. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*. 23(2): 5-36.

OKMRC, (2017) Oklahoma Medical Reserve Corps. *Defining a Disaster*.
<https://www.okmrc.org/disaster/define.cfm> (10.10.2017).

Organ, D. ve Hammer, C. (1982). *Organization Behaviour (2nd edn)*, (pp:474). USA Plano: Business Publications.

Öcal, A. (2010). Hazard Education in 4 th to 7 th Grade Social Studies Courses in Turkey. *Social Studies Research & Practice (Board of Trustees of the University of Alabama)*, 5(1):87-95.

Öcal, A. (2011). The Relationship Between Earthquake Knowledge and Earthquake Attitudes of Disaster Relief Staffs. *Disaster Advances*, 4(1): 19-24.

Öcal, A., Çakır, U.ve Özelmacı, Ş. (2016). İlkokul ve Ortaokul Ders Programlarında Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2(2): 71-83.

Öner, U. (2010). *Stresle Başa Çıkma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÖSYM, (2018). Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi 2017- ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu.
<https://www.osym.gov.tr/TR,15240/2018-yuksekokretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html> (06.02.2019).

Özbek, M.F. (2008). Güven, Belirsizlik ve Risk Alma Davranışı İlişkisi: Teorik Yaklaşım. *Akademik Bakış Dergisi*, (15): 1-12.

Özdamar, K. (2003). *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Araştırma Planlama, Toplum ve Örnek Seçimi, Güç Analizi, Proje Hazırlama, Veri Toplama, Veri Analizi, Bilimsel Rapor Yazımı*. Kaan Kitabevi.

Özdemir, B. (2008). 9. Sınıf Öğrencilerinin Türk Edebiyatı Dersine Yönelik Tutumlarının Türk Edebiyatı Dersi Akademik Başarısına Etkisi (Kütahya Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özelmacı, Ş. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Afete ve Afet Hazırlıklarına İlişkin Algılarının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özen, Y. (2011). Algın Öğrenme Teorisi Yaşam Boyu Değişerek ve Gelişerek Öğrenme. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (3):1-16.

Özer, M.A. (2012). Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları Merkezi*, (33): 147-180.

Özkan, G. (2003). *Türkiye’de Afet Yönetiminin problemleri 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depremi 27 Ocak Pülümür Depremi ve 01 Mayıs Bingöl Depremi Deneyimleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özler, M. (2011). Afet Olgusuna Hukuksal-Kuramsal Yaklaşım. Afet ve Acil Durum Başkanlığı. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (27).

Özmen, B. ve Özden, A.T. (2013). Türkiye’nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (49):1-28.

Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K., ve Temiz, A., (2005). “Afet Yönetimi ve Afet İşleri Genel Müdürlüğü”, (ss.1472-1474). Deprem Sempozyumu. Kocaeli. 23-25 Mart 2005.

Öztürk, N. (2003). Türkiye’de Afet Yönetimi: Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12(4), 42-64.

Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2): 280-296.

Panić, M., Kovačević-Majkić, J., Miljanović, D., ve Miletic, R. (2013). Importance of Natural Disaster Education-Case Study of the Earthquake Near The City of Kraljevo: *First Results. Journal of The Geographical Institute Jovan Cvijic, SASA*, 63(1): 75-88.

Paton, D., (2003). Disaster preparedness: Asocial-Cognitive Perspective. Disaster Prevention and Management: *An International Journal*. 12(3):210-216.

Pearson, S., Casassa, M., ve Crane, S. (2005). *Analysis of Trust Properties and Related Impacts of Trusted Platforms*. Bristol, HP.

Petal, M. ve Türkmen Z. (2001). *ABCD Temel Afet Bilinci El Kitabı*. (İstanbul Afete Hazırlık Eğitim Projesi). Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. İstanbul.

Pindyck, R.S. ve Wang, N. (2013). The Economic and Policy Consequences of Catastrophes. *American Economic Journal: Economic Policy*, 5(4): 306-339.

Prati G., Catufi V. ve Pietrantonio L. (2012). Emotional and Behavioral Reactions to Tremors of the Umbria–Marche Earthquake. *Disasters*, 36(3): 439–451.

Press, F. and Hamilton, R. (1999). “Mitigating Natural Disasters”, *Science*, 284(5422): 1927.

Putra, A., Petpichetian, W. ve Manewat K. (2011). Public Health Nurses’ Roles and Competencies in Disaster Management. *Nurse Media Journal of Nursing*, 1(1):1-14

Quarantelli, E.L. (1985). What is disaster? The Need for Clarification in Definition and Conceptualization in Research. *University of Delaware Disaster Research Center*. (177): 41-73.

Quarantelli, E.L. (1988). Disaster Crisis Management: A Summary of Research Findings. *Journal of Management Studies*, 25(4), 373-385.

Rahim N.A., ve Wu B.,S., (2016). Disaster Prevention Literacies: Assessing the Knowledge, Skills and Attitude of Taiwanese Students for an Earthquake Disaster. *HSSE Online* 4(1) 30-40.

https://www.researchgate.net/publication/304609149_Disaster_prevention_literacy_Assessing_the_knowledge_skills_and_attitude_of_Taiwanese_students_for_an_earth_quake_disaster (24.04.2018).

Ranesesa, M.K., Chang-Richardsa, A., Richardsb, J., ve Bubbc, J. (2018). *Measuring The Level of Disaster Preparedness in Auckland*(pp.419–426), Procedia Engineering.27 – 29 November 2017, Bangkok, Thailand.

Robinson, S. J. (2012). When Disaster Strikes: Human Behaviour in Emergency Situations. Journal of the Institute of Civil Protection and Emergency Management. <http://clock.uclan.ac.uk/9573/1/Human%20Behaviour%20Paper%202012.pdf> (20.02.2019).

Romano, C. (1995) “Is your business protected?” *Management Review* 84(8): 43-44

Rosenberg, M.J. ve Hovland, C.I. (1960). Cognitive, Affective and Behavioral Components of Attitude. Rosenberg, M.J. ve diğerleri. (Ed.) *Attitude Organization and Change. (Kitabında) (s.1-14). New Haven: Yale University Press. Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Günümüzde İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş. (Kitabında) (s.112-113). İstanbul: Evrim Yayınevi*

Rotter, J.B. (1966), General Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement, Psychological Monographs: *General and applied* 80(1): 1-28

Samra, S.J. (2004). Review and Analysis of Drought Monitoring, *Declaration and Management in India. Working Paper* 84. International Water Management Institute, Colombo, Sri Lanka

Sarp, N. (1999). “Disaster Management in Healthcare”. *Deprem Araştırma Bülteni*. 26 (81): 14.

Solomon, M. R. (1996). Consumer Behavior, *Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall*.

Soykan, Ç. (2003). Öfke ve Öfke Yönetimi. *Kriz dergisi*, 11(2): 19-27

<http://dergiler.ankara.edu.tr/tammetin.php?id=800> (15.01.2019).

Suneja, A., Chandler, T.E., Schlegelmilch, J., May, M. ve Redlener, I.E. (2018). Chronic Disease After Natural Disasters: Public Health, Policy, and Provider Perspectives.

Sylves, R. ve Waugh, W. (1996). *Disaster Management in the U.S and Canada*. Second Edition, Illinois, U.S.A.: Charles C Thomas Publisher.

Szafranski, T. (2013). Natural Disaster Crisis Management. Psych Central. <https://psychcentral.com/lib/natural-disaster-crisis-management/> (10.01.2018).

Şahin, G. (2016). Yerel Yönetimlerde Afetlere Hazırlık ve Zarar Azaltma Sorumlulukları: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği. *KAYSEM 10-Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 935-966.

Şahin, H. (2009). *Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planları*, (ss.131-142).Düzenleyen TMMOB İzmir Kent Sempozyumu. 8-10 Ocak 2009.

Şahin, N. (2009). Afet Yönetimi Ve Acil Yardım Planları. *TMMOB İzmir Kent Sempozyumu*, 8(10):131-142.

Şahin, Y. ve Altın, F. (2016). Çadırkent Yer Seçimi Problemi İçin Bir Atama Modeli: Isparta Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(16): 323-336.

Şahin, Y. ve Uyan, Y. (2016). "Afet Risk Analizi ve Sınıflandırması: Bir Uygulama Örneği", Uluslararası Doğal Afetler ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS'16),(ss.827-831) Düzenleyen Karabük Üniversitesi ve Karabük İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. Karabük. 2-4 Mart 2016.

Şahin, Y., Lamba, M., ve Öztop, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Afete Hazırlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*. 3(6): 149-159.

Şeker, B.D. ve Akman, E. (2014). Van Depremi Sonrası Duygusal, Bilişsel ve Davranışsal Tepkiler: Polis Örnekleme İncelemesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(27): 215-231.

TAMP, (2013). T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, *Türkiye Afet Müdahale Planı*.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/01/20140103-12.htm> (03.11.2017).

Tanaka, K. (2005). The Impact of Disaster Education on Public Preparation and Mitigation for Earthquakes: A Cross-Country Comparison Between Fukui, Japan and the San Francisco Bay Area, California, USA. *Applied Geography*, 25(3): 201-225.

Tanyaş, M., Günelay, Y., Aksoy, L., ve Küçük, B. (2013). *İstanbul İli Afet Lojistik Planı Kılavuzu*, İstanbul Kalkınma Ajansı, DFD-39, İstanbul.

Taşkıran, G. (2015). *Bir Kamu Üniversitesi Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Afetlere Hazırlık Oluşluluk Durumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Taştan B. ve Aydınoglu A.Ç. (2015). Çoklu Afet Risk Yönetiminde Tehlike ve Zarar Görebilirlik Belirlenmesi İçin Gereksinim Analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 366-397

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

TDK, (2006). Türk Dil Kurumu

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac51847087951.55968009 (08.10.2017)

Tobin, G. and Montz, B. (1997). *Natural Hazards: Explanation and Integration*. (pp:11-12) New York: Guilford Press.

Tolan, B., İsen, G. ve Batmaz, V. (1985). Ben ve Toplum: Sosyal Psikoloji, Ankara: Teori Yayınları.

Toprak, Z., Köktaş, E., ve Tenikler, G. (2004). *21. Yüzyıla Başlarken Türkiye’de Uzlaşmacı ve Çatışmacı Değerler*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Yayını.

Torre-Enciso, I. M., and Laye, J. E. (2001). Financing Catastrophe Risk in The Capital Markets. *International Journal of Emergency Management*, 1(1): 61-69.

Torrence, R., & Grattan, J. (2002). The archaeology of disasters: past and future trends. *Natural disasters and cultural change*, 1-18.

Topkaya, E.Z. ve Yalın, M. (2005). Uygulama öğretmenliğine ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 1(1-2): 14-24.

Tunç, İ. (2014). *Kurumsal Risk Yönetim Sisteminin Stratejik Planlamanın Başarısı Üzerindeki Etkisi*. Mali Hizmetler Uzmanlığı Araştırma Raporu. Yalova: Yalova Üniversitesi. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.

Tutar, F., Tutar, E., ve Erkan, Ç., (2012). Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10): 439-459.

Tyler, R. W. (1959). *Basic Principles of Curriculum and Instruction: Syllabus for Education 305*. University of Chicago Press.

Uğur, A. (1997). Yeni Demokrasinin Yeni Aktörleri: STK'lar. Merhaba Sivil Toplum, *Der: Taciser Ulaş. Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını* 69-78.

Uğurlu, M., Bakım, B., Güveli, M., Karamustafaoğlu, K.O., Soydal, T., ve Ergüder, T. (2003). Afet Yaşantıları, Afet Psikiyatrisi ve Bingöl Depremi Sonrası Ruhsal Müdahale Programı. *Düşünen Adam*, 16(4): 203-210.

UNDHA, (1992). United Nations Department of Humanitarian Affairs Glossary: *International Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management (DHA/93/36)*.

<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/004DFD3E15B69A67C1256C4C006225C2-dha-glossary-1992.pdf> (12.12.2017).

UNDP, (2004). Reducing Disaster Risk a Challenge for Development, United Nations Development Programme

<https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/crisis-prevention-and-recovery/reducing-disaster-risk--a-challenge-for-development.html>

UNICEF, (2013). *UNICEF DIPECHO Final Reports*.

https://www.unicef.org/about/employ/index_70642.html (11.04.2017)

UNISDR, (2001). United Nations International Strategy for Disaster Reduction Targeting Vulnerability: *Guidelines for Local Activities and Events*.

<http://www.unisdr.org/unisdr/camp2001guide.htm>(10.04.2017).

UNISDR, (2002). United Nations International Strategy for Disaster Reduction, Living with Risk: *A Global Review of Disaster Reduction Initiatives (preliminary version)*.

http://www.unisdr.org/eng/about_isdr/bd-lwr-2004-eng.htm (11.11.2017).

UNISDR. (2006). United Nations International Strategy for Disaster Reduction, Newsletter ISDR Inform-Latin American and the Caribbean.

http://www.eird.org/eng/revista/no_13_2006/art7.htm (17.10. 2017).

UNISDR, (2017). United Nations International Strategy for Disaster Reduction, Terminology: *Basic Terms of Disaster Risk Reduction*.

<http://www.unisdr.org/eng/library/lib-terminology-eng%20home.htm> (11.11.2017).

UNISDR, (2018). United Nations International Strategy for Disaster Reduction, *International Day for Disaster Reduction*.

<https://www.unisdr.org/we/campaign/iddr> (18.02.2018).

Ültaş, İ. (2005), *Öğretmen ve Öğretmen Adaylarına Yönelik Matematik Kaygı Ölçeği (MKÖ-Ö) 'nın Geliştirilmesi ve Matematik Kaygısına İlişkin Bir Değerlendirme*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ülgen, G. (1995), *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Bilim Yayınları

Ünal, F. ve Adıyaman, A. (2017). *Algın Öğrenme*. Electronic Turkish Studies. 12(4): 531-552

Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları:" Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 6(3): 65-89.

Ünnü, A.A.N. (2014). Rasyonel Perspektif Işığında Karar Verme Eylemi: Nitel Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 24: 91-116.

Yakut, H. ve Aylin, M.E.T. (2012). Sivil Toplum Kuruluşlarında Üye Beklentileri ile Genel Merkez Hedefleri Arasındaki Uyum Derecesinin Araştırılması: Zirve Dağcılık ve Doğa Sporları Kulübü Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(25): 241-250.

Yamamoto, A. (2008). Education and Research on Disaster Nursing in Japan. *Prehospital and Disaster Medicine*, 23 (S1): 6-7.

Yavaş, H. (2001). Doğal Afet Yönetimi ve Yerel Gündem 21 Çalışmaları Kapsamında İzmir’de Deprem Riski. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3(3): 118-138.

Yavaşoğlu, F. (2015). Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri.3. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı 14-16 Ekim 2015*, DEÜ, İzmir.

Yaylacı, C.T. (2015). *Türkiye’deki Afet ve Acil Durum Yönetimi Uygulamaları: Bir Alan Araştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuzer, N. (2017). Bir Prososyal Davranış Kaynağı Olarak Özgeci Motivasyonun İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1): 105.

Yazıcı, Ö. ve Kalın, Ö.U. (2018). “Doğal Afet” için Kavramsal Metaforların Karşılaştırmalı Analizi Kafkas Üniversitesi. *e –Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1): 25-40.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yıldız, M. (2008). Kaygı ve Dini İnançlar. *Başka Psikiyatri ve Düşünce Dergisi*.(1): 182-186.

Yılmaz, S. ve Işıtan, İ. (2012). Doğal Afetlerin Psiko-Sosyal Sonuçları: Van Depremi Örneği. *Toplum Bilimleri Dergisi*. 6(11): 7-29.

Yiğit, R. (2012). Çevik Kuvvet Görevlilerinin Benlik Saygıları ile Yaşam Doyumu ve Stresle Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 61-75.

Yumurtacı, A. ve Seyyar, A. (2016). Afet Odaklı Acil Manevi Sosyal Hizmet Uygulamaları Bağlamında Türkiye'ye Yönelik Bir Model Önerisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3): 1-24.

Walters, H. (20 Ekim 2011). Disaster Attitude. Our E-quake and Tsunami Savvy Has Grown, *With One Jolting Exception*.
<https://www.northcoastjournal.com/humboldt/disaster-attitude/Content?oid=2132617>
(20.11.2017).

WHO, (2002). World Health Organization. *Disaster and Emergency Definitions*
<http://apps.who.int/disasters/repo/7656.pdf> (06.09.2017).

Wilson D., (24 Ocak 2018). I'll be OK' Attitude Behind Lack of Disaster Preparedness, *Study Finds*.
<http://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/earthquake-tsunami-study-preparedness-psychology-1.4502644> (06.05.2018).

EK

EK 1:Soru formu Örneği

Bu soru formu Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans tez çalışması olarak “Afete Hazırlık Tutumunu Etkileyen Bireysel Değişkenler” isimli çalışmaya veri sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu soru formundaki bilgiler araştırmanın bilimsel amacı dışında kullanılmayacak ve tamamen gizli tutulacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve titizlik için teşekkür ederiz.

Yusuf UYAN

1. Doğum tarihinizi yıl olarak yazınız	
2. Cinsiyet	☐ Erkek ☐ Kadın
3. Medeni durum	☐ Evli ☐ Bekar ☐ Boşanmış/dul/ayrı yaşıyor
4. Çocuğunuz..... ☐ Yok ☐ Var/Varsa kaç tane....., Yaşları.....	
5. Mesleğiniz.....	
6. Gelir durumunuz ☐ 500-1500 ☐ 1501-2500 ☐ 2501-3500 ☐ 3501+	
7. Öğrenim durumunuz ☐ ilkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek lisans/Doktora ☐ Diğer.....	
8. Oturduğunuz ev ☐ Bana ait ☐ Kira ☐ Aile yanında ☐ Diğer.....	
9. Evde yaşayan kaç kişi var.....	
10.Evde yaşayanların özellikleri ☐ Yetişkin (yaş... ☐ Çocuk (yaş... ☐ Yaşlı (yaş... ☐ Engelli/özürlü (yaş...	
11.Evde yaşayanlar arasında acil bir durumda özel yardıma ihtiyacı olabilecek var mı? (yatalak, fiziksel/zihinsel özürlü,5 yaş altı çocuk, yaşlı) ☐ Hayır ☐ Evet Var ise; Kaç kişi..... Durumu.....	

12.Sizin için “afet” kavramı ne ifade etmektedir?

(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Deprem, sel, toprak kayması gibi doğal olaylar
- ☐ Mülteci akını veya terörist olaylar
- ☐ Büyük fabrika yangınları veya biyolojik/nükleer kazalar
- ☐ Kuş gribi, domuz gribi gibi salgın oluşturabilecek hastalıklar
- ☐ Diğer.....

13.Geçmiş 10 yıla ait yaşadığınız bölgedeki afetlerle ilgili bilgi düzeyiniz nedir.

(1’den 5’e kadar puanlama- kareleri işaretleyin)

1 2 3 4 5
Bilgisizim ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Bilgiliyim

● Aşağıda sizin için verilen afet türleri arasından gerekli işaretlemeyi yapınız

- ☐ Deprem
- ☐ Fırtına/sel
- ☐ Toprak kayması
- ☐ Çığ
- ☐ Terör olayları
- ☐ Mülteci olayları
- ☐ Biyolojik tehlike

14.İkamet ettiğiniz çevreyi afet riskine göre değerlendirin

	Çok riskli	Riskli	Bilmiyorum	Az riskli	Risksiz
Deprem	☐	☐	☐	☐	☐
Fırtına/sel	☐	☐	☐	☐	☐
Toprak kayması	☐	☐	☐	☐	☐
Çığ	☐	☐	☐	☐	☐
Terör olayları	☐	☐	☐	☐	☐
Mülteci olayları	☐	☐	☐	☐	☐
Biyolojik tehlike	☐	☐	☐	☐	☐

15.Çalıştığımız çevreyi afet riskine göre değerlendirin	Çok riskli	Riskli	Bilmiyorum	Az riskli	Risksiz
Deprem	☐	☐	☐	☐	☐
Fırtına/sel	☐	☐	☐	☐	☐
Toprak kayması	☐	☐	☐	☐	☐
Çığ	☐	☐	☐	☐	☐
Terör olayları	☐	☐	☐	☐	☐
Mülteci olayları	☐	☐	☐	☐	☐
Biyolojik tehlike	☐	☐	☐	☐	☐

	Oldukça yeterli	Yeterli	Bilmiyorum	Az yeterli	Oldukça yetersiz
16.Ülkemizde afetler konusunda risk önleme çalışmaları...	☐	☐	☐	☐	☐
17.Ülkemizdeki yapı denetim sistemi...	☐	☐	☐	☐	☐
18.Ulusal mevzuatımız afet alanında...	☐	☐	☐	☐	☐
19.Yerel yönetimlerin afetlerle mücadelesi...	☐	☐	☐	☐	☐

20.Afetlere hazırlık konusunda hangi durumdasın

- ☐ Hazırım
- ☐ Hazırlanıyorum
- ☐ Hazırlanmaya niyetim var
- ☐ Hazırlanmaya niyetim yok

21.Daha önce Afetlere karşı hazırlığım vardı ama şimdi yok

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

22.Afetler konusunda yeterli bilinç düzeyinde değilseniz bunu neye bağlarsınız

- ☐ Afet eğitimi yetersizliği
- ☐ Umursamazlık
- ☐ Kadercilik
- ☐ Ne yapacağını bilmeme

23.Eğer etrafınızdaki insanlar afetler konusunda yeterli bilinç düzeyinde değilse bunu neye

bağlarsınız

- ☐ Afet eğitimi yetersizliği
- ☐ Umursamazlık
- ☐ Kadercilik
- ☐ Ne yapacağını bilmeme

24.Bir afet anında nasıl davranacağımı.....

- ☐ Biliyorum ve uygulayacağım
- ☐ Bilgim vardı ama unuttum
- ☐ Hayır bilmiyorum
- ☐ Bilgim var ama panik yapacağım

25.Eğer etrafınızdaki insanlar afetler konusunda yeterli bilinç düzeyinde değilse bunu neye bağlarsınız

- ☐ Eğitim yetersizliği
- ☐ Umursamazlık
- ☐ Kadercilik
- ☐ Ne yapacağını bilmeme

26.Bir afet anında nasıl davranacağımı.....

- ☐ Biliyorum ve uygulayacağım
- ☐ Bilgim vardı ama unuttum
- ☐ Hayır bilmiyorum
- ☐ Bilgim var ama panik yapacağım

27.Afet öncesi hazırlık için öğrendiklerimizi uygulamama nedenleri
(Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Önemsemiyorum
- ☐ Zamanım yok işlerim yoğun
- ☐ Ekonomik durumum yeterli değil
- ☐ Eğitimim yetersiz olduğundan uygulamaya koyamadım
- ☐ Ev benim değil değişiklik yapamıyorum
- ☐ Gerek duymadım çünkü evim uygun
- ☐ Bu uygulamaların faydası olmaz
- ☐ Ekonomik kriz her şeyi unutturur

	<u>EVET</u>	<u>HAYIR</u>
28.Afetler konusunda eğitim aldım	☐	☐
29.Afetler konusunda eğitim aldım, katılımcı belgem veya sertifikam var	☐	☐
30.Afete hazırlık aile planım var	☐	☐
31.Daha önce Afet hazırlık aile planım vardı ama şimdi yok	☐	☐
32.Afet çantam var	☐	☐
33.Daha önce Afet çantam vardı ama şimdi yok	☐	☐
34.Evimizin doğal afetleri de kapsayan sigortası var.	☐	☐
35.Daha önce evimizin doğal afetleri de kapsayan sigortası vardı ama şimdi yok	☐	☐
36.Yetkililerden afet konusunda bilgi aldık	☐	☐
37.Son zamanlarda afetle ilgili bir tatbikata katıldım	☐	☐

Aşağıdaki her cümleyi dikkatli okuyarak ölçek üzerinde size uygun olan dereceyi (X) işareti ile işaretleyiniz. Yanıtların “Doğru” ya da “Yanlış” olması söz konusu değildir. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
38. Herhangi bir afetle kendiniz veya bir yakınınız karşılaşmış olsaydı, bu sizin afetlere karşı olan tutumunuzu değiştirmiydi					
39. Afetler konusunda eğitim yapılması afetlerin önlenmesi veya zararlarını azaltmada etkilidir					
40. Türkiye’nin afetlerden gereken dersleri almadığını düşünüyorum					
41. Etrafımdaki insanlar afetler konusunda bilinçlidir					
42. Afetlerle ilgili bilinç oluşturmak için okul müfredatlarına konması gerekir					
43. İnsanlar afetler yaşandıktan sonra önlem almaya başlarlar					
44. Afetler Allah’ın kullarını uyarmasıdır.					
45. Afetler doğal bir olay olup kesinlikle dinle ilişkisi yoktur.					
46. Afet eğitimlerinin işe yarayacağını düşünmüyorum					
47. Afetlere hazırlık benim değil kamunun görevi					
48. Afetin geldiğinde fazla yapacak bir şey yok o yüzden hazırlık yapmıyorum					
49. Afet meydana gelmedikçe günlük konuların arkasında kalıyor					
50. Yaşadığım veya çalıştığım yere ait afet planı ve plandaki görevim hakkında bilgiliyim					
51. Afete kendimi daha hazır hissetmem için düzenli eğitimlerle bilgilerimi tazelemem gerekir					
52. İmkânım olsa tek katlı müstakil evde otururum					
53. Afetler hakkında bilgi alacak yetkili/bilgili kişi bulmak zor.					
54. Biz hazırlansak da hazırlanmasak da, afetlerin büyük ölçüde can ve mal kaybına yol açacağına inanıyorum					
55. Bence önlem alırsam / aldığım önlemler işe yarayacaktır					
56. Devlet kurumları benim ve ailemin deprem güvenliğini arttırmak için gereken çalışma ve hazırlıkları yapıyorlar					
57. Gelişen teknoloji afetlerin meydana getirdiği zararını azaltmada etkilidir					
58. Afet bölgesinde gönüllü olarak çalışırım					
59. Afetler hakkında çok konuşulması halkı tedirgin ediyor					
60. Afet deyince deprem ve selden başka bir şey anlamıyoruz					